

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra církevních dějin a patristiky

Diplomová práce

Perzekuce Římskokatolické církve na Zlínsku Komunistickou Stranou Československa v letech 1948 – 1960 z pohledu archivních dokumentů

Vedoucí práce: Doc. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Jiří Barbořák

Studijní obor: UNaE

Forma studia: Prezenční

Ročník: V.

2008

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

16. dubna 2008

Děkuji vedoucímu diplomové práce Doc. ThLic. PeaDr. Martinu Weisovi, Th.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	5
1. Katolická církev v číslech a některé proticírkevní aktivity komunistického vedení.....	8
1.1 Statistika Katolické církve z let 1948.....	8
1.2 Katolická akce.....	9
1.3 Národní poutě a konference „vlasteneckých“ kněží.....	14
1.4 Proticírkevní zákony.....	17
1.5 Kněžské sliby republiky.....	24
2. Osudy řádů na Zlínsku – Gottwaldovsku.....	27
2.1 Mužské řehole na Zlínsku – Gottwaldovsku.....	27
2.1.1 Akce K.....	27
2.1.2 Salesiáni Dona Boska (SDB).....	29
2.1.3 Hospitálský řád sv. Jana z Boha – Milosrdní bratři.....	38
2.2 Ženské řehole na Zlínsku – Gottwaldovsku.....	40
2.2.1 Přehled řeholí působících na Zlínsku.....	40
2.2.2 Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka (tzv. opavské františkánky) (Gottwaldov I.).....	45
2.2.3 Kongregace chudých školských sester de Notre Dame.....	46
2.2.4 Kongregace Těšitelek Božského Srdce Ježíšova – sestry chudých nemocných (Gottwaldov – Kvítkovice).....	48
2.2.5 Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže.....	50
2.2.6 Sestry dominikánky – Charitní domy: Liptál, Lukov u Holešova (jen do roku 1954).....	62
3. Osudy katolických spolků a organizací na Zlínsku - Gottwaldovsku.....	69
3.1 Orel.....	69
3.2 Skauting na Zlínsku.....	77
3.3 Svaz katolické charity - Česká katolická charita.....	78
4. Další proticírkevní opatření na Gottwaldovsku – Zlínsku.....	85
4.1 Podmínky vyučování náboženství a osudy nevhodných učitelů.....	85
4.2 Omezování shromažďování.....	89
4.3 Odstraňování křížů ze škol.....	92
Závěr.....	96
Seznam použitých zdrojů.....	97
Seznam zkratk.....	101
Seznam příloh.....	102
Přílohy:.....	103
Abstrakt.....	109

Úvod

Za téma diplomové práce jsem vybral Perzekuci Římskokatolické církve na Zlínsku Komunistickou Stranou Československa v letech 1948 – 1960 z pohledu archivních dokumentů. Přestože je to téma velkého rozsahu a možností různých pohledů, rozhodl jsem se vytyčit v této práci zmapování základních oblastí, které se církve na Gottwaldovském okrese nejvíce dotýkaly.

V celé této práci jsem si vytyčil dva cíle. Primárním cílem této práce je hlavně zmapování osudů všech církevních organizací, spolků a řádů, jenž se v tehdejší Gottwaldovském okrese vyskytovaly. Sekundárním cílem, který je doplněním primárního cíle, je ukázat část proticírkevních opatření, která církev na Gottwaldovsku postihla a jaký byl postoj kněží či laiků vůči nim. Celá práce je rozdělena do několika tematických okruhů, jenž popisují jednotlivé oblasti perzekucí.

První tematický okruh popisuje jednotlivá opatření vůči církvi s přihlédnutím na to, jak daná opatření probíhala na Gottwaldovsku. Celý okruh začíná statistikou o Katolické církvi z let 1948, která popisuje oblasti, v nichž církev působila. Na ni navazuje téma katolické akce, národní poutě, proticírkevní zákony a na závěr kněžské sliby. Všechna tato témata jsou doplněna archivními dokumenty, jenž popisují tato opatření poněkud v jiném světle, a tak nám umožňuje vidět místní církev v podstatě pravdivějším pohledu, než co bylo propagováno KSČ na veřejnosti. Většina dokumentů se týká též postojů kněží, které potvrzují, že byli více či méně dobrými pastýři a kněžími i v době plné nejistot a lží.

Druhý tematický okruh popisuje osudy mužských a ženských řádů. Zmiňuje se nejenom o jednotlivých řádech, které na Gottwaldovsku působily, ale též o jejich členech, jenž bili komunistickou justicí odsouzeni. Podstatnou úlohu v tomto tematickém okruhu též hrají i

seznamy řeholního majetku a osud, jenž jednotlivé kláštery postihl. Snad nejdrastičtější ukázkou zlovůle komunistické moci vystihuje tzv. Liptálská aféra, jenž měla řeholní společenství nejenom na Gottwaldovsku zdiskreditovat, ale též byla zneužita jako propaganda špatnosti všech řeholí a církve.

Třetí tematický okruh popisuje osudy katolických spolků a organizací jako jsou Orel, Skauting a Svaz katolické charity. Pro Orel jsou v této práci význačné monstroprocesy, které nabyly na Gottwaldovsku velkého rozměru a jenž doplňují množství jmen odsouzených. Pro charitu je zase význačná ukáзка množství farních charit, jenž pro svou nepohodlnost byly zrušeny.

Čtvrtý tematický okruh popisuje další proticírkevní opatření, mezi které patřilo ztížení podmínek vyučování náboženství, omezování shromažďování a odstraňování křížů. V této oblasti je vystižen boj nejenom kněží, ale i laiků o svou víru a snahu věrnosti Římskokatolické církvi. Krásnou ukázkou je zde text církevního tajemníka, v němž se ukazuje snaha věřících vyhybat se státem dosazeným kněžím.

Závěr pak přináší nutná hodnocení celé práce a odpovědi na to, zda a jak se podařilo vytyčené cíle splnit.

Zvolenému tématu této práce se doposud nikdo do hloubky nevěnoval. Dějinám perzekuce katolické církve za komunismu se věnuje mnoho studií, ale studie jednotlivých okresů jako celku jsou stále ještě výjimkou.

Velkou pomocí pro utvoření tohoto celku byla literatura od V. Vaška, K. Kaplana a hlavně V. Vlčka, jenž pomohla jednotlivé oblasti církevního života doplnit. Větší úplnost a doplnění informací, které nebyly v literatuře, poskytl Státní okresní archiv ve Zlíně, jehož zdroje byly pro tuto práci nenahraditelné. Kromě fondů, jenž se týkaly církve, poskytl archiv též církevní a oficiální tisk tehdejší doby. Zkoumanou problematiku jsem též doplnil v rámci možností o osobní svědectví osob a farní, řeholní a obecní kroniky. Hlavně jsem použil kroniky ze

Slušovic, Vizovic a Fryštáku, v jejichž oblasti došlo k zásadním událostem.

1. Katolická církev v číslech a některé proticírkevní aktivity komunistického vedení

1.1 Statistika Katolické církve z let 1948

V Čechách a na Moravě žilo v roce 1948 přibližně 8.8 miliónů obyvatel, z nichž se hlásilo ke katolické církvi přibližně 6.5 miliónů obyvatel. Toto statisticky vysoké číslo katolíků však neúměrně málo ovlivňovalo nejen politický život, ale taktéž i morální vývoj v zemi. Dále měla v tomto roce katolická církev 7042 duchovních (v Československu) a v 1051 kláštorech a domech působilo 2856 řeholníků a 12 095 řeholnic, jež vykonávaly převážně sociální, charitativní a kulturně-náboženskou práci.¹ V českých zemích udržovala 134 škol různého druhu a 30 internátů. Tři teologické fakulty zajišťovaly výchovu kněží, k nimž také patřilo 13 bohosloveckých seminářů. Pod katolickou církev patřilo též velké množství spolků a institucí (k nejvýznamnějším institucím patřila charita, jenž spravovala ještě v roce 1950 268 sociálních ústavů) a rozsáhlá síť 133 církevních a náboženských časopisů.

Církev všechnu tuto náboženskou, sociální a kulturní činnost finančně zabezpečovala převážně z vlastních zdrojů nebo darů. Jen jedna třetina duchovních pobírala státem poskytovanou odměnu za úřední výkony (vedení matrik, výuku náboženství a jiné). Pro potřebu zabezpečení všech církevních aktivit vlastnila církev velký pozemkový majetek, který činil kolem 319 000 hektarů zemědělské a lesní půdy. K tomu všemu patřilo přes 200 podniků a dvorů zemědělského a dřevařského průmyslu (hlavně lihovarů, pivovarů, mlýnů, pil). V roce

¹ Srov. JANOUŠEK, P. *Případ Babice*. Třebíč: Arca JiMfa, 2001, s. 24.

1948 byla hodnota tohoto majetku dle státních úřadů odhadnuta na 10 miliard korun.²

1.2 Katolická akce

Dne 10.6.1949 se stal jedním z mezníků ve vztahu mezi církví a státem. Tento den byla založena Katolická akce pod patronací státu (dále jen KA) která se ale lišila od té pravé KA, jejíž základy položil Pius XI. ve své encyklice *Ubi arcano Dei*.³

Ustanovující se konference KA se konala 10.6.1949 v Praze. Před plánovaným ustanovením, se ale musela narychlo sejít církevní šestka, která byla nucena reagovat na rozhodnutí biskupů o exkomunikaci pokrokových kněží, u nichž se předpokládalo, že se stanou funkcionáři KA (toto rozhodnutí bylo ve zvláštním vysílání Vatikánského rozhlasu pro ČSR sděleno). Církevní šestka se rozhodla o zapojení kněží prozatím jen podpisem pod programovým prohlášením (využití exkomunikovaných kněží by bylo minimální).⁴

Bezprostředně po ustanovení KA se konaly krajské a okresní konference „věřících“, na kterých se vytvářely krajské a okresní výbory KA.⁵ Nižší komunističtí funkcionáři národní fronty (dále NF) a národních výborů dostávaly instrukce ve stylu:

Z plánu práce Krajského výboru KA pro nejbližší okolí ze dne 10.6.1949 od krajského tajemníka KV KA P. K.

„Okamžitě navážeme styk s masovými organizacemi a prostřednictvím nich budeme seznamovat věřící křesťany s KA,

² Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená, kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I.* Praha: Zvon, 1990, s. 235 a KAPLAN, K. *Stát a Církev v Československu v letech 1948 – 1953.* Praha – Brno: Doplněk, 1993, s. 5 – 6.

³ Srov. VAŠKO, V. *Dům I.*, s. 140 – 143 a KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 73 – 77.

⁴ Srov. VAŠKO, V. *Dům I.*, s. 140 – 143 a VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 68 – 72 a NOVOSAD, J. *Štěpán Trochta Svědek „T“.* Praha: Portál, 2001, s. 93.

⁵ Srov. VAŠKO, V. *Dům I.*, s. 140 – 143 a VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 68 – 72 a KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 73 – 77.

- *aby se mohly ve všech obcích kraje uskutečňovat besedy s věřícími vyškolí se na okresech za tímto účelem 5 – 10 agitátorů,*
- *věřící nebudou získáváni jenom slovem, ale budou seznamováni s KA také tiskem. Na všech okresech se do 14.8.1949 určí tiskoví důvěrníci, kteří budou nejenom získávat stálé odběratele, ale především budou získávat ve všech obcích spolupracovníky, kteří zajistí základnu v získávání stálých odběratelů,*
- *krajský referent vypracuje asi pět relací do místních rozhlasů, které budou dlouhé nanejvýš 5. minut a které budou nejpozději rozeslané do 30.8.1949,*
- *aby se mohlo v pozdějším období přikročit k masovému seznamování věřících s KA a k organisovanému konání besed, budou se již nyní hledat ve všech obcích důvěrníci a propagátoři KA, kteří nejenom že budou udržovat styk s okresem, ale budou sami získávat stále víc a víc věřících pro KA.*⁶

Kampaň, která následovala, předčila intenzitou všechny předcházející. Členové agitačních skupin či jednotlivců chodili po kancelářích, dílnách (v případě odmítnutí podpisu hrozily různé postihy) a sbírali podpisy (většinou nevěřících občanů) pod různě formulované programové prohlášení KA jako například:⁷

Podepsaní věřící naší obce Vás žádají co nejzdvořileji, abyste spolu s námi se připojili ke KA, která žádá církev a vládu, aby se navzájem dohodly o nevyjasněných problémech.

Chceme, abyste plně podpořil naše snažení a usiloval s námi zejména o:

⁶ Státní okresní archiv ve Zlíně (dále jen SOKA Zlín), fond Jednotný Národní Výbor Gottwaldov (dále jen JNV Gottwaldov), Církevní oddělení, sign. 156, Plán práce Krajského výboru (dále KV) Katolické akce (dále KA) pro nejbližší okolí ze dne 10.6.1949 od krajského tajemníka (dále KT) KV KA, originál, signovaný.

⁷ Srov. VAŠKO. *Dům* 2, s. 53, 131.

- Zabezpečení náboženské výchovy našich dětí,
- o rozšíření našeho katolického tisku pro věřící lid,
- aby stát zajistil udržování kostelů a provozování náboženského kultu,
- o rozšíření a prohloubení činnosti katolické Charity tak, aby mohla ještě účinněji než dosud provádět v život veliký zákon křesťanské lásky k bližnímu.⁸

„Věříme, že půjdete s námi s věřícím lidem, s národem, tak jako naši nejlepší kněží šli s lidem v dobách buditelských, když se jednalo o záchranu jazyka českého, jako v době první světové války šli vlastenečtí kněží s národem proti habsburskému útlaku, tak jako dobří národovci z řad duchovních šli s lidem proti německému nacismu – chceme, abyste i v této krásné naší vlasti, osvobozené od jha cizáků a boháčů šel jste s námi s pracujícími dělníky, rolníky a všemi lidmi dobré vůle.

Chceme, abyste vznesl i Vy požadavek za úspěšné zjednání dohody mezi církví a vládou, aby v našem státě zavládl klid a pokoj v obcích, a abychom všichni svorně pracovali a modlili se za lepší život nás všech.“⁹

Velké množství podpisů kněží, ale i věřících laiků šokovalo nejenom domácí veřejnost, ale i zahraniční. Zanedlouho se ale ukázalo, že mnoho podpisů bylo vynuceno pod tlakem, či lživými informacemi o dané akci.¹⁰ Mnoho kněží ani nevědělo, že jsou podepsáni (toto potvrzuje i stížnost P. Bělíka – ze zprávy NF obce Veselá: *„učinil v naší obci prohlášení, že s katolickou akcí nesouhlasí a že jeho podpisu bylo zneužito a že si to s vámi vyřídí“¹¹*). Mezi podepsanými osobami se také objevili zemřelí, či neexistující kněží.

⁸ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní oddělení, sign. 156, programové prohlášení KA, opis nesignovaný.

⁹ SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní oddělení, sign. 156, programové prohlášení KA, opis nesignovaný.

¹⁰ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 71.

¹¹ SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní oddělení, sign. 156, stížnost P. Bělíka – ze zprávy NF obce Veselá, originál signovaný.

Kromě libivých a nesplnitelných hesel si KA připravila za účinné podpory státních orgánů a přímé účasti zástupců vlády tzv. národní poutě na místech, k nimž měl národ tisíciletý vztah (Děvín, Sázava, Velehrad). Účast na těchto poutích byla mohutná.¹²

Díky žádosti JNV Gottwaldov všem místním výborům NF (ze dne 14.7.1949 v žádosti o urychlené sdělení, kolik resolucí bylo z obvodu podepsáno pro KA...a kolik osob se účastnilo dne 5.7.1949 pouti na Velehrad, a ohlas účastníků) se dovídáme o „úspěšnosti“ obou akcí mezi věřícím lidem. Právě tato výpověď několika výborů NF, nám dokazuje absolutní neúspěch obou akcí u věřících:

Akční výbor Národní fronty z Mysločovic zaslal pro JNV Gottwaldov dne 22.7.1949 tuto zprávu:

- *„Podpisová akce byla v této obci započata a někteří občané proti tomu propagovali, že to bude odluka církve od státu a aby občané odmítli podpisy. V důsledku toho nebyla tato akce dále prováděna.*
- *K bodu 2. podotýkáme, že k 5.7.1949 nebyl ve zdejší obci vypraven žádný autobus, vypraveno bylo jen několik občanů, v počtu asi 14, jejich názor vyzněl kladně.“¹³*

Místní akční výbor ve Štípe v dopise pro JNV Gottwaldov ze dne 22.7.1949:

- *„Podpisová akce ve věci KA se setkala s naprostým odmítavým stanoviskem ze strany katolíků – nekomunistů. Resoluce proto nebyla odeslána žádná.*
- *Pouti na Velehrad se zúčastnilo ze Štípy 20 osob, výlučně komunisté, protože byla v obci skrytá agitace mezi katolíky – nekomunisty k neúčasti na této pouti. Projevy na pouti se*

¹² Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 72.

¹³ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní oddělení, sign. 156, zpráva akčního výboru (dále AV) NF z Mysločovic zasláná pro JNV Gottwaldov dne 22.7.1949, originál signovaný.

*účastníkům velmi líbily, škoda, že katolíci od nás nebyli přítomni.*¹⁴

Dopis MNV-NF Slušovice ze dne 23.7.1949:

- *„MAV-NF odeslal jednu resoluci pro KA podepsanou asi 50 osobami.*
- *Pouti na Velehrad se zúčastnilo asi 10 osob. V tento den byl vysvěcen na kněze v Olomouci zdejší rodák Alois Drábek a místní farář zorganizoval zájezd ku svěcení do Olomouce, jehož se zúčastnili občané v 5 autobusech. KA je zde dosud silně odmítaná, neboť zdejší farář K. Bělík, stále štve věřící proti KA i proti lidově demokratickému zřízení. Prohlásil, že se u nás chystají nové Lipany.*
- *Také (26.7.1949) i dopis MAV-NF z obce Veselá (která patří k farnosti Slušovice) sděluje, že resoluce nebyly poslané žádné, jelikož p. farář Bělík učinil v naší obci prohlášení, že s katolickou akcí nesouhlasí. Z naší obce se pouti na Velehrad zúčastnilo asi 11 občanů a povídalo se, že to všechno byli jenom komunisti.*¹⁵

Díky rychlému opatření, které učinili biskupové a Vatikán proti KA, bylo znemožněno poslání, které měla KA splnit (funkcionáři se shodovali, že v důsledku exkomunikace nezískala ke spolupráci KA dokonce ani mnohé pokrokové kněze). Nestala se hnutím, a jelikož byla exkomunikována, nestala se už vůbec hnutím v rámci církve. Krajské orgány NF a KSČ už na podzim roku 1949 hlásily, že KA je v okresech mrtvá, nepracuje. V roce 1950 začal její rozklad na úrovni krajů a zůstal jen výbor a ústředí. Všechny pokusy v roce 1950 – 1951 o oživení její

¹⁴ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní oddělení, sign. 156, zpráva místního akčního výboru (dále MAV) ve Štípě pro JNV Gottwaldov ze dne 22.7.1949, originál signovaný.

¹⁵ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní oddělení, sign. 156, zpráva MNV-NF Slušovice ze dne 23.7.1949, originál signovaný.

činnosti spoluprací s masovými organizacemi a finančními podporami skončily fiaskem.¹⁶

Na sklonku své existence tak splňovala KA pouze již funkci propagační a štvací, nikoliv funkci činnou na úrovni jednotlivých obcí. To stvrzuje i článek z Rudého Práva ze dne 17.3.1950:

„Předsednictvo Katolické akce v Gottwaldově k zázraku v Číhošti. Na zasedání krajského předsednictva Katolické akce v Gottwaldově byl hodnocen dobrý průběh okresních konferencí KA a vypracován plán další činnosti. Při této příležitosti bylo vydáno prohlášení, v němž zaujalo předsednictvo KA odsuzující stanovisko k hanebnému činu faráře Toufara z Číhoště: musíme všem říci, že to není kněz, ale zaprodanec západních imperialistů který se neštítel tak hanebného způsobu, aby oklamal svůj věřící lid... Ptáme se naši církevní hierarchie, praví se v prohlášení zaslaném arcibiskupovi Beranovi a biskupu Matochovi v Olomouci, kde je pravda a spravedlnost a proč trestá kněze, kteří jsou nám vzorem v plnění svých kněžských povinností a ptáme se, proč netrestá toho, kdo využil hlubokého zanícení věřícího lidu...“¹⁷

1.3 Národní poutě a konference „vlasteneckých“ kněží

Tak jako v roce 1949 zneužily úřady zbožnosti moravského lidu, tak i v dalším roce pokračovaly ve stejné linii. Z náboženských poutí tak učinily mírové slavnosti, nazvané „Národní poutě“. V roce 1950 byla navíc svolána k datu 5.7.1950, kdy probíhala tradiční cyrilometodějská pouť, konference vlasteneckých kněží (podle Letze se jí zúčastnilo asi 500 kněží, z nichž část přijala pozvání pod nátlakem, či na základě dezinformace).¹⁸

¹⁶ Srov. KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 91.

¹⁷ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní tisk, sign. 436, článek z Rudého Práva ze dne 17.3.1950, originál nesignovaný.

¹⁸ Srov. VÁŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 94 - 95.

Této poutě a pokud možno i konference se mělo účastnit co nejvíc kněží, kteří měli též podpořit farníky k účasti na hlavním programu poutě. O pečlivé přípravě, propagaci a nátlaku na kněze se zmiňuje i zpráva církevního tajemníka, který píše, že od 15.5. do 6.6.1959 byla veškerá jeho pozornost zaměřena k zajištění účasti duchovních na Velehradě.¹⁹ Postupoval dle předem dohodnutého postupu:

- *„Účast duchovních bude zajišťovat církevní tajemník, který navštíví během týdne všechny fary bez ohledu na zařazení duchovních (jejich spolehlivost a ochota spolupracovat: I., II., III. IV. Skupina),*
- *zjistit jejich osobní postoj k účasti a podpoře účasti druhých osob (o průběhu ihned informovat, aby bylo možné, bude-li třeba, provést včas potřebná opatření),*
- *u duchovních, kteří projeví kladný postoj, provedou osobní návštěvu vlivné osoby z okresu (bez církevního tajemníka).“²⁰*

Nakonec díky soustavnému nátlaku se zúčastnilo slavnosti na Velehradě 5 (nejdříve slíbilo účast 9 kněží z 23 navštívených) duchovních z Gottwaldovského okresu. Je zajímavostí to, že mezi těmi 5 zúčastněnými byli i kněží z jejichž účasti byli komunističtí funkcionáři zmateni, jelikož šlo o kněze režimu nenakloněné a z jejich farností navíc nebyla žádná účast.²¹

Podle církevního tajemníka to byl úspěch, jelikož při nedávném pokusu získat kněze k účasti na „mírovém“ ekumenickém shromáždění v Luhačovicích, či pouti na Hostýně (např. farář ze Slušovic přemlouval občany, ať nejezdí, neboť to pořádají komunisté) se všichni kněží vyjádřili naprosto odmítavě a žádného se tam nepodařilo získat.²²

¹⁹ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětko, sign. 423, správa církevního tajemníka (dále CT) ze dnů od 15.5 do 6.6.1959, originál signovaný.

²⁰ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětko, sign. 423, Plán práce KV KA.

²¹ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětko, sign. 423, Hlášení okresního církevního tajemníka (dále OCT) od 6.6. do 5.7.1959, originál signovaný.

²² Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětko, sign. 423, Hlášení OCT od 6.6. do 5.7.1959, originál signovaný.

Zde uvádím jeden (z mnoha dalších zapsaných rozhovorů s jinými kněžími) soubor rozhovorů zaznamenaného církevním tajemníkem s P. Aloisem Pijákem, administrátorem z Fryštáku (v otázce Velehradu):

„Při první návštěvě církevního tajemníka (17.6.1950), a zavedení řeči na národní pouť na Velehradě, se duchovní nestavěl proti a krátké jednání budilo dojem, že se pouti zúčastní. Svůj postoj však změnil a otevřeně dal najevo, že se pouti nezúčastní. Při návštěvě druhého dne, kdy po skoro pětihodinovém rozhovoru, v němž bylo na kněze působeno všemi možnými prostředky (a přestože mu byly vyvráceny všechny argumenty) tak se slovy, že nebude dělat na Velehradě štafáž, účast odmítl.

U příležitosti vyplácení věcných nákladů na II. Čtvrtletí 1950 byla znovu zavedena řeč na národní pouť na Velehradě s otázkou, jak se rozhodl. P. Piják odpověděl, že pouť byla ve Fryštáku vyhlášená místním rozhlasem, ale sám se však nemůže zúčastnit z nedostatku času a množství práce. Z dalšího rozhovoru je jasné, že pravý důvod je ten, že pouť není pořádána ze strany biskupů. Svědčí o tom odpovědi jako: budou tam exkomunikovaní kněží, nerad bych do něčeho vlezl, chceme zůstat věrni biskupům i vlasti, kdyby tam byli naši biskupové, pak ano. Přítomní soudruzi vysvětlují účel slavnosti, avšak P. Piják odmítá se slovy: Proč nás tam chcete, vy nevíte co je pro kněze exkomunikace.“²³

K tomuto rozhovoru je nutné podotknout, že mnoho podobných rozhovorů v této otázce bylo vedeno i s dalšími kněžími. Odpovědi byly stejného rázu, všichni viděli hlavní problém v nepřítomnosti biskupů a naopak zase v přítomnosti některých exkomunikovaných kněží. Taktéž i výmluvy byly podobného rázu (mnoho práce, nemoc, u starších kněží – stáří).

²³ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětko, sign. 423, soubor rozhovorů s P. Aloisem Pijákem administrátorem z Fryštáku zaznamenaného CT ze dne 17.6.1950, originál signovaný.

Na závěr cituji dopis kněze, který se rozhodl nezúčastnit se pouti na Velehradě:

„Vážený pane tajemníku, co se má stát – stane se i beze mne! Proto nepočítejte s mojí účastí na Velehradě a neposílejte pro mne auto. Toto napsat mi káže hlavně mé svědomí. Jsem si jist, že chápete svízel situace kněží (zvláště nás starých). Se zdvořilým pozdravem K. K.“²⁴

Jelikož se nepodařilo předsednictvu OV KSČ získat dostatečné množství věřících pro účast na národní pouti, museli si vypomoci ze svých vlastních řad. To potvrzuje i plán předsednictva, ve kterém jsou sepsané národní podniky a množství osob, které se mají z jednotlivých podniků na této pouti zúčastnit (viz. příloha I.).²⁵

1.4 Proticírkevní zákony

Dne 14.10.1949 schválilo Národní shromáždění soubor zákonů, které znamenaly ztrátu autonomie církví, a jejich naprosté podřízení státu. Tyto nové zákony nebyly projednávány s vedením katolické církve (ani její protesty, že zákony jsou pro církve nepřijatelné, nebyly vzaty v úvahu) ale jako její mluvčí byli pozváni činitelé schizmatické Katolické akce.²⁶ Jednalo se o tyto právní normy:

1. Zákon o zřízení Státního úřadu pro věci církevní č. 217/49 Sb.
2. Zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem č. 218/49 Sb.

²⁴ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětky, sign. 423, dopis administrátora farnosti Bratřejov pro CT, originál signovaný.

²⁵ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Pracovní plány církevního oddělení, sign. 434, Plán předsednictva OVKSČ - soupis národních podniků pro účast na národní pouti, kopie nesignovaná.

²⁶ Srov. VAŠKO, V. *Dům 2.*, s. 166 - 171 a VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 101 - 105 a KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 94 - 100.

3. Vládní nařízení upravující vztah státu k církvi katolické č. 219/49 Sb. (další čtyři vládní nařízení se týkala hospodářského zabezpečení jiných církví).²⁷

Oba zákony podle historika Karla Kaplana byly pro církve nepřijatelné, jelikož:

- Nejvyšší církevní vrchností se stává Státní úřad pro věci církevní, jelikož mu je dáno právo soustavné řídicí a dozorčí činnosti ve věcech církevních,
- v poslední instanci rozhoduje o ustanovení duchovních do funkcí nikoliv biskup, (který má pouze právo předložit několik zdůvodněných návrhů státním orgánům), ale státní orgán, protože duchovní může vykonávat svou službu jedině se státním souhlasem,
- zákon o hospodářském zabezpečení církve sice říká, že duchovní jsou zaměstnanci církve, ale prakticky jsou v postavení státních zaměstnanců, jelikož jsou ustanoveni do funkcí a placeni státem. Církevní instituce jsou tak zcela bez vlivu, plně existenčně a sociálně závislé na státu,
- slib věrnosti státu (jehož text je formulován státem), jež duchovní skládají, nerespektuje jejich povinnosti vůči církvi,
- pod kontrolu úřadů, (jež schvalují nebo určují jejich obsah či rozsah organizace) se tak dostává jak církevní školství, tak výuka náboženství i církevní tisk a publikace,
- feudální ustanovení instituce patronátů (nad kostely a farami) se neruší, protože je přebírá stát a tímto si upevňuje právo ustanovení kněze do funkcí,
- přestože není instituce zmocněnců v biskupských úřadech v novém zákoně zakotvena a zákon z roku 1784, podle kterého byli

²⁷ Srov. OTTER, P. *Církevní politika 1949*. Brno: EMAN, 1991, s. 72.

ustanovení, byl zrušen zákonem 218/1949 Sb., tak i přesto zmocněnci zůstávají.²⁸

Státní úřad pro věci církevní dle zákona č. 217/49 Sb.

Jeho úkolem bylo dbát o to, „*aby se církevní a náboženský život rozvíjel v souladu s ústavou a zásadami lidově demokratického zřízení, a zajistit tak pro každého ústavou zaručené právo svobody vyznání, založené na zásadách náboženské snášenlivosti a rovnoprávnosti všech vyznání*“.²⁹

Mezi oblasti jeho působení patřilo:

- dozorčí, řídicí činnost (ve věcech náboženských a církevních),
- správní věci církví, komunit, náboženských společností, ústavů, nadací, kostelů, fondů, řeholí a klášterů (k tomu i jejich věci v oblasti finanční a hospodářské),
- ochrana církevních památek,
- platové a osobní věci duchovních, učitelů (náboženství, fakult bohosloveckých),
- vrchní dozor nad vyučováním náboženství, jakož i schvalování učebních osnov, učebnic a posuzování náboženského tisku a publikací.³⁰

Působnost ve věcech náboženských a církevních v krajích a okresech vykonávají příslušné krajské a okresní národní výbory, které jsou v tomto oboru své působnosti podřízeny Státnímu úřadu pro věci církevní (dále jen SÚC). Ve zřízení SÚC spatřovali komunisté nejenom nástroj státního dozoru a správního řízení církví, ale též, a to především, novou zákonnou autoritu pro duchovní, která by znamenala protiváhu církevní hierarchie.³¹

²⁸ Srov. VAŠKO, V. *Dům 2.*, s. 168 a KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 101.

²⁹ VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 106.

³⁰ Srov. KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 96.

³¹ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 106 a KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 96.

Zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem dle zákona č. 218/49 Sb.

V proticírkevní politice tomuto zákonu připisovali komunisté důležitou, ne-li klíčovou roli. Předpokládalo se, že likvidace hospodářské závislosti na biskupech uvolní celková pouta podřízenosti a vznikne tak nezbytná sociální základna pro diferenciaci duchovenstva a jejich částečný odklon od biskupů.³²

V tomto zákoně šlo státu o získání absolutní moci, kdy stát poskytuje osobní požitky náboženským společnostem a duchovním církví, které ovšem musí působit se státním souhlasem, jak v duchovní správě či církevní administrativě, tak i v ústavech pro výchovu duchovních. K tomuto zákonu patřilo dále vládní nařízení č. 219/49 Sb., které upravovalo vztah státu k církvi katolické. Toto nařízení se dále zaměřuje na duchovní a říká, že duchovní jsou zaměstnanci církve, jenž jsou materiálně zajišťováni státem. Asi největší boj v této oblasti se odehrál v rámci platu duchovních, který byl po rychlém zásahu ze strany státu (např. zavírání děkanů, kteří kněze negativně motivovali) duchovními přijat.³³

Že byl plat duchovních ožehavou otázkou a velkým problémem tajemníků, kteří se pokoušeli pro tento účel získat kněze, dokazuje i zpráva o činnosti církevního tajemníka JNV Gottwaldov ze dne 13.10.1949, která popisuje danou situaci na Gottwaldovsku:

„Aktuální záležitost, která v těchto dnech živě zaměstnává JNV i duchovní a vzbuzuje ohlas na veřejnosti, je úprava platového zákona a zákon o zřízení státního úřadu pro církevní záležitosti. K oběma se staví duchovenstvo navenek odmítavě a nezastírá svůj odmítavý postoj (asi 1/3). Ostatní se projevují k věci zdánlivě apaticky, z části i kladně. Z 41 Duchovních, u kterých se provedlo šetření o podepsání resoluce proti úpravě platu, dalo písemné prohlášení, že souhlasí o úpravě platu 5

³² Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 104 – 105.

³³ Srov. VAŠKO, V. *Dům 2.*, s. 20 - 21 a VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 104 – 105.

duchovních. 12 duchovních toto prohlášení sice dát odmítlo, avšak při jednání projevíli souhlas, že s úpravou platu souhlasí (písemné prohlášení odmítli z obavy, že je budou představení za to stíhat). Ostatní duchovní odmítají z jednoho a téhož důvodu, že církve a duchovní se stanou hmotně závislími na státu, a že stát v budoucnu této závislosti použije k nátlaku, aby prováděli to, co se nesrovnává s jejich svědomím a posláním jako duchovních.

Po pozdější návštěvě farností za účelem zajištění účasti duchovních při projednávání platového zákona v parlamentu 14.10.1949 bylo zjištěno, že je nutno brát tato kladná prohlášení duchovních, že s úpravou platů souhlasí, s určitou rezervou, neboť ani jeden z těchto duchovních neprojevil zájem, aby byl u projednávání zákona ve sněmovně přítomen, přestože byl zván. Naopak z jejich výmluv a řečí bylo patrné, že jsou do jisté míry zklamáni, že k uskutečnění platového zákona přece jen dochází.³⁴

Rodinné právo, matriky

Národní shromáždění přijalo 7.12.1949 dva zákony, které měly za cíl další omezení vlivu církve v občanském životě tak, aby církve z této oblasti zcela vyloučili a její činnost redukovali pouze na náboženské obřady a na nepovinnou výuku náboženství na školách, a to navíc pod státním dozorem. Byly to zákony o rodinném právu a matrikách, které nabyly účinnosti 1.1.1950.³⁵

Matriky, dle zákona č. 268/1949 Sb.

Podle nového zákona č. 268/1949 Sb. byla dosavadní stoletá praxe pozměněna tak, že matriky o narození, úmrtí a sňatcích občanů nevedly již fary, ale pouze státní orgány. Tyto státní orgány též začaly vystavovat

³⁴ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pěťka, sign. 423, Správa o činnosti CT JNV Gottwaldov ze dne 13.10.1949, originál signovaný.

³⁵ Srov. VAŠKO, V. *Dům* 2., s. 21 a VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 114 a KAPLAN, K. *Stát a církve*, s. 111.

příslušné dokumenty, které doposud opatrovaly farní úřady. Duplikáty matrik zůstaly u jednotlivých církevních složek. Tato nová úprava přes všechny negace znamenala pro kněze ulehčení. Nadále jim však, podle církevního práva, zůstala povinnost vést církevní matriky o udělených svátostech a církevních pohřbech.³⁶

O tom, že zavádění tohoto zákona do praxe nebylo bez problému, se zmiňuje církevní tajemník JNV Gottwaldov ve své zprávě ze dne 11.12.1949:

„Farář Bělík ze Slušovic si 26.11.1949 stěžoval na postup újezdního tajemníka ve Slušovicích, který prý od něho vymáhal nevhodným způsobem soupis matrik uložených na faře a nařizoval mu, aby mu ukázal, kde a jak jsou tyto matriky uskladněny. Když odepřel soupis udělat a ukázat matriky, přivedl na něho tajemník příslušníka sboru SNB. I přes tyto intervence farář Bělík matriky neukázal s odůvodněním, že prý nemá od církevních úřadů k tomuto žádné pokyny.

Po prošetření bylo zjištěno, že oddělení JNV v Gottwaldově nařídilo újezdním tajemníkům pořídit soupis matrik na všech farních úřadech. Z důvodu nevhodného, provokativního chování tajemníka a díky tomu, že nebyly podány potřebné informace na kněžských schůzích, došlo k výše popsanému konfliktu.

U příležitosti pracovní schůzky újezdních tajemníků jsem je upozornil, aby v obdobných případech se takto nezachovali, a že není žádoucí, aby podobné náležitosti byly vyřizovány za asistence příslušníků SNB.“³⁷

Zavedení tohoto zákona do praxe mělo ještě pár počátečních nedostatků, mezi které patřilo i to, že místním národním výborům nebyly včas zaslány potřebné tiskopisy a duchovní se v prvních dnech obávali

³⁶ Srov. VAŠKO, V. *Dům 2.*, s. 21 - 23 a VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 115 a KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 111 – 112.

³⁷ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětka, sign. 423, Hlášení CT JNV Gottwaldov ze dne 11.12.1949, originál signovaný.

vydávat výpisy z matrik na starých tiskopisech na dožadování MNV, jelikož to bylo podle zákona nepřipustné.³⁸

Rodinné právo

Podle zákona 265/1949 Sb. bylo možné uzavřít platné manželství jen před státními úřady. Dosavadní praxe dávala možnost volby uzavření manželství jak civilního, tak i církevního. Ale ani nové zákony nezakazovaly „manželům“ přijmout svátost manželství. Pokud si chtěli snoubenci udělit svátost manželství před Bohem, knězem a společenstvím, mohli tak učinit až poté, kdy se stali manželi podle zákona a to před státními úřady. V případě, že by kněz oddal snoubence bez oddacího listu vystaveného příslušným národním výborem, byl by z tohoto důvodu, trestně stíhán (stát, aby ukázal nepodstatnost církevního sňatku, určil zákaz oslovovat snoubence ženichu a nevěsto, ale paní a pane).³⁹

Praxe této možnosti byla však taková, že na snoubence byl činíván nátlak, aby do kostela nechodili. Jako následek neuposlechnutí mohly být různé nepříjemnosti v zaměstnání, či dokonce ztráta zaměstnání.

Na Gottwaldovsku (dle církevního tajemníka) se zavedení civilních sňatků nesetkalo u většiny duchovních s otevřeným odporem. Kromě farností (Pohořelice, Fryšták, Želechovice) nebylo duchovními kritizováno. V některých farnostech zase zaujímají postoj vyloženě kladný. Veřejnost přijala zřízení civilních sňatků jako nutnost bez zvláštní kritiky.⁴⁰

³⁸ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětka, sign. 423, Hlášení CT JNV Gottwaldov ze dne 11.12.1949, originál signovaný.

³⁹ Srov. VAŠKO, V. *Dům 2.*, s. 21 – 23 a VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 114 – 115 a KAPLAN, K. *Stát a církev*, s. 111 – 112.

⁴⁰ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětka, sign. 423, Hlášení CT JNV Gottwaldov ze dne 11.12.1949, originál signovaný.

1.5 Kněžské sliby republiky

K tomu, aby mohl duchovní vykonávat svou činnost, musel mít dle nových církevních zákonů státní souhlas. Tento státní souhlas se týkal i slibu věrnosti, jelikož neuskutečnění takového slibu znamenalo odejmutí tohoto souhlasu.⁴¹ Na tento slib se státní úřady připravovaly pečlivě, což dokládá i informační list s pokyny církevním tajemníkům ONV (plné znění viz. příloha II.):

- *„Sliby budou skládány v době od 13. do 21.1.1950*
- *Na jeden den pozvat asi 10 duchovních. Sliby se skládají individuálně.*
- *Provedení:*
Duchovního přijme předseda ONV v přítomnosti církevního tajemníka (na stole bude mít několik podepsaných formulářů)
Předseda zavede s duchovním krátký rozhovor, v němž vyzvedne, co lidová demokracie vykonala pro duchovní a církve a zdůrazní, že počítáme se spoluprací každého duchovního (vyhne se každé zmínce o Vatikánu a reakční politice hierarchie i některých kněží, nebude také mluvit o Katolické akci). Slušně, neútočně duchovnímu vysvětlí, že k předepsanému formuláři není možné dávat žádné dodatky nebo výhrady. Jakýkoliv dodatek by znamenal odepření slibu a mělo by za následek, že by duchovní nadále nemohl vykonávat kněžské povolání (v případě odřeknutí se znovu vyloží důsledky a v případě nutnosti se mu dá 3 – 5 dní na rozmyšlenou).
- *Kdyby se duchovní nedostavil a omluvil, se bude pozván na jiný den. Kdyby se duchovní nedostavil bez omluvy, bude pozván na jiný den s připomínkou, že nedostavení se bude pokutovat obnosem 100000,- Kč. Další nedostavení znamená zákaz duchovenské činnosti a pozastavení platu.*

⁴¹ OTTER, P. *Církevní politika*, s. 105.

- *Církevní tajemníci ONV budou denně podávat v průběhu akce telefonické hlášení.*
- *Doporučuje se, aby v okresech, kde se předpokládá, že se dostaví většina duchovních, byla ukončena slavnostním způsobem (beseda lidu s duchovními) a zajistili propagační využití slavnosti (tisk, foto, film, rozhlas)“.*⁴²

Po důkladné přípravě byly duchovním rozeslány pozvánky, které jasně dávaly najevo, co by následovalo při odřeknutí takového slibu:

*„Důstojný pane, náš lid vyjádřil před časem svůj dobrý poměr ke knězi a církvi novými církevními zákony, s jejichž textem jste se již jistě seznámil. Je vám teda známo, že podle § 7 zákona č. 218/49 Sb. každý duchovní musí složit slib věrnosti naší republice, jestliže chce vykonávat své kněžské povolání. Není to nic výjimečného. U nás, jako ostatně ve všech moderních státech, kdo chce veřejně působit, skládá takový slib...“*⁴³

Není divu, že pod takovými sankcemi se odhodlali kněží spíše splnit požadavek slibu věrnosti, tím více, že slib nebyl přímo zakázán církevní hierarchií, která byla donucena tomuto slibu se taktéž podrobit. Z celkového počtu 2 916 pozvaných duchovních z českých zemí složilo slib 2 837 duchovních, omluvilo se z nepřítomnosti na slibu 63 a odmítlo 16 duchovních.⁴⁴

Celkové hodnocení slibu věrnosti v Gottwaldovském okrese bylo následující:

- *„Slib složili všichni duchovní.“*

⁴² SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní oddělení, sign. 156, informační list s pokyny CT ONV, kopie signovaná.

⁴³ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní oddělení, sign. 156, pozvánka OCT kněžím, kopie signovaná.

⁴⁴ Srov. NOVOSAD, J. *Štěpán Trochta*, s. 111.

- *Při úředním aktu projevili ústně výhrady tito kněží: Chála – Halenkovice, Karafiát – Napajedla, Strakoš – Trnava. Po upozornění na následky od dovětku upustili a slib složili řádně. Před skládáním slibu v rozhovoru projevili úmysl klást určité výhrady děkan Šamánek ze Štípy.*
- *Z chování a rozpravy, která byla vedena s duchovními, lze usuzovat, že slib složili jako dobří státní občané opravdu upřímně a bez výhrad duchovní P. – Malenovice, F. – Tlumačov, B. – Lhota u Malenovic. U ostatních duchovních je nutno brát loajalitu, byť i v některých případech okázale projevenou, s určitou rezervou.*
- *Průběh celé akce byl hladký a neseťkal se, až na výše psané případy, se známkou odporu.⁴⁵*

Závazky ve slibu byly formulovány tak, že jej mohl podepsat každý kněz. V případě, že se vyžadovalo od kněží více, než se zavázali, bylo to „nezákonné“ zneužívání moci. Tyto situace se děly, můžeme uvést jako příklad pokusy státní správy vmanipulovat kněze (s odvoláním na státu daný slib) do různých státem tvořených akcí (mírové hnutí, vytváření JZD).⁴⁶

⁴⁵ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní oddělení, sign. 156, Hlášení OCT a hodnocení slibu věrnosti v Gottwaldovském okrese, kopie signovaná.

⁴⁶ VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 116.

2. Osudy řádů na Zlínsku – Gottwaldovsku

2.1 Mužské řehole na Zlínsku – Gottwaldovsku

2.1.1 Akce K

Z mužských řeholí působily na Zlínsku tyto:

- Salesiáni Dona Boska (SDB) (Fryšták)
- Hospitálský řád sv. Jana z Boha – Milosrdní bratři (Vizovice)⁴⁷

Od chvíle kdy se komunisté chopili moci, byli přesvědčeni o nutnosti omezit vliv řeholí na veřejnost (komunističtí funkcionáři se obávali zejména jejich výborné organizovanosti a aktivních kontaktů mezi jednotlivými řádovými domy). SÚC začal od září roku 1949 shromažďovat prostřednictvím svých pracovníků přesné informace o jednotlivých klášterech, které bylo třeba získat před zahájením akce „K“.⁴⁸

Tuto akci „K“ měl ale předcházet proces s představenými řádů, který by jejich (komunisty vymyšlenou) protistátní činnost odhalil a národu tak zdůvodnil centralizaci řeholníků. Sedm čelních představitelů řeholí začala bezpečnost (na základě výběru předsedy SÚC Alexeje Čepičky) zatýkat od 14. do 18.3.1950. Zatčení byli podrobena krutému vyslýchání a poté při velkých soudních monstroprocesech odsouzeni k vysokým trestům odnětí svobody. Jak již bylo výše zmíněno, v době monstroprocesu byla zahájena štvavá kampaň, která byla řádně

⁴⁷ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412.

⁴⁸ Srov. *Stát a církev v roce 1950. Sborník příspěvků z konference pořádané Českou křesťanskou akademií a Ústavem pro soudobé dějiny dne 21.6.2000*. Brno: CDK, 2000, s. 50 – 51.

medializovaná (tisk, rozhlas, krátké filmy v kinech) a jenž měla vzbudit patřičný hněv pracujícího lidu proti „vlastizrádcům“.⁴⁹

Osm dní po ukončení monstroprocesů se uskutečnil ve dvou etapách, v noci na 14.4.1950 a v noci na 4.5.1950, připravovaný úder proti mužským řeholím zvaný českou církví jako „Bartolomějská noc“. Tento úder byl proveden formou vojenské operace, kdy příslušníci StB, SNB a lidových milicí obklíčili jednotlivé kláštery a úderem 23. hodiny se domáhali vstupu. Během noci byli pak členové řádu z jednotlivých klášterů převáženi nákladními auty a autobusy s ozbrojeným doprovodem do centralizačních táborů. Ke zklamání mnohých členů StB a SNB se nenalezlo nic z toho, co hlásila komunistická propaganda (nalézání skrytých skladišť zbraní, vysílaček, a protistátních letáků).⁵⁰

V akci „K“ bylo celkem postiženo v českých zemích 24 řeholí a kongregací. Zabráno bylo 144 řeholních domů a 1240 řeholníků se ocitlo bez soudních procesů v internačních či centralizačních táborech zbaveno svobody. 1146 řeholníků bylo soustředěno v pěti centralizačních kláštorech, jež byly v Čechách a na Moravě (Bohosudov, Osek, Broumov, Králíky, Hejnice), a v internačním klášteře Želiv 76 řeholníků.⁵¹

Po vyklizení řeholních domů, začalo jejich postupné rozkrádání. Do každého domu byl určen správce, který měl za úkol sepsat seznam všeho majetku (od hrnců po šaty a jiné), jenž se v daném objektu nacházel. Zájem o vše cenné potvrzuje i dopis z KNV v Gottwaldově psaný ke dni 20.11.1950 a označený jako velmi pilné a důvěrné, kde píše ONV Gottwaldov I. ve věci předání cenností z vyklizených mužských klášterů toto:

„Žádáme Vás, abyste ihned nahlásili KNV – církevní oddělení, zda se nacházejí ve Vašem okrese ve vyklizených mužských kláštorech cenné předměty a to: fotoaparáty, rádio – přístroje, dalekohledy, hodinky,

⁴⁹ Srov. VAŠKO, *Dům 2*, s. 52 - 57 a VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 26 - 75.

⁵⁰ Srov. VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 26 - 75.

⁵¹ Srov. VAŠKO, *Dům 2*, s. 52 - 57 a VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 26 - 75.

peníze ze žlutého i bílého kovu a jiné cenné předměty. Pořídte seznam těchto věcí s udáním, z kterého kláštera pochází. Dále žádáme, aby bohoslužebné předměty, jako monstrance, kalichy, pateny a pod., byly rovněž uvedeny do seznamu zvláště. Upozorňujeme Vás, že tyto předměty nesmějí být předány Charitě....“⁵²

2.1.2 Salesiáni Dona Boska (SDB)

Jejich hlavním cílem je práce mezi hmotně a duchovně zanedbávanou mládeží, výchova, vedení škol a gymnázií.

Salesiánům bylo zabráno do dubna 1950 12 řeholních domů se vším, co k nim patřilo (oratoře, internáty, hřiště, dílny). Z celkového počtu 239 salesiánských kněží, bohoslovců, noviců bylo 196 internováno. Celkem bylo 60 členů řádu odsouzeno k 268 letům odnětí svobody.⁵³

Fryšták

Již během jednání mezi představiteli státu a církve směřovaly některé proticírkevní zákroky proti řádům.

Ministerstvo školství a výuky vydalo v srpnu 1949 příkaz k vyklizení salesiánských kolejí v Ořechově a Fryštáku a salesiánský ústav v Praze – Kobylisích se podařilo před úplným zavřením zachránit, jen díky protestům zástupce internuncia Ottavia De Livy.⁵⁴

Po likvidaci církevního školství bylo zrušeno také nižší salesiánské gymnázium ve Fryštáku, přičemž přešlo do Vidnavy asi 50 chlapců. Ve Vidnavě Salesiáni provozovali svůj chlapecký ústav pod hlavičkou charity a chlapci chodili do místní školy. Vidnavský chlapecký

⁵² SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, dopis z KNV Gottwaldov pro ONV Gottwaldov I. ze dne 20.11.1950, originál signovaný.

⁵³ Srov. VAŠKO. *Dům* 2, s. 53, 131.

⁵⁴ Srov. VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004, s. 55 – 57.

domov, díky charitnímu označení nebyl zlikvidován ani při akci „K“ a „P“.⁵⁵

O likvidaci církevního školství, které postihlo chovance v salesiánském ústavu, se zmiňuje i pamětní kniha městečka Fryštáku, která říká, že žáci III. a IV. třídy vykonali výroční zkoušky na veřejné škole ve Fryštáku, aby obdrželi právoplatná vysvědčení, jelikož Salesiánský ústav už neměl práva veřejnosti. Chlapce zkoušeli učitelé střední školy ve Fryštáku.⁵⁶

Aby ústav ve Fryštáku nezůstal prázdný, z noviciátu tam nastoupili po slibech klerici jako první ročník filozofie. Ve Fryštáku kromě nich zůstalo šestnáct chlapců, kteří chodili do učení mimo ústav, nebo již nebyli povinni školní docházkou a chtěli zůstat u salesiánů.⁵⁷

Po zabrání salesiánského ústavu ve Fryštáku byli převezeni bohoslovci prvního ročníku filozofie do internačního tábora v Oseku u Duchcova. Mezi nimi byli i chovanci. Těm podle vzpomínek P. Oldřicha Meda položili otázku: „Zda chtějí s nimi snášet dobré i zlé až do smrti“. A tázali se, zda se chtějí stát i za této situace salesiány. Ze 16 chlapců se 9 rozhodlo vytrvat s ostatními a mohli okamžitě začít noviciát. Přestože tato formace noviců probíhala v internaci a byla mezi internovanými všeobecně známá, nikdo nic neprozradil.⁵⁸

I po nuceném převezení salesiánů z Fryštáku komunisté bedlivě sledovali mínění a nálady lidí. Na ukázkou uvádím dvě zprávy:

Z informační zprávy obce Hostišová od F. H.:

„Odvezení Salesiánů v této obci hodně zapůsobilo, neboť pan farář K. navštěvuje v této obci občana, kde se konají mírně nazváno sedánky. Na těchto sedánkách se jistě hodně hovořilo i o salesiánech a

⁵⁵ Srov. VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 69 – 70.

⁵⁶ Srov. SOKA Zlín, fond MěNV Fryšták, Pamětní kniha městečka Fryštáku, sign. 73.

⁵⁷ Srov. Křížková, M. *Knihy víry, naděje a lásky*. Praha: Portál, 1996, s. 90 – 96.

⁵⁸ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 62 – 63.

*jiných věcech, neboť od té doby co p. farář na ty besedy k nám chodí, se v obci nálada některých občanů změnila...*⁵⁹

Z informační zprávy obce Lukov od Š. A.:

*„Opatření učiněná ve Fryštáku se Salesiány má odezvu i ve zdejší obci. Také zde toto opatření vzbudilo velkou nelibost. Provádí se zde šeptanda, že i zdejší klášter bude likvidován. Na tento klášter musí být také s bezpečnostních důvodů zaměřena pozornost. V kapli v klášteře, která původně sloužila pouze pro klášter, se nyní konají každou neděli mše za velké účasti občanstva. Také se proslýchá, že chovanci kláštera se každodenně modlí za odsouzené faráře.“*⁶⁰

Přímý účastník záboru ústavu ve Fryštáku udává, že život ve Fryštáku byl v posledním roce poněkud utlumený. Místo sto chlapců bylo v celém domě jen pár zbylých chovanců a 25 kleriků s představenými. Celkem tedy zhruba asi 50 lidí. Toto všechno probíhalo, jakoby v předtuše něčeho zlého. V pohodové atmosféře prožili jen Vánoce. Na svátek Dona Boska byl pozván Vít Tajovský, opat želivského kláštera, který měl velmi blízko k salesiánům, ale na tuto slavnost se pan opat nedostavil. Po svátku se teprve dozvěděli, že byl zatčen. Dva pánové z StB si večer přišli pro osmdesátiletého P. Stuchlého. Díky zákroku P. Pitruna nešel nikam. Později vyšlo najevo, že již zmiňovaná návštěva souvisela s panem opatem Tajovským, u nějž našli dopis, v němž bylo pozvání na svátek Dona Boska, jehož pisatelem byl P. Stuchlý.

Dne 15.3.1950 jim byli vnuceni jako ve všech řeholních domech zmocněnci, kteří chodívali na hospitace do hodin a zjišťovali informace o dění v ústavu (dle zprávy církevního tajemníka byli zmocněnci dosazeni 17.3.1950, dále se zmiňuje o tom, že se v okolí „rozkřikly“

⁵⁹ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, Z informační zprávy obce Hostišová, originál signovaný.

⁶⁰ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, Z informační zprávy obce Lukov, originál signovaný.

zprávy, že jde o zatýkání duchovních a hledání vysílačky. Na závěr píše, že se ve skřínce salesiánského ústavu objevil dvojsmyslný nápis „Od nynějších bludů zachovej nás, Pane“⁶¹. Dne 13.4.1950, asi o půl dvanácté v noci, se rozsvítilo světlo a probudil je hrubý hlas, který vyzýval, že mají vstávat a jít dolů do jídelny. Všude na chodbách byli rozestaveni příslušníci SNB a několik civilistů StB, kteří řídili tuto akci. V jídelně jim přečetli nařízení vlády o soustředění v Oseku. Na sbalení měli 30 minut, po kterém následovalo soustředění do jídelny s oznámením, že z důvodu naleznutí zbraně bude vykonána tělesná prohlídka. Dotyčná zbraň byl starý rezavý revolver, který se používal při divadelních představeních. Odvezeni byli všichni včetně chovanců. V ústavu zůstal jen starý P. Ignác Stuchlý, který byl později odvezen k sestřím do Zlína a pan ředitel Divoš, který byl odvezen do Želiva.⁶²

To, že zabrání salesiánského ústavu udělalo rozruch v širokém okolí a obavy o existenci církevních osob, se zmiňuje zpráva církevního tajemníka. Z té se dovídáme, že informace o akcích proti klášterům v Gottwaldovském kraji, o kterých se duchovní dozvídají a slyší z různých zpráv, jsou často záměrně rozšiřované a zkreslené. Tyto zprávy je zneklidňují tak, že projevují obavy, zda nebude i proti nim samým postupováno stejným způsobem, jako proti řádovým kněžím.

Administrátor z Gottwaldova I. v rozhovoru se svým instruktorem otevřeně přiznává obavy o další budoucnost církve a duchovenstva.

Taktéž představená ženského kláštera v Gottwaldově v rozhovoru s úřednicí JNV se dotazovala, co bude s ženskými kláštery. Naznačovala přání, budou-li kláštery zlikvidovány, aby byly sestry ponechány při svém ošetrovatelském povolání.⁶³

⁶¹ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, Církevní pětka. 423, Hlášení CT ze dne 13.4.1950. originál signovaný.

⁶² Srov. Křížková, M. *Knihy víry, naděje a lásky*. Praha: Portál, 1996, s. 90 – 96.

⁶³ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, Církevní pětka. 423, Hlášení CT, originál signovaný.

Odsouzení salesiáni ze Zlínska – Gottwaldovska

P. Oldřich Med – ředitel salesiánského ústavu pro mládež ve Fryštáku u Zlína

Byl prvním salesiánem, který byl odsouzen Státním soudem v Brně dne 21. 1. 1949. V procesu nazvaném „Štěpánek a spol.“ byl uznán vinným, za trestný čin sdružování proti státu a odsouzen k trestu odnětí svobody na 10 měsíců.⁶⁴

Poprvé byl P. Med vyšetřován v létě roku 1948, pro své kritické výroky o připravovaném vyvlastňování církevní půdy, jež pronesl po exerciciích ve Fryštáku 8. 2. 1948. Důvodem jeho zatčení a uvěznění byly aktivity mezi katolickou mládeží na Jihlavsku. Též byl členem olomoucké arcidiecézní rady Katolické akce a také byl jmenován duchovním rádcem katolické mládeže. V pohnuté době, kdy probíhala likvidace zájmových sdružení a spolků, se snažil přispět ke sjednocení katolické mládeže, rozdělené do mládeže Lidové strany, Orla a jinde a zapojit je do doposud legálně vedené a skutečné Katolické akce.⁶⁵ Kromě toho rozšiřoval letáček „Katolíci, buďte na stráž!“ , který upozorňoval na připravovaná protináboženská a proticírkevní opatření režimu. Zatčen byl 28.10.1948 a z vězení byl propuštěn v srpnu 1949. Po vypršení celého trestu putoval za spolubratry do internace (Osek, Želiv, Králíky), kde byl izolován od společnosti a pobyl tam dalších 6 let. Z internace byl propuštěn v listopadu 1956 a za nedlouho nastoupil do duchovní správy. Postupně působil v Jihlavě, Slavonicích a nakonec v Rosicích u Brna. Vedl duchovní obnovy, duchovní cvičení, přednášel, pořádal náboženská setkání mládeže, často s rizikem možnosti dalšího zatčení.⁶⁶

⁶⁴ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 131.

⁶⁵ Srov. VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 330 – 331.

⁶⁶ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 131 a VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 330 – 331.

P. Ing. Václav Teplý - v době zatčení stavební projektant v Gottwaldově – Zlíně

Byl odsouzen u Vyššího vojenského soudu v Praze v procesu Kolář a spol., v přelíčení konaném ve dnech 17.-18.10.1955 za trestné činy velezrady a rozkrádání národního majetku na 12 let. Václav Teplý býval chovancem u salesiánů. V době výkonu vojenské služby se setkal v roce 1951 se svým strýcem Václavem Čermákem, který ho informoval o připravované činnosti Křesťansko-demokratické strany, která byla soudem označována jako organizace ilegální s velezrádnými cíli. Teplý svou účast v této straně přislíbil, čímž tímto jednáním, dle vojenského tribunálu, spáchal velezradu. Dále byl uznán vinným, že na vojně, během cvičení s trhavinami zatajil 12 náloží tritolu, které chtěl použít doma k trhání pařezů. V případě Václava Teplého a jeho dvou odsouzených bratří šlo především o likvidaci staré selské rodiny odmítající se začlenit do JZD. Zatčen byl v roce 1955 a na svobodu byl propuštěn v květnu 1960. Nedlouho po svém propuštění vstoupil do utajovaného noviciátu salesiánů a o velikonocích 1969 byl tajně vysvěcen.⁶⁷

P. Rudolf Chudárek – z Fryštáku u Zlína

P. Rudolf Chudárek byl společně s P. Františkem Jurečkou z Lipníku nad Bečvou zažalován za zprostředkování styku českých salesiánů s generálními představenými v Turíně. P. Chudárek byl postihován hlavně za zajištění jmenovacího dekretu pro P. K. Tinku a za dopisování s představenými, ohledně některých sporných otázek (vstup salesiánů na faru, či do generálního semináře). Navíc pro P. Chudárka byla značně přitěžující okolnost, že v říjnu roku 1951 zajistil, na žádost svého salesiánského spolubratra J. Smékala, auto s řidičem pro zraněného, neznámého člověka, který se skrýval před StB. P. Chudárek byl odsouzený v procesu zvaném „Tinka a spol.“, který probíhal ve dnech 1.-2.4.1957 před senátem Krajského soudu v Olomouci. Nejdříve

⁶⁷ Srov. VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 348 – 349.

byl P. Chudárkovi vyměřen trest odnětí svobody na 8 let. Poté nejvyšší soud doporučil Krajskému soudu v Olomouci nově projednat trestnou činnost P. Chudárka. Soud v Olomouci přehodnotil Chudárkovo jednání při obstarání automobilu a řidiče pro pronásledovaného člověka a posoudil tento čin jako úmyslnou pomoc, ke spáchání trestného činu velezrady. Odsoudil jej k trestu odnětí svobody na 13 let. Svůj trest si odpykával v Ostrově u Karlových Varů. Na svobodu byl propuštěn teprve v roce 1962, dva roky po amnestii prezidenta.⁶⁸

P. Vojtěch Fuglík – Fryšták

V procesu nazvaném „Polák a spol.“, který probíhal před senátem Krajského soudu v Olomouci ve dnech 24.-27.4.1957 byl P. Fuglík odsouzen na 1 rok za maření dozoru nad církvemi a pobuřování. Již jednou byl P. Fuglík odsouzen v roce 1949 Lidovým soudem v Gottwaldově na 10 měsíců za čtení pastýřského listu, ale tento trest mu byl amnestován. Od roku 1952 se P. Fuglík ujal vedení mladých spolubratrů na Olomoucku, které vedl až do roku 1955 s vydatnou pomocí P. Filipce. Díky nízké nebezpečnosti odsouzených salesiánů v procesu „Polák a spol.“ a určité liberalizaci poměrů, byli salesiáni (mezi nimi i P. Fuglík) brzy po odsouzení propuštěni na svobodu. P. Fuglík byl propuštěn z olomoucké věznice začátkem prosince 1957.⁶⁹

P. Václav Filipce – před zabráním klášterů působil v salesiánském ústavu v Ostravě

O P. Filipcovi se zmiňují z důvodu jeho dlouhého skrytého působení u sester dominikánek v Liptále a dalších místech Zlínska (Bratřejov...), kde se skrýval před StB.

Dne 20.8.1957 odsoudil P. Filipce Krajský soud v Olomouci za podvracení republiky, pokus o opuštění republiky, maření dozoru nad

⁶⁸ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 135 a VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 352 – 355.

⁶⁹ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 135 a VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 356 – 358.

církvemi k trestu odnětí svobody na 9 let. Tento poměrně vysoký trest soud vysvětlil tím, že jeho nepřátelský vztah k lidovědemokratickému zřízení je zásadního charakteru, ve svých aktivitách projevil velkou vytrvalost a odhodlanost pracovat podvratným způsobem za každé okolnosti.

Cesta P. Filipce do vězení byla křivolaká. Po propuštění z internačního tábora v Oseku byl odeslán do střediska v České Kamenici, kde měl být přeškolen. Díky neúspěšnému přeškolení, nedostal státní souhlas k vykonávání duchovenské služby. Podařilo se ale nemožné. Začal studovat na univerzitě v Olomouci. Z pověření představených, kteří byli internováni v Želivě, začal objíždět mladé salesiány po celé republice. Dodával jim odvalu, vedl je k vytváření malých komunit a vydával pro ně samizdat *Cor unum*. Po odhalení nedovoleného spojení mezi internovanými řeholníky v Želivě, v roce 1952 mezi vnějším světem začalo zatýkání a P. Filipec se začal z obav před zatčením ukrývat v Liptále u sester Dominikánek. U sester pokračoval dále ve své činnosti, ve vydávání časopisu *Cor unum*, a také v pořádání několika exercicií pro mladé salesiány. Tam setrval až do ledna 1957, kdy z obav hrozícího zatčení a prozrazení sester odešel. Nakonec byl dopaden v březnu 1957 při pokusu o přechod hranic. Úkryt sester byl nakonec stejně prozrazen (viz Liptálská aféra) a bezpečnost se zmocnila archivu časopisu *Cor unum* s doklady o skládání slibů a dispencích. P. Filipec si svůj trest odpykával v Leopoldově a v květnu roku 1960 byl na amnestii prezidenta propuštěn.⁷⁰

P. Oldřich Vinklárek – ředitel salesiánského ústavu ve Vidnavě, před zatčením automechanik ve Slušovicích

P. Vinklárek byl odsouzen 12.2.1958 před senátem Krajského soudu v Uherském Hradišti za podvracení republiky (tajné pokračování

⁷⁰ Srov. VAŠKO, *Dům 2*, s. 159 - 161 a VOJTĚCH, V. *Ženské řehole za komunismu*, s. 127 – 129 a KŘÍŽKOVÁ, M. *Knihy víry, naděje a lásky*, s. 119 – 144.

v řeholním životě) trestem odnětí svobody v procesu „Vinklárek a spol.“ na 3 roky. Od poloviny roku 1950 na doporučení P. Filipce objížděl na Moravě mladé spolubratry, kteří žili v malých komunitách, povzbuzoval je a informoval o situaci ostatních spolubratří. Taktéž jim předával vzkazy a časopis *Cor unum* od P. Filipce. Účastnil se také (ve funkci zpovědníka) několika exercičních kurzů mladých kleriků, které probíhaly v roce 1952 u sester dominikánek pod patronací P. Filipce. Po odsouzení byl vězněn ve Valdicích a na amnestii byl v květnu 1960 propuštěn.⁷¹

P. Jaroslav Čuřík – v době zatčení bytem Hrobice u Zlína

P. Čuřík byl taktéž odsouzen v procesu „Vinklárek a spol.“ za stejné provinění jako P. Vinklárek k trestu odnětí svobody na 3 roky. P. Čuřík byl v roce 1950 soustředěn v táboře Oseku a poté nastoupil k jednotkám PTP na tříapůlletou službu. Po ukončení služby u jednotek PTP se v lednu 1954 vrátil k rodičům do Hrobic u Zlína. Brzy se začal scházet s P. Vinklárkem, P. Mandřákem a P. Chudárkem ke společné modlitbě, která probíhala v bytě jednoho z nich. Taktéž si vzájemně předávali náboženskou literaturu, *Cor unum* a dopisy od P. Filipce. Po odsouzení byl stejně jako P. Vinklárek, vězněn ve Valdicích a na amnestii byl v květnu 1960 propuštěn.⁷²

P. Josef Mandřák – v době zatčení účetní, bytem Lukov u Zlína, vysvěcen roku 1950

P. Josef Mandřák byl odsouzen 10.6.1958 Krajským soudem v Uherském Hradišti, za trestný čin podvracení republiky na 3 roky. P. Mandřák byl obviněn, že v letech 1951 – 1953 převážel na Plumlov od P. Chudárka (v době svého pobytu na vojně) tehdejším představeným salesiánské kongregace „protistátní tiskoviny“ a dopisy. Dále byl P. Mandřák viněn, že po návratu z vojny, kdy nejprve pracoval v Bystřici

⁷¹ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 137, 302 a VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 371 – 373.

⁷² Tamtéž.

pod Hostýnem jako dělník a poté v Malenovicích jako účetní, se scházel se spolubratry (P. Vinklárkem, P. Čuříkem, P. Chudárkem) a bývalými studenty. Při těchto schůzkách se také četly časopisy Cor unum, které také obsahovaly místa obsahově zaměřená proti lidově demokratickému státnímu zřízení. Zatčen byl P. Mandřák 29.4.1958 a propuštěn byl na amnestii v květnu 1960 z Valdic, kde si odpykával svůj trest.⁷³

2.1.3 Hospitálský řád sv. Jana z Boha – Milosrdní bratři

Hlavním posláním hospitálského řádu milosrdných bratří je péče o nemocné, nemohoucí, přestárlé ve vlastních špitálech. Mnozí řeholníci jsou taktéž v této oblasti vzdělávání jako lékaři, magistři farmacie či diplomovaní ošetřovatelé.⁷⁴

Slibný rozvoj nemocnice milosrdných bratří ve Vizovicích (ve kterém působil 5. milosrdných bratří) byl v roce 1948 přerušena komunistickým převratem. Budova nemocnice byla začleněna do Okresního ústavu národního zdraví a určena pro léčbu nemocných postižených tuberkulózou, nemocemi dýchací soustavy a dlouhodobě nemocných pacientů.⁷⁵

Hospitál řádu sv. Jana z Boha, Vizovice

Informace o činnosti řádu vypracované církevním tajemníkem na žádost kultového tajemníka KNV (18.10.1949):

- *„Činnost: Dva fráteri jsou zaměstnáni v nynější nemocnici milosrdných bratří, která se stala částí oblastní nemocnici*

⁷³ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 138 a VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 373.

⁷⁴ VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 49 – 50.

⁷⁵ Město Vizovice [online]. Vizovice: Nemocnice milosrdných bratří, Posl. úpravy 15. 11. 2007 [cit. 2007-11-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.vizovice.eu/>>.

v Gottwaldově, pod správou ředitele nemocnice Dr. L. ve Vizovicích, ostatní se věnují náboženskému rozjímání.

- *Počet řeholníků: 5 fráterů, všichni národnosti české a státní příslušnosti ČSR.*
- *Zvláštní zařízení kláštera: Nemocnice, oddělení tuberkulózy, je součástí oblastní nemocnice v Gottwaldově. Lékárna je znárodněna.*
- *Jiný objekt: 1 kaple se sakristií. Bohoslužby v ní konané navštěvují četně i místní občané.*
- *Politická situace uvnitř kláštera: Fráteri žijí uzavřeně, navenek se s místními občany příliš nestýkají ani se navenek neangažují – z opatrnosti. Stalinovu zdravici podepsali. O jejich vnitřním životě není mnoho na veřejnosti známo. Fráter V. v rozhovoru projevil obavu o budoucnost a naznačil, že Hitler dovedl do 24 hodin řeholníky z kláštera vystěhovat, že očekává, že takto naše vláda postupovat nebude.*
- *Vliv navenek: U části věřících jsou oblíbeni, u části nikoliv. Schůzky a přednášky s věřícími nekonají.*
- *Představený: F. J. politicky se neprojevuje. Kromě frátera K. V., který platí na veřejnosti za osobu režimu nakloněnou, jsou ostatní řeholníci reakcionářského smýšlení.*
- *Majetek:
Počet místností v klášterní budově č. 371:
1 kaple (14*16),
8 pokojů podkrovních pro frátry, z toho jeden pokoj jako skladiště (všechny 3*2 metry).⁷⁶*

⁷⁶ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, hlášení CT ze dne 18.10.1949, originál signovaný.

Odsouzený milosrdný bratr ze Zlínska – Gottwaldovska

P. Josef Šebestián Fuks (Vaško: Fuchs) – převor kláštera Řádu milosrdných bratří ve Vizovicích

P. Fuks byl odsouzen Státním soudem v Praze dne 2.8.1950 za pokus o velezradu na 10 let. V době záborů klášterů, byl P. Fuks na dovolené, a když se dověděl, jaký osud postihl řádové domy, rozhodl se odejít k příbuzným do jižních Čech. Podle tvrzení soudu se snažil uprchnout za hranice. Toto tvrzení soud podepíral faktem, že při zatčení měl u sebe v kufříku částku 20 000 Kč a osobní prádlo. P. Fuks byl zatčen v blízkosti hranic u Slavonic dne 22.4.1950 a obviněn z pokusu o přechod hranic do Rakouska. Sám měl ale povolení od úřadů ke vstupu do hraničního pásma za účelem návštěvy příbuzných. Přestože se ve svém odvolání k Nejvyššímu soudu odkazoval také na to, že u soudu chyběly osoby, které by dosvědčovali tvrzení, že se dotazoval místních lidí o cestě ke hranicím, nebylo toto odvolání nic platné. P. Josef Šebestián Fuks byl vězněn až do roku 1960 ve věznici na Mírově.⁷⁷

2.2 Ženské řehole na Zlínsku – Gottwaldovsku

2.2.1 Přehled řeholí působících na Zlínsku

Z ženských řeholí působily na Zlínsku tyto:

- Kongregace Milosrdných sester svatého Kříže (Napajedla, Malenovice, Lukov, Štípa, Vizovice),
- Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka (Gottwaldov I.),
- Kongregace Těšitelek Božského Srdce Ježíšova – sestry chudých nemocných (Gottwaldov – Kvítkovice),

⁷⁷ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 111 a VOJTĚCH, V. *Perzekuce mužských řádů*, s. 257 – 258.

- Kongregace Školských sester de Notre Dame (Březnice),
- Česká kongregace sester dominikánek (Liptál).⁷⁸

Úspěšná likvidace mužských klášterů a deportace řeholníků do internací podnítila k úvahám o zákroku proti všem ženským řeholím. Úkol vypracovat návrh na pozvolné a pokud možno dobrovolné soustředění řeholnic dostala církevní šestka.

V Čechách a na Moravě působilo na počátku léta 1950 34 ženských řádů a kongregací se 7728 řeholnicemi, které obhospodařovaly 552 domů z nichž 257 patřilo jednotlivým institutům.⁷⁹

Již dříve přitahoval tento majetek zájem orgánů státní správy a samosprávy (taktéž i armáda a ministerstvo vnitra mělo o tento majetek zájem). Tento zájem potvrzuje i dokumentace o objektech jednotlivých institutů, která již byla vypracována v letech 1949 – 1950. Zmiňované dokumenty obsahovaly informace jako například účel, cena, velikost, příslušenství, případné zadlužení, počet řeholnic, orientační plánky, fotografie a v neposlední řadě také návrh na nové, vhodné využití.⁸⁰ Což potvrzuje i dopis z ONV církevním tajemníkům ze dne 5.10.1949, ve kterém se nacházela žádost o zaslání podrobných informací o daných klášterech: Kdo je majitelem ústavu, kdo je vydržovatelem, jméno zodpovědné představené, počet lůžek, počet zaměstnanců – civilních i řeholních, i o kolik osob se starají.⁸¹

K vypořádání s řeholním majetkem došlo tak, že movitý majetek z převzatých či vyklizených budov ženských řeholí byl z části novými nájemci převzat a dílem odprodán. Stát převzal některé vklady a hotovost. Náboženská matice prozatím převzala do správy nemovitý

⁷⁸ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412.

⁷⁹ Srov. VAŠKO, J. *Dům na skále 2*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 142.

⁸⁰ Srov. VAŠKO, J. *Dům 2.*, s. 142, a dále VOJTĚCH, V. *Ženské řehole za komunismu (1948 – 1989)*. Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005, s. 23 – 25.

⁸¹ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, dopis ONV CT ze dne 5.10.1949, originál signovaný.

majetek ženských řádů a kongregací. Ta také měla dohodnuty s novými uživateli (kteří byli určeny vládní dislokační komisí) podmínky o výši nájmu. SÚC uvalila v roce 1955 na majetek ženských řeholí (který byl do té doby opuštěný) národní správu, tak měla za úkol tento majetek postupně likvidovat převodem na jednotlivé uživatele. Touto tichou cestou tak bylo realizováno v průběhu dalších let postupné rozkrádání majetku ženských řeholí.

Mezi první z mnohých alternativních opatření proti ženským řeholím patřil rozsáhlý plán s časovým rozmezím, od poloviny roku 1950 do prvního čtvrtletí roku 1951. V tomto období bylo cílem soustředit ženské řehole do co nejmenšího množství objektů, v oblastech tomuto účelu politicky výhodných. Dalším cílem bylo snížení vnitřní disciplíny jednotlivých institutů a k ovládnutí jejich představených. Mezi poslední opatření, která proběhla v lednu – březnu 1951 patřila důsledná redukce sociálních ústavů a nemocnic s řeholním personálem. Toto poslední opatření nebylo uskutečněno ihned, z důvodu nedostatku specializovaných pracovníků, kteří měli pracující řeholnice v těchto ústavech vyměnit.⁸²

Další omezení, které postihlo řeholní sestry, byla ohlašovací povinnost, kterou zavedla SÚC k 1.1.1950. Řeholní sestry tak byly nuceny (pod sankcemi) žádat o povolení vzdát se ze schváleného kláštera s povinností udat cíl a důvod cesty. Povolení (podle časového intervalu) uděloval okresní církevní tajemník, který měl právo udělovat povolení od 1 dne do 14 dnů. 14 dní až 1 rok mohl udělovat krajský církevní tajemník a na delší dobu než 1 rok měl právo udělovat jen SÚC.

⁸³

Tuto povinnost nám taktéž dokládá žádost z domova odpočinku Lukov u Gottwaldova ze dne 5.6.1951:

⁸² Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 142-145, a dále VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 30 – 32.

⁸³ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 140-142, a dále VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 31 – 32.

„JNV, církevní oddělení v Gottwaldově I. bere žádost sestry J. S. o vzdálení se do obce Grygov u Olomouce na dobu od 6. do 13. 6.1951 na vědomí. Svůj příchod a odchod nechť jmenovaná nahlásí na MNV v Grygově.“⁸⁴

Rok 1953 měl být zásadní pro ženské řehole. V tomto roce byl vypracován plán na rozpuštění všech ženských řádů a kongregací nazvaný akce „B“, ale těsně před jeho uskutečněním byl odvolán. Odvolání akce „B“ neznamenal v žádném případě rezignaci na řešení problému ženských kongregací, ale jen se další řešení posunulo na neurčito. Nastal však důležitý posun v chápání řeholních sester, které už nebyly považovány jako zásadní problém, jež ohrožuje režim.

Soustřed'ovací kláštery, do kterých byly sestry svázeny, postrádaly z dlouhodobého hlediska smysl. Náklady na život sester v těchto kláštorech nebyly malé, a proto byla snaha nalézt řeholnicím pracovní příležitosti, které by tyto náklady pokryly.⁸⁵

O této situaci se zmiňuje dopis poslaný Náboženským fondem (tento fond převzal správu nad uvolněnými kláštery), jenž byl adresovaný pro ONV – církevní oddělení Gottwaldov dne 15. 11. 1950 ve věci: Řeholnice řádu sester sv. Kříže z Napajedel, Komenského 305, přemístěné do Bohosudova – žádost o zaplacení zásob živého a mrtvého inventáře⁸⁶. V dopise se píše:

„Příslušnými místy bylo rozhodnuto, že přestěhovaný, stejně jako zbylý majetek přemístěných řeholnic zůstává nadále jejich vlastnictvím. Vzhledem k tomu pak, že řeholnice v soustřed'ovacích kláštorech nejsou v žádné formě podporovány státní správou a jsou odkázány na vlastní výdělek a majetek, není námitek, aby v připojeném seznamu uvedené

⁸⁴ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, žádost z domova odpočinku Lukov u Gottwaldova ze dne 5.6.1951, originál signovaný.

⁸⁵ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 27 – 28.

⁸⁶ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní majetek, sign. 417, dopis poslaný NF ze dne 15. 11. 1950, originál signovaný.

*zásoby, jakož i živý a mrtvý inventář pokud řeholnicím nebyl předán a je v držení nových uživatelů, byl zaplacen a příslušná částka poukázána případně složenkou zdejšímu úřadu na konto kláštera sester sv. Kříže v Napajedlích.*⁸⁷

Postupně mohly sestry rozvázat pracovní poměr v továrnách a jiných pracovních zařízeních, kde byly nuceně umístěny až po roce 1953. Řeholním sestrám bylo umožněno přejít pod správu České katolické charity, která byla pod bedlivou státní kontrolou. V charitních domovech bylo sestrám umožněno pečovat o nemocné a staré kněze, řeholnice. Kromě pečovatelské služby byly sestry pověřeny k výrobě a distribuci hostií, ornátů a jiných liturgických předmětů.⁸⁸

Všechny sestry byly též podrobeny pečlivým kádrovým posudkům, které často rozhodovaly o jejich dalším osudu. Na ukázkou uvádím jeden z mnoha posudků, které byly archivovány ve Státním okresním archivu Zlín (Klečůvka):

- B. M. (sestra Čestmíra),
- narozena 7.10.1912 v Tučapech, okres Uherské Hradiště,
- otec Matouš, matka Františka Sykorová,
- národnost česká, státní příslušnost Československá,
- bytem Lukov, domov odpočinku města Gottwaldova.

Pochází ze zemědělské rodiny. Otec je středním zemědělcem. Má 2 sourozence, kteří jsou zaměstnáni při zemědělství.

Po vchození obecné a měšťanské školy absolvovala rodinnou školu v Opavě. Do řádu vstoupila roku 1932. Před svým nynějším působištěm působila v Olomouci v nemocnici, jako ošetřovatelka.

Je povahou klidná, vyrovnaná, nábožensky nikoliv bigotní, dost inteligentní. V klášteře je oblíbená. Zajímá se o hudbu a hrává v místní

⁸⁷ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní majetek, sign. 417, dopis poslaný NF ze dne 15. 11. 1950, originál signovaný.

⁸⁸ Srov. VAŠKO, J. *Dům* 2, s. 144.

kapli na harmonium. V ústavě je zaměstnána jako ošetřovatelka. U nemocných je oblíbená. Mimo klášter se s lidmi moc nestýká, nelze však říci, že by se lidí úplně stranila.

O politiku nemá zájem, organisovaná ani politicky činná není a nebyla. Její poměr k SSSR se projevuje navenek jako lhostejný. Stalinovu zdravici podepsala. Mírového hlasování se zúčastnila. Její poměr k lidově-demokratickému zřízení lze označit jako lhostejný, avšak skrytě nepřátelský.⁸⁹

2.2.2 Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka (tzv. opavské františkánky) (Gottwaldov I.)

Kongregace má dva hlavní okruhy činnosti:

- ošetřovatelskou (v nemocnicích a domácnostech),
- pedagogicko-výchovnou (školy, dětské opatrovny, sirotčince a útulky).⁹⁰

Podle kroniky Kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě, kterou sepsal Dr. Alois Richter (pro interní potřebu kláštera), se nejmladším filiálním domem Kongregace Milosrdných sester s mateřincem v Opavě stal klášter a zároveň i ústav ve Zlíně (dokončen 11.12.1938). Dům byl rozdělen na dvě části. V první části byl učňovský domov se 32 postelemi, který obývaly dívky od 15 do 25 let (většinou učnice či dělnice v Baťových závodech). Druhou částí byl starobinec se 25 postelemi, do kterého byly přijímány ženy ve věku od 60 do 85 let. Ve starobinci byly ubytovány buď po jedné v jednom z 15 pokojů, nebo na velkém pokoji.

⁸⁹ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětko, sign. 423, posudek od CT, originál nesignovaný.

⁹⁰ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 300.

Každý rok se v domově konaly exercicie jednak pro sestry, ale také pro ženy. Dívky, které obývaly domov, měly dvakrát do měsíce setkání a svátostné požehnání. Sestry navíc konaly pečovatelskou službu (v okresní charitě) a učily náboženství. V domě se stravovalo pravidelně 50 až 60 lidí mimo ty, co bydleli v domově.

V roce 1949 se však ukázalo nevhodné (pro stávající režim), aby sestry nadále výchovně působily na katolická děvčata, která domov obývala a proto tato „katolická“ děvčata byla odsunuta jinam a naopak byl do domu přesunut městský starobinec. 2.1.1952 byl tento domov zrušen a přestěhován do Lukova. Budova kláštera i ústavu přešly do státní správy a nakonec byly pronajaty na začátku roku 1952 posádkové správě.⁹¹

2.2.3 Kongregace chudých školských sester de Notre Dame

Kongregace se věnovala dětem v sirotčincích, v mateřských školách, jeslích, vyučování na obecných školách. Taktéž se staraly ve třech ústavech o neslyšící děti a vedly dva učitelské ústavy. Tato kongregace patřila v meziválečném období mezi tři nejpočetnější ženské řehole v Československu.⁹²

V Čechách a na Moravě měla kongregace v roce 1950 802 členek. Během srpna a září roku 1950 bylo 630 školských sester vystěhováno z 56 klášterních budov, z nichž bylo 21 majetkem kongregace. Těchto 630 sester bylo převezeno do centralizačních táborů, které byly zřízeny v česko-polském pohraničí (Bílá Voda, Broumov, Javorník ve Slezsku, Smolkov u Opavy, Štěplovice u Zlatých Hor. Celkem bylo i s „akcí K“ rozpuštěno celkem 62 filiálek a centralizační plán školských sester byl splněn na 80 procent. Je dobré podotknout, že díky pohotovosti generální

⁹¹ Dle „kroniky“ kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě, kterou sepsal místní archivář Dr. Alois Richter, kopie nesignovaná.

⁹² Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 330.

představené, která (po zrušení církevních škol) zaslala žádost do Říma o rozšíření účelu kongregace na ošetřování nemocných (po schválení vyslala některé sestry na zdravotnické kurzy). Tímto snížila procento centralizovaných sester, neboť za tyto sestry ve zdravotnictví prozatím nebylo náhrady.⁹³

Sirotčinec sv. Theodora, Březnice

Informace o činnosti řádu vypracované církevním tajemníkem na žádost Kultového tajemníka KNV (18.10.1949):

- *„Účel: Charitní ústav, který vydržuje dívky chudých rodičů, sirotky, příležitostná péče, ošetřování nemocných, přestárlých v soukromí. Počet chovanců 17.*
- *Počet řádových sester: 4, všechny národnosti české a státní příslušnosti ČSR.*
- *Zvláštní zřízení ústavu není, kostel či kaple není.*
- *Politická situace uvnitř kláštera: Politicky navenek podvratně nevystupují. Přes to, že Stalinovi zdravici podepsaly, nelze říci, že by měly k režimu kladný postoj. Jsou reakčně zaměřeny, neprojevují však aktivitu. Projevují obavy o svou budoucnost. Chovance, kteří jsou v ústavě, vychovávají nábožensky. Po odborné stránce není proti nim stížností. Věnují se manuálním pracím, souvisejícím s udržováním ústavu, zahrady a pole. U místních občanů jsou oblíbeny.*
- *Vliv kláštera navenek: Kromě vlivu na výchovu ubytovaných chovanců většího vlivu na věřící nemají, v kláštere nejsou pravidelně navštěvovány nikým. Docházejí na bohoslužby a stýkají se s místním farářem.*

⁹³ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 178 - 181, a dále VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 330 – 335.

- *Vlivní řeholníci: Představenou je sestra E. P. a po stránce politické spolehlivosti jsou všechny stejné.*
- *Majetek:*
Počet místností v Klášteře:
1 kuchyň, koupelna, prádelna, jídelna,
4 pokoje pro děti,
1 ložnice,
2 spíže a sklep.
Nemovitý majetek kláštera: Zahrada 69 arů, pastviny, pole, les – nezjištěno. Movitý majetek nezjištěn a knihovna v klášteře není. Finanční situace kláštera je vyrovnaná, není zadlužena.
- *Technické údaje o budově: Budova je jednoposchod'ová, cihlová asi z roku 1870 v dobrém stavu, až na rámy u oken, jež nutno opravit.*
- *Klášter udržuje a vlastní: Nadace arcibiskupa Khona v Olomouci. Na udržování chovanců přispívají rodiče, Československý Červený kříž a sirotčí dotace.“⁹⁴*

2.2.4 Kongregace Těšitelek Božského Srdce Ježíšova – sestry chudých nemocných (Gottwaldov – Kvítkovice)

Kongregace se řídí podle slova, které řekl Kristus apoštolům na Olivové hoře, když se připravoval na smrt: „Zůstaňte zde a bděte se mnou.“ Toto bdění sestry realizují modlitbou za hříšníky, umírající a především charitativní činností.⁹⁵

⁹⁴ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, informace o činnosti řádu vypracované CT dne 18.10.1949, originál signovaný.

⁹⁵ Šrov. VAŠKO. *Dům* 2, s. 182.

Sestry vlastnily po celé republice v roce 1950 kromě mateřince v Rajhradě u Brna dalších 12 filiálních domů. Po zabrání Rajhradu armádou se vedení kongregace přestěhovalo do Jiřetína pod Jedlovou.⁹⁶

Zdravotní a ošetřovatelská stanice v Gottwaldově – Kvítkovicích

Informace o činnosti řádu vypracované církevním tajemníkem na žádost Kultového tajemníka KNV (18.10.1949):

- *„Zaměstnanci Okresní Charity: 3 řádové ošetřovatelky s. Těšitelek B. S. J/ sestry chudých nemocných.*
- *Majitel: Obytný, přízemní dům, majetkem arcibiskupské konsistoře v Olomouci.*
- *Zařízení: elektrika, vodovod není.*
- *Majetek:*
Počet bytů v budově: 1,
Počet osob v bytě: 3,
Místnosti:
1 kuchyně,
2 pokoje,
1 jiná obytné místnosti/ kabinet, komora, atd./,
4 předsíně.“⁹⁷

Podle zprávy církevního tajemníka JNV Gottwaldov byly sestry odsunuty téměř nepozorovaně a o odjezd sester nejevili lidé zvláštního zájmu. K hromadným projevům či rozloučení nedošlo.⁹⁸

⁹⁶ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 182.

⁹⁷ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, Informace o činnosti řádu vypracované CT ze dne 18.10.1949, originál signovaný.

⁹⁸ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětky, sign. 423, Hlášení CT o ukončení přesunu řeholnic, originál signovaný.

2.2.5 Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže

Základním úkolem kongregace byla péče o nemocné a chudé, a taktéž vzdělání. Sestry pracovaly ve školách, nemocnicích, sirotčincích a chudobincích.

V Československé republice působilo v roce 1950 1846 milosrdných sester svatého Kříže, které pobývaly v 93 domech ve třech provinciích (Čechy – 645 sester, Morava – 646 sester, Slovensko – 555 sester).⁹⁹

Ve dvou etapách (13. a 27.10.1950) byly sestry stěhovány do centralizačních klášterů. Z Moravy byly převáženy sestry převážně do Bohosudova (266 sester), kde byly společně i s dominikánkami (170 sester). V Bohosudově byly i sestry sv. Kříže z kláštera Vizovice. Během jednoho roku byly sestry z Bohosudova převezeny pod „patronací“ StB na 17 míst. Z důvodu nedostatku zdravotnického personálu (a také větší možnosti působení na sestry, které byly vytrženy ze společenství) bylo v roce 1951 přemístěno 33 nejmladších sester, novicek a kandidátek do různých nemocnic, ke kterým patřila i nemocnice v Gottwaldově.¹⁰⁰

Charitní domov pro přestárlé a práce neschopné, chudobinec – Štípa

Informace o činnosti řádu vypracované církevním tajemníkem na žádost Kultového tajemníka KNV (18.10.1949):

- *„Účel: ošetřování nemocných, přestárlých, neduživých v soukromých domácnostech, poskytování první pomoci. Stanice se nachází v budově, jež je majetkem obce Štípy.*
- *Počet přítomných osob: 2 zaměstnanci, 4 chovanci.*

⁹⁹ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 232.

¹⁰⁰ Srov. VAŠKO. *Dům 2*, s. 162 - 167, a dále VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 232 – 239.

- *Vliv řeholních sester navenek: Řádové sestry věnují se charitativní činnosti v domácnostech. Politicky nejsou činny a v místě požívají důvěry a jsou oblíbeny. K lidově demokratickému režimu mají postoj negativní.*
- *Majetek:*
1 byt,
počet místností:
1 kuchyň,
3 pokoje,
1 předsíň , 1 místo pro výkon povolání , 1 spižárna,
1 záchod bez splachování.
- *Technické údaje o budově: Budova je přízemní, zařízení: elektrika, vodovod nemá.*
- *Majitel: Konfiskát, výkup domu dosud neproveden. Budova jest národním majetkem, o který žádá MNV ve Štípě, byla postavena asi před 100 lety a je v celkem slušně udržovaném stavu.*
- *Ošetrovatelská stanice je spravována okresní charitou v Gottwaldově.*¹⁰¹

Popis situace dle kroniky kongregace sester sv. Kříže ve Štípě:

„Od roku 1946 se obyvatelé chudobince se střídali, bylo jich méně, ale bylo třeba vykonávat pečovatelskou službu v místě a dále zajišťovat obživu obděláváním pole a hospodářstvím. Tak tomu bylo až do podzimu roku 1950, kdy jedna smutná zpráva stíhala druhou, až tajemník charity Jordán sestrám oznámil, že ošetrovatelskou zdravotní službu v rodinách převzal Červený kříž. Sestry už tušily, že budou ze Štípy vystěhovány. Obyvatelé se však ujali iniciativy a podali na ministerstvo sociální péče do Prahy žádost o ponechání řeholních sester, aby byla v případě potřeby zajištěna první pomoc. Sestry se s bolestí

¹⁰¹ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, informace o činnosti řádu vypracované CT ze dne 18.10.1949, originál signovaný.

*v srdci připravovaly na odchod. Dne 7. listopadu 1950 k nám přišel církevní tajemník, vzal si seznamy inventáře a výměr budovy, neřekl nic zvláštního a odjel. A tak přišly vánoce. Už to nebylo jako minulé léta. Stále jsme žily v nejistotě, co bude dál. Až v úterý po velikonocích přišla sestra františkánka z Lukova a vyřizovala vzkaz od zmocněnkyně, že máme přestěhovat staříčky do lukovského ústavu, kde je státní správa a my se máme odstěhovat do Charity v Lukově. Štípu jsme opouštěly 7.4.1951.*¹⁰²

Kongregace sester sv. Kříže - Místní Charita v Gottwaldově v Malenovicích

Prvním místem, kde začaly sestry působit na Moravě, bylo v Malenovicích, kam přišly v roce 1872 na pozvání hraběnky Louisy Šternberkové. Na jejím panství založily dětskou opatrovnu a dívčí školu.¹⁰³

Informace o činnosti řádu vypracované církevním tajemníkem na žádost Kultového tajemníka KNV (18.10.1949):

- *„Účel: Zabývala se ošetřováním nemocných a „neduživých, přestárлых osob“ v soukromých domácnostech. Hrabětem Šternberkem byla určena budova k výše zmiňovanému účelu. Kronika udává, že konfiskát vlastnictví nebyl rozhodnut.*
- *Počet řádových sester: 4 všechny národnosti české a státní příslušnosti ČSR.*
- *Působení řádových sester navenek: Představená. K. O. se politicky navenek neprojevuje. Stalinovu zdravici však odepřela podepsat. Její postoj, jakož i ostatních řádových sester s ní bydlících je k lidově demokratickému režimu zamítavý.*

¹⁰² Kronika kongregace sester sv. Kříže ve Štípe, poskytnuta S. P. Křivánkovou z kláštera kongregace sester sv. Kříže v Kroměříži.

¹⁰³ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 233.

- *Majitel: místní farní Charita v Malenovicích.
Ústav udržuje okresní Charita v Gottwaldově a kongregace sester sv. Kříže*
- *Přízemí budovy bylo zabráno pro potřeby mateřské školy V prvním poschodí bydlely 4 řádové sestry Kongregace sester sv. Kříže. Obývaly 4 pokoje a kuchyň, spolu s nimi bydlely 2 „přestárlé osoby“.*
- *Majetek:
1 budova, obytné bylo 1 poschodí stavení,
Místnosti bytu:
1 kuchyň,
4 pokoje,
1 předsíň,
4 místnosti potřebné k vykonávání povolání,
2 splachovací záchody.
V budově je také kancelář charity, vyšetřovna a mateřská škola (3 místnosti, 1 splachovací záchod).*
- *Hodnocení: Činnost sester spočívá v péči o nemocné a přestárlé. Nejsou však plně využity a na to místní občanstvo poukazuje. V místě příliš oblíbeny nejsou.*
- *Technický stav: Budova jest asi z 18. století, kamenná, celkem jest v dobrém stavu. Zařízení: vodovod, elektřina.¹⁰⁴*

Popis situace dle kroniky kongregace sester sv. Kříže v Malenovicích:

„Po válce se sestra představená Klára Otrusinová spolu se sestrou Emilou daly do díla obnovy kláštera a činnosti. Školský úřad ve Zlíně nedovolil opětné zřízení mateřské školky, proto byl zřízen dětský útulek. Cukrářský kurs, vedený sestrou Klárou, se těšil velké oblibě. Jedna sestra pokračovala v pečovatelské službě. V květnu 1947 byl klášter

¹⁰⁴ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, informace o činnosti řádu vypracované CT ze dne 18.10.1949, originál signovaný.

*převeden do vlastnictví Charity. Po úporných jednáních byla 1.9.1949 v domě zřízena státní mateřská školka. Sestry byly 28.9.1950 přinuceny odstěhovat se do Bohosudova.*¹⁰⁵

Dětský domov sester sv. Kříže – Vizovice

Z kroniky města Vizovice se dovídáme, že v roce 1950 byl zrušen ve Vizovicích klášter sester sv. Kříže a řádové sestry byly 25.9.1950 přestěhovány do Čech. Z kláštera byl zřízen Dětský domov č. 2 pro sirotky a děti opuštěné. Též zde byla zřízena mateřská škola.¹⁰⁶

Dále se dovídáme z hlášení okresní Charity, že kromě sester sv. Kříže působily v jejich řadách jako ošetřovatelky též dvě řádové sestry řádu Těšitelek. Ty později odjely do svého mateřince v Rajhradě, a byly ve Vizovicích jako zástup, za jednu sestru ošetřovatelku z kongregace sv. Kříže.¹⁰⁷

Informace o činnosti řádu vypracované církevním tajemníkem na žádost Kultového tajemníka KNV (18.10.1949):

- *„Účel: Věnují se výchově, opatrování, udržování částečných nebo úplných sirotek a dětí bez řádné rodinné péče od 1 do 14 let.*
- *Počet řádových sester: 8 všechny národnosti české a státní příslušnosti ČSR.*
- *Zvláštní zařízení kláštera: Žádné, v klášteře mají 23 chovanců.*
- *Jiná budova: Při klášteře kaple, ne příliš navštěvovaná.*
- *Politická situace kláštera: řádové sestry se navenek neprojevují. Jsou opatrné. Režimu nakloněny nejsou. Zdravici Stalinovi podepsaly, projevily k tomu málo ochoty. Chovance vedou k přísně náboženskému životu.*

¹⁰⁵ Kronika kongregace sester sv. Kříže v Malenovicích, poskytnuta S. P. Křivánkovou z kláštera kongregace sester sv. Kříže v Kroměříži.

¹⁰⁶ Srov. SOkA Zlín, Kronika města Vizovice, sign. AM Vizovice 20, rok 1950, originál nesignovaný.

¹⁰⁷ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, informace o činnosti řádu vypracované CT ze dne 18.10.1949, originál signovaný.

- *Vliv navenek: Na veřejnosti nejsou zvláště v oblibě a tato se k nim staví celkem lhostejně.*
- *Majetek:*
Počet místností:
*1 kaple (7*10 m),*
9 místností nevelkých,
1 kuchyň, 2. spíže,
3 pracovny dětí. “¹⁰⁸

Popis situace dle kroniky kongregace sester sv. Kříže ve Vizovicích:

„Rok 1948 přinesl hodně trampot a nejistot. Přesto ale sestry s důvěrou v pomoc sv. Josefa pokračovaly ve své službě druhým a vzaly na sebe i hodně povinností navíc. Na žádost P. Huvara byly v červenci 1948 v sirotčinci konány exercicie pro sedmdesát ministrantů, v dalším kurzu byl jejich počet dvojnásobný. Jejich ubytování i stravování v sirotčinci zajišťovaly sestry. V polovině září 1950 bylo vystěhováno několik ústavů z okolí a sestry tušily, že je čeká stejný osud. To se také stalo.

Sestra Jiřina Štouračová popisuje zážitky posledních dnů ve Vizovicích: Dne 25.9.1950 v pět hodin odpoledne přichází k našemu dětskému domovu několik pánů a dvě dámy, aby nám předložili písemné nařízení opustit dům. Na otázku proč se tak děje, bylo nám řečeno, že dům není dostatečně využit a hlavně proto, abychom v pohraničí mohly lépe konat své náboženské povinnosti. Divné to řeči, divné jednání dohlížitelů. Bez všelikých zábran si zde počínali jako ve svém domě. Nastalo balení. Nikdo nesměl z domu, nikdo nesměl k nám. V noci jsme byly střeženy policií. Nejbolestnější bylo loučení se Svatým spasitelem. Přítomní dobrodinci, kteří se k nám vtlačili i přes zákaz stráže, naši

¹⁰⁸ SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, informace o činnosti řádu vypracované CT ze dne 18.10.1949, originál signovaný.

svěřenci malí i velcí propukli v hlasitý pláč, když pan farář v průvodu věřících odnášel Nejsvětější svátost do místního farního kostela.

Na svátek sv. Václava 28.9.1950, ve čtyři hodiny ráno jsme v kostele přijaly svátostného Hosta, posilu na další a neznámou cestu. V šest hodin přijel státní autobus. Poslední zamávání, pozdrav všem našim svěřencům a dobrodincům, až v zátočině vše nám drahé a milé zmizelo. Bylo nás jedenáct sester, představenou byla sestra Helena Adamcová. Nejmladší byla sestra Tekla Krahulcová, která přišla do Vizovic před měsícem. Cestou k nám přistoupily tři sestry z Malenovic, čtyři sestry z Kvasic a tři sestry z Hulína. Před šestou večerní jsme zahlédly u cesty tabulku: Místní obec: Bohosudov. Povzdechly jsme si: Co nás zde čeká? “¹⁰⁹

Kongregace sester sv. Kříže - dětský domov “Carolinum“ a „domov pro přestárlé“ – Lukov

Od roku 1950 – 1960 byla jmenovaná představenou charitního domova odpočinku a Domova důchodců v Lukově řeholní sestra Alkantra Nedbalová, rodačka z Horního Lapače. Zároveň s jejím nástupem začalo těžké období, kdy začaly být v českých zemích uzavírány kláštery a řeholníci byli internováni. V tomto období zde našel po určitou dobu útulek zakladatel a ředitel salesiánského ústavu ve Fryštáku P. Ignác Stuchlý, který v kapliče Carolea denně sloužil mši svatou (zemřel v Lukově 17.1.1953).

Ze zrušených ženských klášterů byly do Lukova (v roce 1950) poslány některé řeholnice do pracovního procesu, takže zde byly tři společenství sester (tři františkánky, dvě sestry dominikánky a sestry sv. Kříže). Každé společenství sester mělo svoji představenou.

K 1.1.1951 v lukovských ústavech dochází ke změně. JNV v Gottwaldově si od Arcidiecézní charity v Olomouci pronajal na 10 let

¹⁰⁹ Kronika kongregace sester sv. Kříže ve Vizovicích, poskytnuta S. P. Křivánkovou z kláštera kongregace sester sv. Kříže v Kroměříži.

budovu kláštera v Lukově. V tuto dobu se taktéž stěhuje do Lukova 48 dědečků a babiček z kláštera sester františkánek z Gottwaldova. K 1.11.1951 byla vedoucím Domova důchodců jmenovaná paní Věra Skoumalová. V roce 1959 dochází ke zrušení kaple, která se nacházela v 1. patře Domova důchodců a místnost byla upravena jako pokoj pro nemocné a ležící.¹¹⁰

Z knihy od Marie Křížkové (*Knihy víry, naděje a lásky*) se dovídáme, že do Lukova chodilo mnoho salesiánů na návštěvu P. Stuchlého. Že tyto návštěvy a činnost sester nebyly žádoucí potvrzuje i záznam o rozhovoru s vedoucím domova odpočinku ze dne 9.1.1952:

Vedoucí domova odpočinku sama zavedla hovor na sestry sv. Kříže v Charitním domově v Lukově. Prohlásila, že se tam skoro neustále zdržuje onen kněz, který bydlí u P. Klečky v Lukově. Mimo to, že se tam též scházejí lidé, kteří nemají s tímto domovem naprosto žádnou spojitost či nutnost k vyřizování nějakých záležitostí. Na tuto skutečnost upozornil vedoucí domova předseda MNV v Lukově, který zdůraznil, že zvláště z Fryštáku tam často chodí dvě osoby a proto by bylo vhodné nasadit do tohoto domova civilní a spolehlivou správu.

Dále vedoucí domova uvádí, že všechno vedení celého domova a skoro celou správu vykonává sestra Jagešová. Ta svým postojem a jednáním s církevními osobami nijak nezakrývá svůj ne snad přímo nepřátelský, ale jistě ně příliš kladný postoj k lidově-demokratickému zřízení.

Vedoucí domova bylo doporučeno o těchto věcech s nikým nemluvit, s tím že si církevní oddělení JNV zjedná naprostou nápravu. Její povinností je, aby s velkou ostražitostí sledovala všechno kolem sebe a snažila se jmenovitě aspoň z části zachytit osoby, které se v domově soustřeďují.¹¹¹

¹¹⁰ Srov. PŘÍVARA, M. *Z dějin farnosti Lukov – Veliková*. Lukov: Obecní úřad v Lukově, 2003, s. 135 – 136.

¹¹¹ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětka. 423, záznam o rozhovoru s vedoucím domova odpočinku ze dne 9.1.1952, originál signovaný.

Informace o činnosti řádu vypracované církevním tajemníkem na žádost Kultového tajemníka KNV (18.10.1949):

- *„Činnost: Charitativní. Ošetřování a vydržování osob přestárých“. Ubytování dětí sirotek, dětí bez rodičovské péče ve věku od 1 – 14 let. Počet přestárých 68, dětí 29.*
- *Počet řeholních sester: 11, všechny národnosti české a státní příslušnosti ČSR.*
- *Počet dalších osob bydlících v klášteře: kněz řádu Benediktinského*
- *Jiné budovy: 1 kaple, velmi četně navštěvovaná. Slouží se v ní mše.*
- *Vnitřní politická situace kláštera: Pověst kláštera v ohledu politickém není příznivá, přes to, že konkrétní údaje chybí. Po stránce odborné není na vedení ústavu podložených stížností.*
- *Vliv kláštera na veřejnost: Nepříznivý, konkrétní údaj však chybí.*
- *Vlivní řeholníci: duchovní L. P., představená kláštera sestra F. H. N a další sestry, jež jsou „duší podniku“ projevují otevřeněji svůj negativní postoj k lidově demokratickému režimu. Ostatní řádové sestry se neprojevují navenek. Představená zprvu odepřela podepsat Stalinovi zdravici, po opětovné návštěvě však tak učinila.*
- *Majetek:*
Počet místností:
I. Budova kláštera je z kamenného zdiva, ve špatném stavu je okap a omítka.
7 místností,
4 místnosti pro sestry,
1 kancelář (663, 365),
1 isolační síň,
1 hovorna,
1 pokoj pro služebné,

2 pokoje,
1 kaple se sákristií,
1 pracovna pro děti,
1 kuchyň,
2 spižírny,
1 koupelna,
1 jídelna.

II. Budova – „dům pro přestárlé“

24 pokojů pro „přestárlé“,
2 pokoje pro sestry,
1 jídelna,
1 skladiště,
2 koupelny.

III. Hospodářské budovy

1 chlév pro 2 krávy (kamenná budova v dobrém stavu),
1 vepřín pro 12 až 15 kusů prasat,
1 kurník pro 20 – 30 slepic,
skladiště na dříví.

IV. Prádelna v samostatné zděné budově se 2 místnostmi.

Nemovitý majetek: 3 měřice polí. Movitý majetek: Nezjištěn.

- *Správce a majitel objektu: Ústav jest spravován okresní Charitou v Gottwaldově. Majitelem je provinční dům v Kroměříži. Vydržován jest arcidiecézní Charitou v Olomouci a z části z příspěvků rodičů dítek, se sirotčích dotací a s příspěvků KMN v Brně s invalidního důchodu apod.*

- *Technické údaje o budově: Budovy jsou v dobrém stavu z 19. a z 20. století z cihel.* ¹¹²

Kongregace sester sv. kříže – Napajedla

O vyklizení kláštera v Napajedlích se z archivních dokumentů dozvídáme, že to bylo jedno z mála míst, kde se veřejnost postavila na stranu stěhovaných řeholních sester. Je tu řečeno, že se veřejnost nestavěla proti odsunu sester nějak zásadně, jen se snažila docílit toho, aby nebyly odsunuty. Byla podána písemná rezoluce (šlo hlavně o ponechání 2 sester, které vyučovaly v místě hudbě a pro svoji povahu a odbornost byly oblíbeny). Když však veřejnost zjistila, že podmínky, které byly pro ponechání kláštera sester v dosavadní působnosti stanovené, tyto nechtějí splnit, smířila se s danou skutečností. Při odvozu sester z Napajedel bylo přítomno asi 20 – 25 osob.¹¹³

Osud kláštera po odvozu sester nám osvětluje dopis od národního podniku Slaviomotor z Napajedel, který byl určený pro JNV-Církevní oddělení ze dne 7.11.1951. Z dopisu se dovídáme, že závod Slaviomotor žádá JNV v Gottwaldově, aby k učňovskému středisku, které bylo vybudované v bývalém klášteře řádových sester, mu byla pronajata též kaple, které bude použito ke kulturním podnikům.¹¹⁴

K této skutečnosti se dá dodat jen to, že přestože byl prostor kláštera a dokonce i kaple využít pro potřeby učňovského střediska, mohlo sestry hřát to vědomí, že tyto prostory byly využity pro vzdělávání a práci s mladými lidmi. Tohoto se nedostalo mnoha řádům, které opouštěly své řeholní domy s podobnou podmínkou, která nakonec stejně nebyla splněna a budovy byly často poskytnuty armádě.

¹¹² SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, informace o činnosti řádu vypracované CT ze dne 18.10.1949, originál signovaný.

¹¹³ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětka, sign. 423, Hlášení CT o ukončení přesunu řeholnic, originál signovaný.

¹¹⁴ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412, dopis od národního podniku Slaviomotor z Napajedel ze dne 7.11.1951, originál signovaný.

Popis situace dle kroniky kongregace sester sv. Kříže v Napajedlích – školní činnost klášterní školy:

„Byla to doba plná napětí, jaký bude osud církevních škol. Podpisové akce rodičů na záchranu školy nebyly brány v úvahu. Učitelé veřejné školy převzali 30.11.1948 školní inventář a následujícího dne musely žákyně nastoupit do veřejné školy. Postátnění se zatím netýkalo odborné školy pro ženská povolání a hudební školy. V tuto dobu čítalo řeholní společenství 24 sester a čtyři studující kandidátky. Některé byly převedeny do zdravotnictví. Pro živnostenské učně bylo zabráno přízemí a druhé patro klášterní školy. Sestry se mohly ještě věnovat soukromému vyučování hudbě a jazykům, vedly kurzy šití a vaření pro dělnice, vyučovaly náboženství i v okolních vesnicích, sestra Ignácia Brázdilová vedla charitní pečovatelskou službu. Zajímavá je statistika z roku 1949: bylo ošetřeno 117 osob, zaopatřeno 57 nemocných, návštěv u nemocných bylo 1775, nočních služeb 42. Odborná škola byla zavřena rozhodnutím Krajského národního výboru v Gottwaldově 4.10.1949.

Dne 1.4.1950 byla v bývalé školní kuchyni zřízena závodní kuchyně. Vedení převzala učitelka vaření sestra Zosima Dvouletá. Poněvadž se vařilo chutně, stravníků přibývalo. Byly mezi nimi i celé rodiny. To už bylo v době, kdy se politická situace značně přiosťovala a kdy už začalo zjevné pronásledování církve.

Dne 13.9.1950 musely sestry podle státního nařízení toto místo opustit a odebrat se do soustředovacího kláštera v Bohosudově. Během roku 1951 byly státem rozděleny na různá místa do továren, starší a nemocné do centralizačních klášterů Bílá Voda a Broumov.“¹¹⁵

¹¹⁵ Kronika kongregace sester sv. Kříže v Napajedlích, poskytnuta S. P. Křivánkovou z kláštera kongregace sester sv. Kříže v Kroměříži.

2.2.6 Sestry dominikánky – Charitní domy: Liptál, Lukov u Holešova (jen do roku 1954)

Měšťanská škola Liptál.

Činnost sester byla zaměřena na výchovu a vzdělávání dětí hlavně z venkova. Sestry také vedly pro studenty různá ubytovací zařízení, ale také se staraly o sirotky a často pořádaly různé praktické kurzy pro dívky v domácnosti. V době žní otevíraly mnoho domů jako útulky pro batolata a děti rodičů, kteří byli zaměstnání při žních. Pečovaly o mentálně postižené a přestárlé, soukromě vyučovaly hudbu a další předměty. Vzhledem k velkému počtu sester i domů byla činnost rozsáhlá a dotýkala se velkého množství různých sociálních skupin.¹¹⁶

Podle statistiky měla kongregace ke konci roku 1948 celkem 377 sester (216 kůrových sester profesních, 144 pomocných sester profesních, 17 novickek) a 25 domů.¹¹⁷

Školství

Vydáním nového školského zákona o jednotném školství, který vyšel dne 21.4.1948, se rozhodlo o další činnosti sester. Pro sestry jeho působnost znamenala úplný konec jejich činnosti ve školách. Dne 6.10.1948 byla zestátněna i měšťanská škola v Liptále, kterou obhospodařovaly sestry dominikánky. Zestátněním škol přestaly být budovy majetkem kláštera. Jediné, co bylo sestrám ještě rok povoleno, byly kurzy šití a vaření, případně penzionáty a soukromé hodiny (např. hudby). V charitativních službách nebyly sestry nadále omezovány.¹¹⁸

¹¹⁶ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 93 – 94.

¹¹⁷ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 95.

¹¹⁸ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 97 – 104.

Činnost sester Dominikánek v Lukově u Zlína

Působení sester v Lukově u Holešova výstižně mapuje příspěvek S. M. Jany a S. M. Božislavy, ve kterém přesně popisují působení sester odtržených od svého řeholního řádu, které jsou následně popsány.

8.4.1951 v neděli při mši svaté v asyly Pražského Jezulátka v Praze si 4 sestry vyprošovaly od Pána požehnání pro svou následující činnost. Z nařízení SÚC nastupovaly totiž v Lukově u Zlína k ošetřování starých osob. Za představenou byla určena s. Radima. Po mši svaté se vydaly na nové pracoviště. Hned v pondělí převzaly nové zaměstnání.

V úterý odjely z Lukova autem do Heřmanova Městce 4 sestry františkánky, které tam byly doposud zaměstnané. Další čtyři tam zůstaly s novými sestrami. V domově bylo v té době 45 obyvatel. Sestra františkánka vedla kancelář. Civilní referentka přijížděla do Lukova třikrát v týdnu a v neděli se výhradně věnovala sestrám. Brzy se začalo s opravami: vodovodu, kanalizace a ústředního topení. Připravoval se totiž pobyt pro více svěřenců. Počet svěřenců vzrostl na stovku, ale personál se i nadále skládal ze 4 dominikánek a 4 františkánek, proto všechny úklidové práce prováděly sestry s několika schopnějšími svěřenci.

První vánoce připravily sestry s obyvateli ve vyzdobené jídelně, zpívaly vánoční písně za doprovodu houslí. V rohu byl stromek, pod ním byla pro všechny bohatá nadílka. Všichni prožívali pravou vánoční radost.

Po vánocích nastoupila nová referentka i správkyň, byly k sestrám vlídné a nijak nebránily jejich způsobu života. Náboženskému životu pomáhala přítomnost svěřence P. Ignáce Stuchlého, který byl první český salesián a zakladatel salesiánského díla u nás. Ve svém pokoji měl zpovědnici se židlí a štolou. Sestry i obyvatelé mohli kdykoliv pokleknout pro svátostné rozhřešení a povzbuzení. Zpovědníkem sester byl jinak benediktin P. Linus Procházka, který byl na odpočinku u sester křížových.

Sestry dominikánky se cítily odtrženy od své dominikánské rodiny, avšak denně je sílila prosba: „Vyplň, cos slíbil a podporuj nás prosbami svými ...“. P. Stuchlý rozdával povzbudivá slova útěchy až do svých posledních dnů. Zemřel 17. ledna 1953. Poměry v ústavě se postupně zhoršovaly, pořádaly se různé akce, aby svěřencům byla znemožněna účast na bohoslužbách. V roce 1954 se sestry dominikánky nezúčastnily voleb. Bylo jim zakázáno nábožensky působit na chovance. Po úmrtí O. Linuse, převzal udělování svátosti pomazání nemocných svěřencům P. Josef Mudák.

Po smrti P. Stuchlého do ústavu přicházel sloužit lukovský pan farář P. Josef Klečka, který 9.3.1954 musel odejít z farnosti. Neměl kam jít, proto si ho vyžádaly za ústavního kněze sestry dominikánky ve Víceměřicích. Exercicie vykonávaly sestry v době dovolené v domech Dominikánek ve Střelicích, Kokorách nebo v Liptále. Sestry Dominikánky pracovaly ve shodě se sestrami františkánkami. Každou noc měla jedna ze sester službu, od 8 hodin večer do pěti ráno. Svěřenci i sestry byli spokojeni.

Když v červnu 1954 v Liptále onemocněly 4 sestry, vyžádala si představená sestry z Lukova. Bylo jí vyhověno a ze zaměstnání byly propuštěny 17. září 1954.¹¹⁹

Liptálská aféra

Vlček uvádí, že asi nejhorší situace pro sestry charitní služby nastala na jaře 1957 v Liptále. Jednalo se o aféru, při níž bylo odsouzeno šest sester za protistátní činnost. Pavlína Minaříková tehdejší představená domu, s vědomím několika dalších sester, pomáhala salesiánovi Václavu Filipcovi, který se u nich skrýval od roku 1950. Věděl, že jako nový inspektor salesiánských klášterů nemůže vykonávat svůj úřad pod státním dozorem a proto přešel do ilegality. Během své ilegální činnosti se skrýval částečně na Liptálské faře, (kde místní farář

¹¹⁹ Příspěvek S. M. Jany a S. M. Božislavy z České kongregace sester Dominikánek.

byl dobrodincem dominikánek, ale i salesiánského hnutí) a částečně v úkrytu, který mu právě poskytly sestry v charitním domě. Po smrti p. Zruňka v roce 1952 se skrýval již jen v klášteře dominikánek, kde pro něj upravily jednu místnost. V ilegality se P. Filipec zabýval převážně vedením mladých salesiánů a psaním povzbuzujících listů, které pro něj sestry přepisovaly.¹²⁰

Kromě skrývání P. Filipce, sestry dominikánky umožnily a pomáhaly pořádat salesiánům v letech 1951 – 1953 v Liptalském ústavu pro děti s mentálním postižením exercicie, které proběhly v několika kurzech.¹²¹

13.2.1957 příslušníci státní bezpečnosti obklíčili klášter, do kterého vnikli bez vědomí sester kotelnou. V této době se zde již p. Filipec neukrýval. Přesto po prohledání celého domu odhalili skrýš, kterou sestry vytvořily pod podlahou jednoho s pokojů. Také našli na půdě bednu, která skrývala archivovaná čísla cor unum, doklady o dispencích a skládání slibů. Představenou kláštera odvezli na národní výbor v Liptále, kde byla několik hodin vyslýchána. Mezi tím několikrát prohledávali dům, ale již nic nenašli. Po výsledku byla odvezena zpět do kláštera. Zatčena byla až 25.2.1957. V tomto období také došlo k zatýkání sester, přemístění zdejších chovanců do jiných sociálních zařízení, zrušení kláštera.¹²²

S řeholicemi byly vedeny dva soudní procesy:

První proces se konal před senátem krajského soudu v Uherském Hradišti dne 27.8.1957. Neodehrával se však v sídle soudu, ale v divadelním sále ve Vsetíně. Jako i ve všech procesech tak také v tomto

¹²⁰ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 127 –129.

¹²¹ Srov. Křížková, M. *Kniha víry, naděje a lásky*, s. 111.

¹²² Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 127 –129 a Křížková, M. *Kniha víry, naděje a lásky*, s. 119.

sehrály úlohy rozhořčeného publika vybrání soudruzi a soudružky, kteří byli svezeni z okolních národních podniků či družstev.¹²³

Hlavními obviněnými v procesu byli:

1. sestra Vladimíra Marie Šemberová,
2. představená kláštera Pavlína Růžena Minaříková.¹²⁴

„Soud je uznal vinnými trestným činem „podvracení republiky“ za skutečnost, že 5 let ukrývaly otce Filipce a že mu tak pomohly pokračovat v „trestné činnosti.“¹²⁵ Sestra Pavlína byla kromě toho uznána vinnou trestným činem maření státního dozoru nad církvemi, jehož se údajně dopustila tím, že Filipcovi dovolila v klášteře sloužit mši a pořádat exercicie.¹²⁶

Proti sestřím svědčila před soudem bývalá chovanka, která byla psychicky nemocná. Tvrdila naučeně, že sestry své chovance trýznily hladem a bily je.¹²⁷ Sestra Pavlína se chtěla dovolat svědectví jiných dětí, ale nebylo jí to dovoleno. Je vhodné poznamenat, že chovanku, která vypovídala před soudem, sestry našly jako malou v špatném stavu a přes veškerou jejich snahu vychodila jen obecnou školu. Vlček zmiňuje, že tato chovanka se později léčila v psychiatrické léčebně v Opavě.¹²⁸

Soud uložil sestře Pavlíně trest odnětí svobody na 5 let a sestře Vladislavě trest odnětí svobody na 4,5 roku. Se sestrami byli souzeni i dva místní občané bratři Chromčákové. Každý byl odsouzený k trestu odnětí svobody na dobu 2 let za napomáhání otcí Filipcovi k útěku.¹²⁹

¹²³ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 128.

¹²⁴ Srov. Vaško, V. *Dům 2*, s. 159 – 161.

¹²⁵ Vaško, V. *Dům 2*, s. 160.

¹²⁶ Srov. Vaško, V. *Dům 2*, s. 160.

¹²⁷ Srov. Vaško, V. *Dům 2*, s. 160.

¹²⁸ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 128.

¹²⁹ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 129.

Druhý proces, který byl nazvaný „Pištěková a spol.“, se konal v Uherském Hradišti před krajským soudem dne 10. 9. 1957.

K trestu odnětí svobody v něm byli odsouzeni:

1. Sestra Veronika Božena Ševčíková za „pomoc k podvracení republiky“, jejíž pomoc spočívala v distribuci a přepisování textů od otce Filipce, které byly určeny pro salesiány. Odsouzena byla na 2,5 roku.
2. Sestra Dominika Vlasta Řepová byla odsouzena za stejnou činnost na 3 roky.
3. Sestra Dagmar Otýlie Pištěková byla odsouzena na 1 rok za nadržování k trestnému činu.
4. MUDr. Marie Pištěková, lékařka v Hradci Králové, byla odsouzena na 6 měsíců, za poskytnutí prostředku, který vyvolal příznak žloutenky za účelem zachránit jednu ze sester před zatčením.
5. Sestra Miloslava Emílie Vidláková odsouzená na 18 měsíců, za zprostředkování lékařské péče otci Filipcovi.
6. Sestra Julietta Anna Foltýnová odsouzená na 4 měsíce, za zahlazování stop po otci Filipcovi.¹³⁰

Tato Liptalská aféra byla také náležitě rozmazána ve sdělovacích prostředcích (jež byly v rukou komunistické strany) a celou aféru využily jako propagaci proticírkevního charakteru (viz. příloha III.). Tyto cílené zprávy měly zpochybnit záslužnou, uznávanou práci a oblíbenost sester a zesílit nedůvěru vůči nim. Z kláštera učinili doupě morální zvrhlosti a protistátní činnosti.¹³¹ Neuvěřitelnou podobu dostal tento případ v Rudém

¹³⁰ Srov. VAŠKO, V. *Dům* 2, s. 160 – 161.

¹³¹ Srov. VAŠKO, V. *Dům* 2, s. 160.

právu ze dne 25.6.1957 v článku nazvaném „Tajemství Liptálského kláštera“¹³²:

„Třicet řeholnic dominikánského řádu zde mělo opatrovat 100 duševně chorých dětí. Záslužná práce jim však byla jen zástěrkou k páchání neřesti a zemězrady. Náš stát tento ústav bohatě financoval. Každý u nás ví, jak velké milionové částky věnuje lidové demokratické zřízení na církevní účely. Většina peněz, jimiž byl liptálský klášter dotován – a samozřejmě i částky získané okrádáním nebohých dětí – šly na úkor některých práce se štítících chlapů, zběhů a špiónů. Choromyslné děti v Liptálu byly i v době lístkového systému ochuzovány o stravu a jejich příděly putovaly do nenasytných žaludků Filipce a jeho dalších kumpánů. Katolický kněz Filippec pak vedle protistátní činnosti a ilegálního organizování salesiánů obšťastňoval některé řeholnice (jako například sestru Vladislavu – Marii Šemberovou) svou lásku.“¹³³

Nejvíce sestry mrzelo, že někteří místní obyvatelé těmto vykonstruovaným lžím uvěřili. Vlček uvádí, že dokonce do vztahů mezi sestrami to vneslo určité rozladění. Sestry se kvůli této aféře dále nemohly zdržovat v Liptále. Matka představená dostala instrukci ze SÚC (Státní úřad pro věci církevní), že sestry budou přemístěny do charitního zařízení v Buchlovicích a Hodoníně. Sestry odešly dne 16.8.1957 jen s věcmi pro osobní potřebu (kromě těchto věcí nebylo umožněno odnést si žádné jiné věci z kláštera, přesto že velkou část ostatních předmětů sestry pořídily z vlastních úspor).¹³⁴

¹³² VAŠKO, V. *Dům 2*, s. 160.

¹³³ VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. (příloha) 16.

¹³⁴ Srov. VOJTĚCH, V. *Ženské řehole*, s. 128 – 129.

3. Osudy katolických spolků a organizací na Zlínsku - Gottwaldovsku

3.1 Orel

K únoru 1948 zaujali Orlové, stejně jako Sokolové, negativní postoj. Nejvýrazněji projevili svůj postoj Orlové na Pouti, která probíhala na Svatém Hostýně. Sjednocení tělovýchovy a rozpuštění katolické tělovýchovné organizace Orel, které bylo vyhlášeno koncem března 1948 na shromáždění v Obecním domě v Praze, znamenalo jak konec Orla, tak i konec autentického Sokola. Po sjednocení tělovýchovy nastala politická čistka mezi řadovými členy a funkcionáři jak Orla, tak i Sokola. Mnohým tato situace přivodila existenční problémy jak v práci, tak i studiu.¹³⁵

Mezi obdobím, kdy už byl Orel se Sokolem formálně spojen, ale po právní stránce nebyla ještě jeho likvidace dovršena, se pokoušeli někteří orelští funkcionáři vyjednávat se státní mocí o ustanovení Orla alespoň jako kulturního a náboženského spolku, nemůže-li už vyvíjet činnost sportovní a tělovýchovnou.

Poslední velké setkání Orlů proběhlo na Svatém Hostýně na pouti, která se konala ze soboty na neděli 28. – 29.8.1948 a zúčastnilo se jí na 120 tisíc orlů a jejich přátel. Charakter pouti byl náboženský, mariánský, ale únorové převzetí moci komunistickou stranou a následné sjednocení tělovýchovy zapříčinilo, že se pouť částečně změnila v demonstraci protikomunistického rázu. Zanedlouho po pouti následovala odvetná opatření komunistů.

¹³⁵ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II*. Praha: Zvon, 1990, s. 85 – 90.

Dne 30.9.1948 převzali zástupci znormalizovaného Sokola ústřední kancelář Orla, a tím přestal Orel po právní stránce existovat. Téměř ve stejnou dobu začalo hromadné zatýkání Orlů, kteří byli následně odsouzeni v různých procesech. Tímto se komunistická strana postarala o důslednou destrukci Orla, který se ideově opíral o církevní kruhy a politicky byl spjat s Československou stranou lidovou.¹³⁶

Proces Huvar a spol.

Začátkem podzimu roku 1948 nabyl na intenzitě hon na účastníky orelské pouti na Hostýně. Dne 26.9.1948 byl zatčen ThDr. Antonín Huvar, který byl kaplanem ve Vizovicích a již delší dobu byl trnem v oku státní bezpečnosti pro jeho oblibu u lidí v celém kraji. V Orlovi zastával funkci vzdělavatele a plně se věnoval mládeži i na faře, kde nalézala zázemí, poučení i zábavu.¹³⁷

Tento proces s orelskými a lidoveckými skupinami (orlové většinou byli členové Lidové strany) z Vizovic, Slušovic a jiných míst se hlavně opíral o osobu ThDr. Huvara, ale taktéž o funkcionáře Lidové strany Jana Haluzu, který býval významným orelským sportovcem a za války trenérem Emila Zátopka. Jan Haluza byl obviněn a posléze i odsouzen za údajné založení lidovecké protistátní organizace. Vizovická skupina orlů, která byla soustředěna kolem P. Huvara, měla být napojena na Haluzovo „ústředí“. Ona vizovická skupina, na rozdíl od skupiny Haluzovy, skutečně existovala. Tato vizovická skupina se zabývala, stejně jako slušovická skupina, výrobou a šířením letáků (některé rozšiřovali i na Hostýnské pouti).¹³⁸

¹³⁶ Srov. VAŠKO, V. *Dům I*, s. 183 – 185. a POSPÍŠIL, P. *Hyeny v akci*. Vizovice: Lípa, 2003, s. 72.

¹³⁷ POSPÍŠIL, P. *Hyeny v akci*, s. 72.

¹³⁸ Církevní procesy padesátých let. *Sborník příspěvků z konference pořádané Českomoravskou generální delegaturou Řádu karmelitánů, Českou křesťanskou akademií a Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR.* Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 194, 210, 221.

Za necelých šest neděl dali vyšetřovatelé dohromady 34 člennou, ilegální, protistátní skupinu Orlů a lidovců, z nichž většina byla účastníky orelské poutě na Svatém Hostýně.

Soudní líčení trvalo pět dní, to je od 5. do 9.11.1948, a probíhalo před brněnským oddělením Státního soudu. Soud uznal většinu obviněných vinnými buď,

*„že v době od začátku roku 1948 do konce září 1948 ve Vizovicích, příp. v jiných místech země Moravskoslezské, navzájem se spolčili k úkladům o republiku, zejména tím, že zhotovili, rozmnožovali a rozšiřovali štvavé letáky protistátního obsahu, rozesílali vedoucím vládním a jiným politickým činitelům a bezpečnostním orgánům výhružné a zastrašující dopisy, opatrovali zbraně a střelivo za účelem shora uvedeným a vysílací stanice za účelem vejítí v přímý styk nebo nepřímý styk s cizí mocí nebo s cizími činiteli, nebo že k trestnému činu napomáhali nebo o něm věděli a nezabránili tomu“.*¹³⁹

Skutečnost ale byla úplně jiná. Zbraně ani vysílačka nebyly, to by ale nebyl pro státní bezpečnost problém, tyto věci zařídít jako např. v procesech Světlany. Soud považoval za výhružné i dopisy, které obsahovaly stížnosti na nezákonnosti páchané úřady. Taktéž i letáky neobsahovaly nic závažného, ale jen suplovaly potlačený svobodný tisk. Nezávadnost těchto odsouzených aktivit, potvrdil u soudu i Jan Šternberský, jeden z předvolaných svědků. Ten vypověděl, že v roce 1948 chodil na vizovickou faru do náboženského kroužku, kde se žádné politické debaty nevedly, ale promítaly jen grotesky a krátké filmy náboženského rázu.¹⁴⁰

Svá doznání (k nikdy nespáchaným činům) podepsali nakonec všichni obvinění, ale před soudem tato doznání odvolali. Tento rozpor v pozdějších výpovědích vysvětlil například pater Huvar tím, že StB jeho

¹³⁹ VAŠKO. *Dům 1*, s. 197 – 198.

¹⁴⁰ POSPÍŠIL, P. *Hyeny v akci*, s. 72.

doznání vynutili hrozbou, že budou držet jeho matku ve vazbě tak dlouho, až se přizná.¹⁴¹

Odsouzení k trestům odnětí svobody byli tito:

1. ThDr. Antonín Huvar, narozen roku 1922, kněz ve Vizovicích, odsouzen na 10 let,
2. Jan Lednický, narozen roku 1929, obchodní příručí z Vizovic, odsouzen na 8 let,
3. Jan Štěpán, narozen roku 1912, drogist z Slušovic, odsouzen na 8 let,
4. JUDr. Jan Haluza, narozen roku 1914, úředník ze Zlína, odsouzen na 6 let,
5. Vladimír Březina, narozen roku 1922, číšník ze Slušovic, odsouzen na 6 let,
6. Magdaléna Krajičková, narozena roku 1924, úřednice z Vizovic, odsouzena na 5 let,
7. Marie Hábová, narozena roku 1924, dělnice z Vizovic. Odsouzena na 5 let,
8. Vladimír Ševeček, narozen roku 1910, učitel z Pozdětchova, odsouzen na 5 let,
9. Miroslav Sousedík, narozen roku 1927, elektrotechnik ze Slušovic, odsouzen na 5 let,
10. Antonín Lutonský, narozen roku 1924, rolnický syn z Vizovic, odsouzen na 3 roky,
11. Jaroslav Martinů, narozen roku 1928, student ze Slušovic, odsouzen na 3 roky,
12. Milan Freund, narozen roku 1927, student z Březové, odsouzen na 18 měsíců,
13. František Marbicer, narozen roku 1933, zemědělský dělník z Hvozdné, odsouzen na 1 rok,

¹⁴¹ Srov. VAŠKO. *Dům 1*, s. 197 – 198.

14. Josef Holík, narozen roku 1931, obchodní učeň z Březové, odsouzen na 1 rok,
15. Josef Horák, narozen roku 1931, student z Březové, odsouzen na 1 rok,
16. Antonín Martinec, narozen roku 1907, invalida z Veselé, odsouzen na 1 rok,
17. Josef Rapant, narozen roku 1927, zámečník ze Slušovic, odsouzen na 1 rok,
18. Oldřich Malík, narozen roku 1927, cukrářský dělník ze Slušovic, odsouzen na 1 rok,
19. Josef Fojtík, narozen roku 1927, rolnický syn ze Slušovic, odsouzen na 1 rok,
20. Zdeněk Novák, narozen roku 1928, lakýrník ze Slušovic, odsouzen na 1 rok,
21. Stanislav Valentina, narozen roku 1926, student z Vizovic, odsouzen na 9 měsíců,
22. Jiří Paladija, narozen roku 1927, fotograf z Vizovic, odsouzen na 8 měsíců,
23. Ladislav Lednický, narozen roku 1930, učeň z Vizovic, odsouzen na 6 měsíců,
24. Jaroslav Rapant, narozen roku 1930, krejčovský pomocník ze Slušovic, odsouzen na 6 měsíců.¹⁴²

Při procesu Huvar a spol. bylo odsouzeno ještě dalších 10 Orlů, ti zde ale nejsou zapsáni, jelikož účelem této práce je zaznamenat jen osoby ze Zlínska – Gottwaldovska.

O procesu Huvar a spol. se můžeme dočíst i v kronikách obcí, kterých se proces týkal. Na ukázkou jsou vybrány dva záznamy z:

¹⁴² Srov. VAŠKO. *Dům 1*, s. 198 – 199.

1. Kronika města Vizovice:

„Ve Vizovicích v týdnu od 27. 9 do 3. 10. 1948 bylo zatčeno několik osob pro šíření letáků s protistátním obsahem. Mezi zatčenými byli J. O., Magda Krajičková, Jan Šternberský, J. P. a kaplan Huvar. Při vyšetřování bylo zjištěno, že hlavní vina spočívala na kaplanu Huvarovi, který ostatní, převážně mladé lidi, k této protizákonné činnosti přiměl. U soudu se však pokoušel svalit vinu na druhé. Někteří z mladých lidí jím svedení byli však brzy propuštěni na svobodu. Zatčeni také byli K. K. mladší, řezník ve Vizovicích. J. D. se podařilo před zatčením uprchnout, ač byl hlídkami SNB i za pomoci vojáků usilovně hledán. Je zřejmé, že se mnozí lidé nedovedou ještě smířit s novým uspořádáním společnosti a jsou v zajetí starých náboženských nebo společenských představ, stojí v příkré opozici proti lidově demokratickému zřízení. Bude ještě třeba mnoho času i úsilí k vymýcení zbytků buržoasní ideologie.“¹⁴³

2. Kronika Slušovice:

„Určitá skupina občanů snažila se podlamovat uvědomění svých spoluobčanů rozšiřováním štvavých letáků, zvláště před volbami a pak na podzim, kdy však byla orgány Sboru národní bezpečnosti objevena. Byli to většinou mladíci. Vedoucím této organizace byl Jan Štěpán, zdejší majitel drogerie. Byli souzeni lidovým soudem v Uherském Hradišti. Štěpán dostal 8 roků těžkého žaláře. Ostatní tj. Sousedík Jaromír, Fojtík Josef, Malík Oldřich, Martinů Jaroslav, Freund Miroslav, B. M., byli odsouzeni na 1 až 5 let žaláře.“¹⁴⁴

Také ThDr. Antonín Huvar vzpomíná ve své knize Střepy, jak to tenkrát po únorovém puči s jeho protistátní činností ve Vizovicích bylo.

¹⁴³ SOkA Zlín, Kronika města Vizovice, sign. AM Vizovice 20, psaný rok 1948, originál nesignovaný.

¹⁴⁴ SOkA Zlín, Kronika Slušovic, sign. MNV Slušovice 44, psaný rok 1948, originál nesignovaný.

Přitom vzpomíná na svého představeného otce Bezděka a na všechny junáky, které tehdy vedle svých kněžských povinností vedl pouze jeden rok, protože po únorovém převratu bylo všechno jiné.

„Mnoho lidí se začalo bát, jiní se naučili rychle žalovat, a tak jsem byl v dubnu 1948 volán před obecní radu, kde mě chtěli soudit za to, že se moc roztahuji v mládeži. I tam však byli lidé, kteří věděli, že je dobré, když jejich děti mají někoho, kdo o ně pečuje... Chtěli mě soudit za to, že vychovávám děti, že jim promítám filmy... Šli proti nám nebo spíše nejdříve proti mně a potom se svezli i na jiných. Vydávali jsme čtivo, které bylo nejenom zábavné, ale i ostré proti soudruhům. Když se jenom vezmou letáky Komunisté – ráj na zemi nebo Ať žije cirkus, je dost důvodů k tomu, aby nás nechtěli mít rádi.

Služba, která byla vyučená Katolickou akcí pro obhajobu Svatého Otce, pokračovala úspěšně hned po únoru v podobných akcích, které měli zase chránit ty, kdo navštěvoval kostel. Začalo se dosti ostře, a tak se na nás začali všest estébáci. Naše rozmnožovací stroje pracovaly naplno ve dne a v noci a synci rozváželi všechno, co jsme vyrobili.... Měl jsem mnoho kurzů pro ministranty, sympatizoval s námi i pan olomoucký arcibiskup Macocha, posílal požehnání všude, kde jsme se pohybovali. Proto šlo všechno s ještě větším elánem....

Byla neděle Svatého Cypriána...vycházím z kostela a blíží se auta, z nichž vystupuje osm estébáků a míří na faru. Nikdo z lidí se nepohnul směrem k domovu, stojí kolem fary, čekají. Zatím policajti převracejí kaplanův byt. Hned sbírají všechny věci, o kterých si myslí, že by je mohly potřebovat. Vyvrátí i květiny, protože všechno hledají všude a hlavně jdou po stroji. Berou i maličkosti jako kapesní nůž nebo ořezávátko. Berou mne s sebou a tu potřebují, abych jim pomohl, protože sročenina lidí je velmi velká a ještě větší byl strach. Dodávám, jak jsme

*byli zvyklí, požehnání všem na všechny strany a jedeme s policajty, s tím, co našli, do Zlína – Gottwaldova, do typické šatlavy.*¹⁴⁵

Zlínska se týkaly i procesy s orelskými náčelníky. Probíhaly ve druhé polovině června roku 1949 a v rozpětí dvou týdnů se konaly hned tři procesy. Všechny tyto procesy probíhaly před brněnským oddělením Státního soudu, Praha.

První z těchto procesů nazvaný Šrámek a spol., probíhal ve dnech 13. a 14.6.1949 a bylo v něm souzeno 15 osob, většinou funkcionářů orelských žup, okrsků či jednot z nichž dva působili na Zlínsku. Byla jim přičítána vina za účast na hostýnské pouti, za nesouhlas s únorem a za další již zakázanou aktivní činnost v orlu. Ve velké části kvalifikoval to soud jako trestný čin velezrady, někdy také jako méně závažný trestný čin spolčení proti republice, napomáhání k trestnému činu, neoznámení trestného činu a podobně.¹⁴⁶

Ze Zlína byl v tomto procesu odsouzen k trestu odnětí svobody za velezradu:

1. Tomáš Holčík, narozen roku 1915, ze Zlína, zahradnický dělník a vedoucí dorostu Velehradské župy, odsouzen na 6 let,

a za sdružování proti státu:

2. Štěpán Daněk, narozen roku 1911, ze Zlína, úředník a místostarosta Velehradské župy, odsouzen na 1 rok.¹⁴⁷

Svůj rád mělo i soudní řízení, které se týkalo orlů. Vše se řídilo již podle předem připraveného scénáře. V případě že měli obvinění odvahu na obhajobu, tak to soud vzal jako pokus o zlehčování viny. O všem nakonec rozhodlo vynucené přiznání k vině a ne důkazy, které často

¹⁴⁵ POSPÍŠIL, P. *Hyeny v akci*, s. 73.

¹⁴⁶ Srov. VAŠKO. *Dům 1*, s. 206.

¹⁴⁷ Srov. VAŠKO. *Dům 1*, s. 203 – 204.

chyběly, nebo byly smyšlené. Tímto měl soud za prokázané, že obvinění vytvářely ilegální skupiny, usilovaly o rozvrácení či rozbití stávajícího sociálního řádu, že šířily protistátní letáky, a že pouť na Hostýně byla organizována jako demonstrace proti lidově demokratickému režimu.¹⁴⁸

Skutečnost byla taková, že všechny snahy o úřední povolení kulturní, náboženské a osvětové činnosti Orla soud kvalifikoval jako velezradu s odůvodněním, že muselo být jasné, že k obnovení takové činnosti mohlo dojít jedině po státním převratu. Za velezrádné považoval soud i jakékoliv setkání přátel – bývalých Orlů. Za nezákonnou byla považována i pozvánka na pouť na Svatý Hostýn. Taktéž i finance, které byly shromážděny na podporu rodin, které se z důvodu perzekucí ocitly ve velkých nesnázích, posoudil soud jako prostředky ke krytí ilegální Orelské činnosti.¹⁴⁹

3.2 Skauting na Zlínsku

Součástí české skautské organizace Junák byly také tzv. homogenní, většinou katolické oddíly skautů. Tyto oddíly měly při vedení Junáka svou Ústřední duchovní radu. V Čechách a na Moravě bylo v roce 1948 registrováno na 600 homogenních katolických oddílů.¹⁵⁰

Po členech Orla se staly komunistům nepohodlné také organizace Junácké. Ty se opět na Zlínsku začaly rozvíjet krátce po osvobození. Vedle klubovní práce se věnovaly organizování táborů, her v oblasti sportu a jiných akcí, které měly dobrý vliv na otřesenou poválečnou morálku. Pounorový puč však tyto aktivity ukončil. Další vývoj událostí nevěstil pro skauting na Zlínsku nic dobrého. Junák byl donucen ke

¹⁴⁸ Srov. VAŠKO, *Dům 1*, s. 206.

¹⁴⁹ Srov. POSPÍŠIL, P. *Hyeny v akci*, s. 73 - 74.

¹⁵⁰ VAŠKO, V. *Neumlčená I.*, s. 221.

kolektivnímu členství ve SČM, a následné odmítnutí stranicko-politické spolupráce rozhodlo začátek konce.¹⁵¹

Než se však na Zlínsku komunisté chopili pevně moci, pokračovali junáci v průběhu roku 1948 ve svých aktivitách a mládež se ještě zúčastnila letních táborů. V průběhu roku 1949 byl junák zrušen a jeho majetek zabaven ve prospěch Československého svazu mládeže. Definitivně byla činnost Zlínského skautského hnutí ukončena celostátním setkáním ve Fryštáku na Skalce, v září 1949.¹⁵²

Vzhledem k velkému počtu skautů a skautek byl Zlín rozdělen do dvanácti středisek. Šesté středisko bylo zvané jako katolické a vedl jej bratr Holčík. Bohužel se nedochovaly přesnější informace o dění střediska. Je také vhodné poznamenat, že věřící skauti a skautky působili ve všech střediscích a nebyli začlenění pouze v VI. Katolickém středisku. Mnohdy to byli také členové Orla, nebo účastníci různých farních spolků a aktivit (schola, ministranti atd.).

Je vhodné připomenout VIII. Středisko, jež sídlilo ve Fryštáku a které velkou měrou podporoval Salesiánský ústav jak v oblasti materiální (prostory), tak i duchovní a výchovné. Za zmínku stojí i to, že v letech 1946 – 1948 vedl skautské středisko ve Fryštáku ředitel Salesiánské oratoře páter Alois Veselý. Středisko vyvíjelo bohatou kulturní, náboženskou a výchovnou činnost. Taktéž za pomoci Salesiánského ústavu se započalo s vydáváním junáckého časopisu Maják. Vše skončilo opět podřízením se SČM a zrušením skautského hnutí.¹⁵³

3.3 Svaz katolické charity - Česká katolická charita

V roce 1948 měla Charita v olomoucké arcidiecézi nejvíce charitních sociálně-zdravotních ústavů. Byly to sirotčince a dětské

¹⁵¹ Srov. SCHNEIDER, HUBÁČEK, LAMPER. *75. let skautingu na Zlínsku (1922 – 1997)*. Zlín: Es-print, 1997, s. 10.

¹⁵² Srov. POSPÍŠIL, P. *Hyeny v akci*, s. 71.

¹⁵³ Srov. SCHNEIDER, HUBÁČEK, LAMPER. *75. let skautingu na Zlínsku*, s. 10, 25, 63.

domovy, zotavovny pro dospělé a mládež, internáty, studentské domovy, svobodárny, domovy pro pracující dorost, domovy pro práce neschopné a zestárlé, ústavy pro tělesně či duševně choré, řádové ústavy pro výchovu řeholního dorostu, řádové nemocnice a ošetřovatelské školy. Charitní zdravotní a ošetřovatelskou péči v rodinách vykonávalo v olomoucké arcidiecézi v roce 1948 59 dobrovolných a 100 profesionálních ošetřovatelek.¹⁵⁴

Po Únoru 1948 události začaly nabírat zcela jiný směr. Dne 31.3.1948 byla zavedena národní správa do Ústředí Svazů katolické charity. Ustanoven byl tříčlenný sbor národních správců: P. František Fiala, farář u sv. Jakuba v Praze, P. Josef Plojhar, ministr zdravotnictví, a P. Josef Klouček, arcibiskupský vikář a děkan na Kladně. Tyto osoby měly vytvořit řádný soupis veškerého majetku, předat jej ministerstvu sociální péče a ve čtvrtletních lhůtách vykazovat hospodaření charity z obavy, aby její činnost nebyla politicky zneužita proti lidově demokratickému zřízení republiky.¹⁵⁵

Na tuto novou situaci reagovali též biskupové, kteří se v biskupském oběžníku vypracovaném na biskupské konferenci v Olomouci 7.6.1949 kromě problematiky KA na závěr vyjádřili i k problematice „katolické“ Charity. Biskupové informovali kněze, že dosazením národní správy ztratila Charita právo zvat se katolickou a z toho důvodu se zakazují v českých a moravských diecézích veškeré sbírky.¹⁵⁶

Jak už bylo zmíněno, toto období je poznamenáno hrubými zásahy do všech svobod, včetně náboženských, takže i činnost Charity byla tvrdě paralyzována. V důsledku toho Charita ztratila postupně možnost působit v oblasti sociální. Zákonem č. 69/1951 Sb. o shromážděních a

¹⁵⁴ Diecézní charita Brno [online]. Dostupné na: < <http://dchbrno.caritas.cz/> > a Charita Česká republika[online]. Dostupné na: < www.charita.cz/ >.

¹⁵⁵ Diecézní charita Brno [online]. Dostupné na: < <http://dchbrno.caritas.cz/> > a Charita Česká republika[online]. Dostupné na: < www.charita.cz/ >.

¹⁵⁶ Srov. VAŠKO, V. *Neumlčená II.*, s. 46 - 47.

dobrovolných organizací byl zrušen zákon o společném právu. Spolky se tak mohly jediné buď přeměnit v organizace, nebo se do organizací s podobným zaměřením včlenit. Dále bylo stanoveno vyhláškou Ministerstva vnitra ČSR 320/191, že základní úlohou při přeměně nebo včlenění spolků vzniklých před 1. říjnem 1951 v organizace je podchytit budovatelské úsilí pracujících mas a přesvědčováním členstvo získat pro činnou práci v organizacích. Dále bylo ustanoveno, že ONV může spolek rozpustit, jestliže existence daného spolku výstavbě socialismu nepomáhá. Přitom učiní opatření o majetku, aniž je vázán stanovami. Dalším výnosem Ministerstva vnitra ČSR č. j. II/2-260.1.10 je uznána jako dobrovolná organizace s novým názvem Česká katolická charita (ČKCH). Usnesením vlády ze dne 9.12.1959 bylo ustanoveno, že národní výbory do své správy přebírají od 1.1.1960 sociální ústavy, které doposud provozovala Česká katolická charita (105 ústavů). Bylo jí ponecháno pouze 6 ústavů pro umístění katolických církevních osob, čímž prakticky mizí sociální činnost Charity.¹⁵⁷

Ministerstvu školství ČSR vláda uložila, aby schválilo stanovy České katolické charity ve shodě s Ministerstvem financí ČSR, které určí způsob a řízení této organizace a vymezení její činnosti na tyto oblasti:

- Provádění sociální péče pro církevní osoby (Charitní domovy duchovních a řeholnic).
- výroba a distribuce náboženské literatury pro církve římskokatolickou,
- výhradní právo oprav, výroby a distribuce devocionálií.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Diecézní charita Brno [online]. Dostupné na: < <http://dchbrno.caritas.cz/> > a Charita Česká republika [online]. Dostupné na: < www.charita.cz/ >.

¹⁵⁸ Diecézní charita Brno [online]. Dostupné na: < <http://dchbrno.caritas.cz/> > a Charita Česká republika [online]. Dostupné na: < www.charita.cz/ >.

Likvidace farních charit:

Dne 7.10.1949 dopisem od kultovního tajemníka KNV Červinky se tak začíná zpečetovat osud farních charit. V dopise sděluje datum porady všech církevních tajemníků a zároveň v něm žádá o zjištění všech církevních spolků, které v daných oblastech existují. Dále žádá o uvedení podrobnějších informací jako: přesný název spolku, zda vyvíjí činnost, zda byl prověřen akčním výborem, zda má ustanoven akční výbor a zda byla ve spolku provedena očista.¹⁵⁹

Na tento popud byl sestaven seznam katolických spolků se zjištěním, že téměř v každé obci (krom jiných farních aktivit) je ustanovena farní charita. Pro přehled uvádím názvy obcí: Bratřejov, Březnice, Fryšták, Hvozdná, Malenovice, Gottwaldov I., Gottwaldov VIII., Gottwaldov XI., Jasenná, Kašava, Lhota u Malenovic, Lukov, Mysločovice, Napajedla, Velký Ořechov, Provodov, Pohořelice, Slušovice, Štípa, Trnava, Všemina, Želechovice, Otrokovice. Všechny tyto farní charity byly označeny jako aktivní.¹⁶⁰

O další situaci farních charit nás krásně informuje dopis z MNV výboruje dne 16.10.1950, který informuje, jak farní charita ve Všemině provedla v roce 1948 očistu, ale po zjištění, že i okresní farní charita provedla očistu tak místní členové nezahájili činnost.¹⁶¹

O této stagnaci se zmiňuje i dopis od Církevního tajemníka Červinky, kde referuje o stížnosti, kterou napsalo Ústředí České katolické charity z Prahy na nastalou situaci a kde vysvětluje tuto stagnaci (kvůli které jsou charity rušeny) jako dočasnou, z důvodu přípravy nové organizační a ideové náplně.¹⁶²

¹⁵⁹ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Náboženské spolky, sign. 291, dopis kultovního tajemníka KNV Červinky ze dne 7.10.1949, kopie signovaná.

¹⁶⁰ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Náboženské spolky, sign. 291, hlášení CT o činnosti farních Charit, kopie nesignovaná.

¹⁶¹ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Náboženské spolky, sign. 291, dopis z MNV ze dne 16.10.1950, originál signovaný.

¹⁶² Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Náboženské spolky, sign. 291, dopis od CT Červinky, opis signovaný.

Veškerá snaha o zachování činnosti farních charit, o kterou se snažili jednotliví členové těchto spolků (třeba stížností na Ústředí charity, které reagovalo výše zmíněným dopisem) byla marná. O osudu těchto dobročinných spolků bylo již předem rozhodnuto. K tomuto zrušení navíc „napomohlo“ i to, že šlo o křesťanskou aktivitu, která nebyla žádoucí, a většinou věřící členové těchto spolků tak neměli šanci obstát ani před posudky, které na ně byly vystavovány.

V převážné většině byly farní charity označeny jako reakční o čemž pojednává ukázkový dopis MNV v Bratřejově ze dne 18.10.1950.: „MNV v Bratřejově, po dohodě MAV NF, doporučuje, aby zdejší spolek farní charity byl likvidován, jelikož nevyvíjí žádnou činnost, obzvláště ne podpůrnou, funkcionáři jsou vesměs staří klerikáři a jejich postoj k našemu lidově demokratickému zřízení jest velmi dobře znám.“¹⁶³

Před dovršením právní likvidace následovala také likvidace majetku, o kterém se zmiňuje dopis ze dne 23.9.1952 – Potvrzení: „Finanční referent JNV v Gottwaldově I., potvrzuje tímto, že převzal dnešního dne vkladní knížku poštovní spořitelny ve Velkém Ořechově Spolek Farní Charita, na částku 14.281 Kč vázaného vkladu, jelikož tato Charita byla rozpuštěna. Vkladní knížku převzal finanční referent JNV od církevního oddělení JNV v Gottwaldově I.“¹⁶⁴

O něco později v dopise církevního tajemníka KNV Ch. ze dne 31.10.1952, který byl určen všem Církevním tajemníkům v kraji Gottwaldov, se podrobněji píše o tom, jak se má postupovat při likvidaci Charit. Má se postupovat (při likvidaci farních charit) tak, že jejich nemovitý majetek připadne příslušné diecézní Charitě, a movitý majetek příslušnému farnímu úřadu. Při likvidaci okresních charit připadne veškerý jejich majetek příslušné diecézní Charitě.¹⁶⁵

¹⁶³ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Náboženské spolky, sign. 291, dopis MNV. v Bratřejově ze dne 18.10.1950, originál signovaný.

¹⁶⁴ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Náboženské spolky, sign. 291, Potvrzení finančního referenta JNV ze dne 23.9.1952, originál signovaný.

¹⁶⁵ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Náboženské spolky, sign. 291, dopis CT KNV ze dne 31.10.1952, opis signovaný.

Ze zprávy o likvidaci náboženských spolků v okrese Gottwaldov od církevního tajemníka ze dne 10.11.1952 se dovídáme, že ve zdejším okrese byly likvidovány všechny charitní spolky. Udává zde také seznam těchto zlikvidovaných charit s datem výmazu ze spol. katastru, což dokončilo její „právní likvidaci“:

„Pohořelice – 13.9.1952, Březnice – 27.2.1952, Bratřejov – 27.2.1952, Hvozdná – 7.2.1952, Jasenná – 28.2.1952, Kašava – 28.2.1952, Lhota u Malenovic – 15.2.1952, Lukov – 14.2.1952, Otrokovice – 16.12.1952, Provodiv – 2.3.1952, Slušovice – 22.11.52, Želechovice – 15.12.1952, Štípa – 31.10.1951, Halenkovice – 9.4.1952, Trnava – 13.9.1952, Tlumačov – 28.2.1952, Velký Ořechov – 28.2.1952, Vizovice – 25.8.1952, Všemina – 12.9.1952, Gottwaldov I. – 8.4.1952, Okresní Charita Gottwaldov – 15.9.1952, Gottwaldov XI. – 20.11.1951.“¹⁶⁶

Kromě zavírání farních Charit byly také navíc postihnuty i další ústavy, které byly charitativně zaměřeny, o těchto ústavech, které vedli převážně řeholníci a řeholnice, se bude psát v jiných oblastech této práce.

Jedná se o tyto ústavy:

- Salesiánský ústav Dona Bosco – Fryšták,
- Dívčí sirotčinec Karolinum, Lukov 82,
- Mateřská škola a denní útulek – Lukov,
- Útulna pro neduživé ženy a dívky – Lukov,
- Dívčí domov okresní charity – Gottwaldov,
- Sirotčinec sester svatého Kříže – Vizovice 528,
- Sirotčinec svatého Teodora – Březnice 52,

¹⁶⁶ SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Náboženské spolky, sign. 291, hlášení o likvidaci náboženských spolků v okrese Gottwaldov od CT ze dne 10.11.1952, originál signovaný.

- Nemocnice milosrdných Bratří – Vizovice,
- Útulek pro slabomyslné hochy milosrdných Bratří – Vizovice 467,
- Dětský útulek sester svatého Kříže – Malenovice,
- Zaopatřovací ústav a klášter Milosrdných sester III. řádu svatého Františka, Gottwaldov,
- Starobinec sester svatého Kříže – Štípa,
- Internát sv. Ludmily – Napajedla,
- Mateřská škola a denní útulek sester sv. Kříže – Napajedla.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Náboženské spolky, sign. 291.

4. Další proticírkevní opatření na Gottwaldovsku – Zlínsku

4.1 Podmínky vyučování náboženství a osudy nevhodných učitelů

Koncem roku 1952 se začal měnit dosavadní boj státní moci proti Vatikánu a katolické hierarchii v boj proti náboženství, jako ideologii a světovému názoru. V tomto období též začal úporný zápas státu o věřící. Stát kladl důraz na ateistickou propagandu a nutil k vystoupení z církve nátlakem nejen členy KSČ, ale též všechny učitele a zaměstnance státního aparátu. Zvláštní péči věnovala státní moc výuce náboženství na školách se snahou vymanit děti z vlivu církve. K dosažení tohoto cíle používal státní aparát nejrůznější formy nátlaku nejenom na rodiče, ale hlavně na samotné vedení školy, které mělo povinnost tento nátlak dále rozšiřovat i na samotné děti. V tomto případě užila státní moc osvědčené formy boje proti církvi, kterými byla administrativní opatření. Změna, která byla nejradikálnější, postihla školní rok 1952/1953. Do tohoto školního roku bylo praktikováno, aby výuka náboženství byla hodnocena jako každý jiný předmět ve škole. Rodiče měli tu možnost, v případě, že si nepřáli náboženskou výchovu svého dítěte, mohli tento náboženský předmět písemně odhlásit na ředitelství školy. Opačný postup byl stanoven výnosem Ministerstva školství, věd a umění ze dne 23.6.1952. Z náboženství se tak stal nepovinný předmět, který byl zařazený na konec vyučovacích hodin. Dále bylo stanoveno, že rodiče, kteří si žádali náboženskou výuku dítěte se museli dostavit do školy pro formulář přihlášky a podepsaný museli odevzdat do 8.9.1952 řediteli školy. Při tomto procesu ovšem nechyběl nátlak různých forem.¹⁶⁸

¹⁶⁸ Martin Weis, *Osudy katolické církve na jihu Čech v padesátých letech*, ST6 III:4 (zima 2001), s. 44-56 a Martin Weis, *Výuka náboženství v letech 1899 – 1989 jako ukazatel vztahu státu a katolické církve se zřetelem na českobudějovickou diecézi*. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského v Košiciach, 2007.

Komunistická strana si kromě duchovních pohlídala i laické učitele náboženství. I tyto osoby byly podrobeny pečlivým kádrovým posudkům, díky kterým často musely opustit místo učitele náboženství. Tyto situace popisuje i zpráva od JNV Gottwaldov, jenž se týká propuštění dvou nevhodných laických učitelek náboženství (1.9.1952):

- *„Ch. V., laická učitelka náboženství na Bartošově národní škole I. Důvod: Jmenovaná se nám projevuje jako duše reakčních počinů v řadách laických učitelek, a má na ně značný vliv. Denně je vídaná na gottwaldovské faře, kde organizuje společné schůzky laických učitelek. Při zmínce o Pionýru řekla, že jest organizací protináboženskou. Tímto výrokem zřejmě dokumentovala svoje nepokrokové smýšlení, které je podporováno jejím velmi častým stykem s duchovními. Doporučovali bychom, aby jmenovaná byla přeložena do působiště pokud možno od Gottwaldova hodně vzdáleného.“¹⁶⁹*
- *„P. A., laická učitelka náboženství, Bartošova národní škola II., jde tu o učitelku velmi bigotně nábožensky založenou, se kterou si učitelský sbor na uvedené škole neví rady. Avšak i jinak během uplynulého roku docházely stížnosti na její nepokrokovou metodu vyučování, postoj vůči Vatikánu – papeži, což vedlo církevního tajemníka k tomu, aby ji na církevní oddělení volal a v tomto ohledu jí domlouval. Na místo obou jmenovaných jsme opatřili náhradu z kádrově spolehlivých osob.“¹⁷⁰*

Kromě šikany v oblasti kádrových posudků se musely laické učitelky náboženství účastnit besídek pro ně určených. Na těchto besídkách bylo zavedeno, že na každou jednotlivou besídku si připraví střídavě jedna z učitelek referát, který bude zaměřený k současným událostem. Cílem

¹⁶⁹ *Zlínsko od minulosti k současnosti*. Zlín: Petit, 2002, s. 148.

¹⁷⁰ *Zlínsko od minulosti k současnosti*. Zlín: Petit, 2002, s. 148.

těchto besídek bylo sledování jednotlivých učitelek náboženství v oblasti jejich názorů a vztahů k novému režimu. Dalším cílem bylo, aby se politicky vzdělávaly a nabyly lepšího přesvědčení, které v nich bude povolna měnit názor na politiku náboženství.

To, že nebylo jednoduché vyučovat náboženství v tak pohnuté době, kdy se naplno rozvíjela represe vůči církvi, potvrzuje i zpráva od církevního tajemníka KNV Gottwaldov:

Mládež na střední škole v Gottwaldově reagovala na zázrak v Číhošti a film o něm promítaný svým způsobem v hodinách náboženství u katechety V., který si nedokáže v hodinách udržet kázeň. Tato mládež provedla ze žertu imitaci zázraku tím, že uvázala na provázek kříž na stěně, s nímž následně pohybovala. Poté se dotazovala, jak to vlastně bylo v Číhošti. Odpovědi nebyly zrovna vlídné.¹⁷¹

Krom postihování vyučujících náboženství, bylo též snahou omezit dětem přístup do náboženství, náboženských akcí (viz. příloha IV.) (např. v době náboženství byl zaveden Pionýrský kroužek) a rodičům možnost tyto děti přihlašovat. O tom se zmiňuje i stížnost duchovních na kněžské radě, že v Gottwaldovském okrese nebylo postupováno podle předpisů a bylo vyžadováno při zápisu do náboženství od dětí, aby žádost byla podepsána oběma rodiči. Nakonec stejně rozhodoval ředitel školy, zda bude či nebude dítě do náboženství připuštěno. Byly i případy, že dodatečný zápis dětí do náboženství byl odmítnut. Dalším (obvyklým) případem byl ten, který se stal na Gottwaldovském gymnáziu. Ředitel tohoto gymnázia vyhlásil rozhlasem a nepřímo tak upozornil zájemce o náboženství, že přihlášení do náboženství může ohrozit do budoucna možnost dalšího studia.¹⁷²

Přes všechnu snahu komunistických orgánů se počet přihlášených dětí nedařilo snížit. Tuto skutečnost potvrzuje i tabulka podílu dětí (v %)

¹⁷¹ Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětko, sign. 423, hlášení od CT KNV Gottwaldov, opis signovaný.

¹⁷² Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětko, sign. 423.

přihlášených k výuce náboženství. Na Gottwaldovsku činil podíl dětí ve výuce náboženství ve školním roce 1955/1956 75,50% (hned po Gottwaldovu byla Jihlava s podílem dětí 69,90%). O rok později byl podíl dětí dokonce o něco větší, a to 75,60%.¹⁷³

Mezi další skupinu obyvatel (kromě učitelů náboženství), kteří byli citelně postiženi, patřili též většinou věřící učitelé na školách. Doklady o tom, jakým způsobem se v roce 1958 jednalo s učiteli, kteří nevyznávali materialistický světový názor, nebo nepatřili ke správné politické straně, můžeme najít v posudcích okresní komise pro prověřování učitelů:

- *„Prověřování učitele OSS v Želechovicích J. K. dne 15.5.1958. Pracuje obětavě mimo školu i ve škole a má velmi dobré pracovní výsledky. Jeho závažným nedostatkem je tkvění v náboženském idealismu. Pro tento svůj postoj byl v minulosti několikrát překládán. Komise mu otevřeně ukázala, že je nemožné, aby nadále setrval ve školní službě jako učitel, pokud se nedokáže zbavit idealismu. Vedlo by to nutně k dvojímu životu. Není třeba pochybovat, že by byl nakonec příkladem u dětí pro dvojí tvář. Nemůže-li se přizpůsobit požadavkům kladeným na učitele ze strany vlády, ať se chlapsky rozhodne pro rozvázání pracovního poměru. Školský odbor bude jeho další vývoj sledovat a nenastane-li náprava, bude se soudruhem rozvázán pracovní poměr.“¹⁷⁴*
- *„M. V., učitel národní školy v Kudlově. Je bez politické příslušnosti, náboženstvím bigotní římsko-katolík. Jeho manželka je dcerou varhaníka z Provodova, jehož rodina je reakční a bigotně klerikální. M. nemá vlastní politické přesvědčení, je člověkem více tváří. Po okupaci byl postupně členem různých*

¹⁷³ Srov. VLČEK, V. *Stát a církev*, s. 229.

¹⁷⁴ *Zlínsko od minulosti k současnosti*. Zlín: Petit, 2002, s. 156.

stran a pak i členem KSČ, z které byl vyloučen. Je to učitel praktik, který je hodnocen dobře avšak po stránce politické a výchovné neznamena pro školu nic. Má špatný vliv na mladé učitele a též se snaží soustavně nabořovat práci ředitele – komunisty. Také znevažuje práci členů strany. Komise doporučuje rozvázání pracovního poměru.“¹⁷⁵

4.2 Omezování shromáždění

Mezi omezení, které postihlo kněze, patřil výnos ministerstva vnitra z 16.3.1950 o úpravě náboženských a církevních shromáždění. Dovoloval konat shromáždění pod širým nebem (misie, poutě, průvody) pouze se souhlasem národního výboru. Shromáždění v uzavřených místnostech muselo být tři dny předem ohlášeno příslušnému národnímu výboru, výjimkou bylo shromáždění věřících v kostele. Krom kostela se tedy toto opatření vztahovalo na všechny schůze a porady kněží, vikářů, děkanů a biskupů.¹⁷⁶

Tato ohlašovací povinnost postihla téměř každou obec, jelikož v každé obci přetrvávala tradice poutí. Z počátku roku 1950 byla povolení udělována téměř bez výjimky, zato ovšem vždy s komentářem:

- Používání trávy na posypávání míst, kudy se bude průvod ubírat, se zakazuje, jelikož takto zničené trávy jde používat jako krmiva,
- Současně Vás činíme zodpovědným zato, že těchto průvodů nebude zneužito k protistátním a protilidově-demokratickým výtržnostem a provokacím.¹⁷⁷

V případě že byl duchovní na ONV neoblíbený, bezpečnostní referent zvolil omezení církevní slavnosti nebo přímo její zákaz:

¹⁷⁵ Zlínsko od minulosti k současnosti. Zlín: Petit, 2002, s. 156.

¹⁷⁶ Srov. VLČEK, V. *Stát a církev*, s. 112.

¹⁷⁷ Srov. Zlínsko od minulosti k současnosti. Zlín: Petit, 2000, s. 75.

- Povolení průvodu se Vám neuděluje z důvodu, že pobožnost je možno vykonat i bez tohoto průvodu,
- ONV nemůže žádná procesí povolit, a také účast pracujících na těchto průvodech, jelikož by to znamenalo narušení plnění rozhodujícího pátého roku pětiletky.¹⁷⁸

Ze zprávy církevního tajemníka psané v srpnu 1950 se dovídáme, že na nový trestní zákon reagují duchovní tím, že úzkostlivě dodržují povinnost ohlášení poutí a absence, a jinak neprojevují žádnou kritiku.¹⁷⁹

Že nebylo zavedení tohoto nového výnosu o shromažďování bez problému se zmiňuje zpráva o průběhu vzkříšení ve dnech 10.4.1950 v Halenkovicích:

„V Halenkovicích nebylo konané vzkříšení jako obvykle s průvodem kolem kostela s hudbou, jelikož duchovní oznámil muzikantům před kostelem, že průvod se nekoná. Skutečnost, že se průvod nekonal a že nebylo jeho nekonání řádně vysvětleno, vzbudilo značný rozruch mezi obyvateli v Halenkovicích a zavedla podnět k řečem o náboženské nesvobodě a útlaku.

Při návštěvě duchovního místními členy národního výboru se duchovní přiznal, že neměl čas, aby mohl učinit oznámení průvodu JNV, jelikož se musel připravovat na velikonoční slavnosti. Duchovní poté musel podepsat prohlášení, jehož text byl zveřejněn další neděli před kostelem.

V jednání duchovního nelze jen spatřovat hrubé opomenutí a lajdácké konání svého poslání, neboť je znám jako duchovní, který svoje povinnosti zastává až příliš svědomitě. Nelze také předpokládat, že by si nebyl vědom toho, jak bude rozvratně působit na věřící skutečnost, že tradiční průvod vzkříšení, který se konal ve farnosti každý rok, se tentokrát nekoná. Je důvodné podezření, že svým jednáním chtěl vykonat náladu proti utvoření JZD.“¹⁸⁰

¹⁷⁸ Srov. *Zlínsko od minulosti k současnosti*- 2000, s. 75.

¹⁷⁹ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětka, sign. 423, hlášení CT psané v srpnu 1950, originál signovaný.

¹⁸⁰ SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětka, sign. 423, hlášení o průběhu vzkříšení ve dnech 10.4.1950 v Halenkovicích, originál signovaný.

Větší omezování poutí ze strany státu začíná koncem roku 1952. Tuto skutečnost potvrzuje dopis KNV Gottwaldov psaný 11.8.1952, který byl určen všem okresním církevním tajemníkům:

- „*Státní úřad pro věci církevní a ČSAD s Čedokem v Praze byla sjednána dohoda, že všem ředitelům krajských podniků ČSAD a všem přednostům krajské prodejny Čedok dají pokyn nepřistavovat autobusy k přepravě poutníků na poutní místa, poněvadž reakce zneužívá a organizuje tato shromáždění s nepřátelským úmyslem.*“¹⁸¹

Dále byly v dopise body, podle kterých měli církevní tajemníci podávat hlášení o konaných poutích:

- Účast věřících a kněží,
- Doprava poutníků, čísla autobusů, které dopravily poutníky,
- Prodejny, zábavné podniky,
- Jak proběhla příprava a jaké bylo kázání, popřípadě jaké byly závady.¹⁸²

Ukázka zprávy o průběhu poutě dne 10.8.1952, konané na Provodově, okres Gottwaldov:

„Dne 10.8.1952 byla konána na Provodově hlavní pouť, na níž bylo oproti roku 1951 co do počtu i rozsahu teritoria, odkud poutníci došli, větší. Procesí a autobusy dojely ze značně vzdálených míst. Z Gottwaldovska to byli obce: Trnava, Lhota u Malenovic, Karlovice, Velký Ořechov, Gottwaldov, Doubravy, z Uherskobrodská, Kelníky, Pašovice, Pozlovice, Prakšice, Luhačovice, Valašské Klobouky, Havřice. Z okresu kyjovského z Mistřína, a dále poutníci ze Strážnicka, Hodonínska, Brněnska a Znojemska. Nejpočetnější bylo procesí z Mistřína, které čítalo přes 200 osob.

¹⁸¹ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Pracovní plány církevního oddělení, sign. 434, dopis KNV Gottwaldov pro OCT psaný 11.8.1952, opis signovaný.

¹⁸² Srov. SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Pracovní plány církevního oddělení, sign. 434, dopis KNV Gottwaldov pro OCT psaný 11.8.1952, opis signovaný.

Na stanovišti vozidel bylo 20 autobusů ČSAD, 50 osobních vozidel a asi 150 motocyklů.

Značná účast posiluje domněnku, že nebyly ze strany duchovních v tomto směru přípravy a agitace. Již minulého roku farář Muller chlubně prohlásil před církevním tajemníkem, „že je to naše pouť“ a prozradil, že poutníci nemají k poutním místům, kde byli dosazeni noví duchovní (Hostýn), důvěru.

Na prostranství stálo 26 stánků, z nichž v 1 byl prodáván textil. Dopolední mši sloužil farář z Uherského Brodu. Mše byla sloužena latinsky. Hrubou mši sloužil víceděkan Přerovský se 2 duchovními, jejichž jména jsem neměl možnost zjistit. Mše byla sloužena s obvyklými českými texty. Kázání měl farář Muller obsahu čistě náboženského.

Pokud jsem mohl zjistit, bylo přítomno 9 duchovních z různých okresů. Ke zpovědi a k přijímání šlo asi 3500 osob, tedy asi o 500 víc oproti minulému roku.¹⁸³

4.3 Odstraňování křížů ze škol

Věřící občany v Gottwaldovském okrese též těžce postihlo odstraňování křížů ze škol. Z níže uvedených zpráv se dovídáme, že na mnohých školách se pokoušeli věřící občané tyto kříže zpět navrátit. Přestože se to v některých školách podařilo, bylo to jen na velmi krátkou dobu a kříže nakonec byly i přes další odpory odstraněny. Zajímavé je, že církevní oddělení o akci odstraňování křížů nebylo informováno a teprve od některých ředitelů škol se církevní tajemníci dověděli, že tato akce byla nařízena z vyšších míst.

O této situaci nás podrobně informuje zpráva o činnosti církevního tajemníka z období 27.7. – 30.9.1951:

¹⁸³ SOKA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Pracovní plány církevního oddělení, sign. 434, hlášení CT o průběhu poutě na Provodově ze dne 10.8.1952, originál signovaný.

„Události, které rozčeřily hladinu klidu v okrese, bylo odstranění křížů na školách. Během prázdnin odstranily kříže ředitelé škol na 59 školách a to mateřských, národních a středních (aniž by bylo o tom jednáno s církevním oddělením JNV – až na případ ve Všemíně, kde však i přes doporučení církevního tajemníka, aby kříže odstraněny nebyly, se přesto udělal opak).

Závažná byla přitom i ta okolnost, že ze stran ředitelů škol bylo vyraženo, že odstraňování křížů se stalo na příkaz nadřízených úřadů. K rušným debatám a zákrokům ze strany veřejnosti došlo ve farnostech: Fryšták, Veselá, Jaroslavice, Sazovice, Všemíně, Mysločovice, Kašava, Mladcová.

Církevní oddělení učinilo opatření prostřednictvím strany KSČ a informovalo instruktory, jak si mají počínat v obcích, kde je otázka odstraňování křížů příliš živá. Pokyny byly dány v tom smyslu, že je již nutné bezpodmínečně trvat na odstranění, když se již v obci tak stalo. V obcích k hromadným zákrokům ze strany obyvatel nedošlo, a dá se očekávat, že ani nedojde.“¹⁸⁴

To že nakonec k hromadným zákrokům a navrácením křížů došlo, potvrzuje i krátká rychlá zpráva, ze které se dovídáme, že kříže ve školách jsou zpět v obcích: Kašava, Podkopná Lhota, Příluk, Veselá a další obce, které se v nejbližší době připravují k akci navrácení křížů, jsou: Březnice, Bohuslavice, Otrokovice.¹⁸⁵

Podle autora této zprávy šlo v celku určitě o záměrně organizovanou akci v okrese a podporuje potřebu již v zárodku zakročit, aby tato zdánlivě náboženská otázka nebyla zneužita reakcí.

Dále se dovídáme, že ve Všemíně proběhla schůzka rodičovského sdružení, kde se připravovala akce na navrácení kříže do školy (to, že

¹⁸⁴ SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětka, sign. 423, hlášení o činnosti CT z období 27.7. – 30.9.1951, originál signovaný.

¹⁸⁵ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětka, sign. 423, hlášení CT o navrácení křížů do škol, originál signovaný.

duchovní nebyli úplně pasivní, jak popisuje níže uvedená zpráva z kněžské schůze, potvrzuje i výrok Všeminského faráře, který prohlásil, že si svoje nemusí nechat brát a dle informátora stojí v pozadí celé akce).

186

Že celá věc byla projednávána i s duchovními, se dovídáme ze zprávy o průběhu besídky duchovních ze dne 10.10.1951:

„Duchovní z Velkého Ořechova učinil nečekaně dotaz na přítomné delegáty sjezdu v Praze, jak se oni postarali o to v Praze, aby na školách nebyly odstraňovány kříže a nebylo zakazováno modlení před školním vyučováním. Otázky odstraňování křížů ve Všemině se dotkl i duchovní H., přičemž se zmínil o průběhu schůze rodičovského sdružení a pobouření občanů ve Všemině, kde se prý sám snažil zabránit útokům na ředitele školy.

Obdobně i duchovní ze Slušovic si stěžoval na postup ředitele G., který prý u příležitosti odstranění křížů ze školy, když některé občanky ze Slušovic obnovily pokus kříže proti vůli učitelského sboru ve třídě pověsit, jim vyhrožoval, že dá ze dvě zavřít a ostatní dostanou rozum.

Církevní tajemník na tyto informace odpověděl, že opatření, která byla v některých farnostech provedena, byla učiněna učitelským sborem, do jehož kompetence toto náleží, neboť učitelský sbor má právo rozhodovat o tom, jak mají být učebny na školách pro vyučování vybaveny. Dále církevní tajemník sdělil, že církevní oddělení žádných zákazů, ani příkazů nevydalo, a ani nevydá. Odstraňování křížů není v rozporu s platnými zákonnými předpisy a ústavou a nelze v něm vidět to, že by ze strany školy bylo daným činem zbrojeno proti náboženství. Na školu je třeba se dívat jako na instituci poskytující dětem všeobecné vzdělání a vyučování náboženství jako na učební předmět, nikoliv jako náboženský úkon. K tomuto vysvětlení neprojevíli duchovní známku

¹⁸⁶ Srov. SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Pracovní plány církevního oddělení, sign. 434.

nesouhlasu, avšak upozornili, že třebaže je jim věc jasná, věřící si budou věc vykládat jinak a že oni sami tomu zabránit nemohou. ¹⁸⁷

¹⁸⁷ SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní pětka, sign. 423, hlášení o průběhu besídky duchovních ze dne 10.10.1951, originál signovaný.

Závěr

Domnívám se, že cíl, kterým bylo zmonitorování oblastí církevní perzekuce, se podařilo v nejdůležitějších oblastech naplnit. Byly zmapovány osudy všech církevních organizací, spolků a řádů, které se v tehdejší Gottwaldovském (Zlínském) okrese vyskytovaly. Taktéž byl naplněn sekundární cíl, tedy ukázat problematické oblasti proticírkevních opatření ve světle archivních dokumentů Gottwaldovska, bez nichž by nebylo možné specifikovat tuto práci pro oblast Gottwaldovska.

V této práci nebylo možné obsahově zachytit všechnu míru strastí a utrpení, jenž daná doba na Gottwaldovsku místní církvi přinesla. Tato práce není ani konečným výčtem informací, které se mohly v daných oblastech nalézt, a mnohé informace se nepodařilo získat. Vzhledem k rozsahu problematiky nebylo možné se zabývat všemi oblastmi do větší hloubky. Podstatou tohoto textu je otevřenost k dalšímu studiu daných oblastí perzekuce nejen na Gottwaldovsku. Tato práce má v tomto pomáhat právě svou uceleností hlavních dění v tehdejší době.

Seznam použitých zdrojů

Monografie:

JANOUSEK, P. Případ Babice. 1. vydání. Třebíč: Arca JiMfa, 2001. 120 s. ISBN 80-7221-040-8.

KAPLAN, K. Stát a církev v Československu v letech 1948 – 1953. 1. vydání. Brno: Doplněk, 1993. 440 s. ISBN 1081-038-1994.

KŘÍŽKOVÁ, R, M. Kniha víry, naděje a lásky. 1. vydání. Praha: Portál, 1996. 248 s. ISBN 80-7178-122-3.

WEIS, M. Výuka náboženství v letech 1899 –1989 jako ukazatel vztahu státu a katolické církve se zřetelem na českobudějovickou diecézi. Košice: Seminár sv. Karola Boromejského v Košiciach, 2007. ISBN 978-80-89138-81-4.

NOVOSAD, J. Štěpán Trochta. Svědek „T“. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 240 s. ISBN 80-7178-591-1.

OTTER, P. Církevní politika 1949. 1. vydání. Heršpice: Eman, 1991. 126 s. ISBN 80-900696-1-4.

POSPÍŠIL, J. Hyeny v akci. Vizovice: Lípa, 2003. 698 s. ISBN 80-86093-68-9.

SCHNEIDER, HUBÁČEK, LAMPER. 75. let skautingu na Zlínsku (1922 – 1997). Zlín: Es-print, 1997. 127 s. ISBN 50.

VAŠKO, V. Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce I. 1. vydání. Praha: ZVON, 1990. 272 s. ISBN 80-7113-035-4.

VAŠKO, V. Neumlčená. Kronika katolické církve v Československu po druhé světové válce II. 1. vydání. Praha: ZVON, 1990. 270 s. ISBN 80-7113-035-4.

VAŠKO, V. Dům na skále 1. Církev zkoušená. 1945 – začátek 1950. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. 256 s. ISBN 80-7192-891-7.

VAŠKO, V. Dům na skále 2. Církev bojující. 1950 – květen 1960. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 472 s. ISBN 978-80-7192-892-8.

VLČEK, V. Ženské řehole za komunismu (1948 – 1989). Sborník příspěvků z konference pořádané Konferencí vyšších představených ženských řeholí v ČR a Českou křesťanskou akademií dne 1.10.2003. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2005. ISBN 80-7266-195-7.

VLČEK, V. Perzekuce mužských řádů a kongregací komunistickým režimem 1948 – 1964. 1. vydání. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 2004. ISBN 80-7266-179-5.

Sborníky:

Církevní procesy padesátých let. Sborník příspěvků z konference pořádané Českomoravskou generální delegaturou Řádu karmelitánů, Českou křesťanskou akademií a Ústavem pro soudobé dějiny AV ČR.. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-797-X.

Stát a církev v roce 1950. Sborník příspěvků z konference pořádané Českou křesťanskou akademií, Ústavem pro soudobé dějiny, Centrem pro studium demokracie a kultury dne 21.6.2000. 1. vydání. Brno: CDK, 2000. ISBN 80-85959 -71-2.

Zlínsko od minulosti k současnosti. Sborník o historii a vlastivědě Zlínska. Zlín: Petit, 2000.

Zlínsko od minulosti k současnosti. Sborník o historii a vlastivědě Zlínska. Zlín: Petit, 2002.

Časopisecké statě:

Martin Weis, Osudy katolické církve na jihu Čech v padesátých letech, ST6 III:4 (zima 2001), s. 44-56.

Elektronické dokumenty:

Diecézní charita Brno [online]. Dostupné na: < <http://dchbrno.caritas.cz/> >

Charita Česká republika[online]. Dostupné na: < www.charita.cz/ >.

Město Vizovice [online]. Vizovice: Nemocnice milosrdných bratří, Posl. úpravy 15. 11. 2007 [cit. 2007-11-25]. Dostupné na WWW: <<http://www.vizovice.eu/>>.

Archivní dokumenty:

SOkA Zlín, Kronika města Vizovice, sign. AM Vizovice 20.

SOkA Zlín, Kronika Slušovic, sign. MNV Slušovice 44.

SOkA Zlín, fond MěNV Fryšták, Pamětní kniha městečka Fryštáku, sign. 73.

SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Náboženské spolky, sign. 291,

SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, kongregace, sign. 412.

SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Církevní majetek, sign. 417.

SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Řády, Církevní pětky. 423.

SOkA Zlín, fond JNV Gottwaldov, Pracovní plány církevního oddělení, sign. 434.

Archiv kongregace Milosrdných sester III. řádu sv. Františka v Opavě, kronika sepsaná archivářem Dr. Aloisem Richterem.

Archiv kongregace sester sv. Kříže v Kroměříži, kroniky klášterů: Štípa, Malenovice, Vizovice, Napajedla, poskytnuta S. P. Křivánkovou z kláštera kongregace sester sv. Kříže v Kroměříži.

Seznam zkratek

AV	akční výbor
CT	církevní tajemník
ČKCH	Česká katolická charita
ČSAD	Československá automobilová doprava
ČSR	Československá republika
JNV	Jednotný národní výbor
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
KA	Katolická akce
KSČ	Komunistická Strana Československa
KT	Krajský tajemník
KV	Krajský výbor
MAV	Místní akční výbor
MNV	Místní národní výbor
NF	Národní fronta
OCT	Okresní církevní tajemník
PTP	pomocné technické prapory
SDB	Salesiáni Dona Boska
SNB	Sbor národní bezpečnosti
SokA	Státní okresní archiv
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
StB	Státní bezpečnost
SÚC	Státní úřad pro věci církevní

Seznam příloh

Příloha I. Návrh na usnesení předsednictva o organizačním zajištění příprav a účasti na národní pouti na Velehradě.

Příloha II. Sliby duchovních – pokyny církevním tajemníkům ONV.

Příloha III. Liptalská aféra – článek z Rudého Práva.

Příloha IV. Informační dopis všem okresním církevním tajemníkům.

Přílohy:

Příloha I.

Návrh na usnesení předsednictva o organizačním zajištění příprav a účasti na národní pouti na Velehradě dne 3.7.1950.

Poutě na Velehradě má vyjádřit oddanost věřících naší vládě a republice. S poutí bude spojena mírová manifestace, která vyjádří touhu našeho lidu po míru i jeho odhodlání za mír bojovat. OV KSČ vyvine všechny úsilí, aby zajistil na tuto poutě dobrou účast. K tomu je zapotřebí:

1. Předsednictvo OV KSČ zodpovídá za sdárný průběh celé akce tato komise:
 - a/ soudr. Jakeš, člen předsednictva OV KSČ - mobilizace strany
 - b/ so dr. Bur, tajemník OAVNP - zajištění účasti po linii NF
 - c/ soudr. Vopěnka, předseda referátu VIII. JNV - doprava
 - d/ soudr. Svoboda Ant., církvevní tajemník JNV - účast kněží a věřících
 - e/ soudr. Ršdr, předseda JNV - organ. zajištění u MNV
2. Do 17.6.t.r. navštíví soudr. Svoboda Ant. a a. Bur všechny kněze v okrese a proje dnají a nimi účast a organizování účasti věřících na pouti na Velehradě.
3. 16.6.t.r. budou instruovány všechny základ. organizace a proje dnají celou akcí na výborové schůzi. Výbory základ. organizací strany proje dnají přípravu a k řízení příprav v obci i v závodech vytvoří komise složené : na vesnicích - předseda organizace KSČ
předseda MNV
předseda MAV NF
předseda MS ČSM
na závodech - předseda ROH
předseda ZOKP
předseda ZS ČSM
ředitel závodu
4. Do 17.6.t.r. proje dnají poutě na Velehradě všechny okresní výbory složek NF a přenesou tak úkoly na jednotlivé místní složky. Zodpovědný soudr. Bur.
5. 17.6.t.r. budou instruování újezd. tajemníci, kteří pak přenesou pokyny na MNV. Zodpovědný soudr. Ršdr.
6. Do 25.6.t.r. budou soustředěné u MNV přihlášky zájemců k zájezdů na Velehrad, kteří současně složí zálohu na jízdné.
7. 26.6.t.r. ohlásí MNV referátu hospod. JNV počet přihlášených účastníků. Dopravu pak zajis í referát JNV VIII. Zodpovědný s. Vopěnka.
8. Dne 27.6.t.r. seje se komise, do které bude přisvědn zástupce referátu JNV VIII a zástupce ČSAD, aby mohle být proje dnáno dopravní zajištění akce. Zodpovědný s. Jakeš.
9. Agitační kampaň, která zajis tí účast na národní pouti na Velehradě bude spojena s kací agitačním zajištění společných žnevných prací kterou provedou dvojice patronátních závodů, zvláště ve dnech 18. a 25.6.t.r. Zodpovědný s. Gajdošík.
10. Účast bude zajiřována takto:

Fetra	550	účastníků
Slatiánetr	200	"
Štítn	20	"
Let	150	"
Záčev	20	"
Gala	20	"
Gottwaldov I	500	"
Kapajedla	200	"
Otrokovice	200	"
Tlumačov	200	"
Vinovice	20	"

Volání: delava V. J. Vopěnka

Příloha I. ukazuje plán předsednictva, ve kterém jsou sepsané národní podniky a množství osob které se mají z jednotlivých podniků pouti zúčastnit

Příloha II.

Sliby duchovních - pokyny církevnímu tajemníkovi ONV.

I. Zásady:

Důležité

- 1./ Sliby budou skládány v době od 18. do 21.I.1950. Akce ve všech okresech započne dne 18.I.1950. Časově buďž omezena na co nejmenší počet dnů.
- 2./ Pomocní duchovní a duchovní I. hodnostní třídě skládají slib u ONV.
- 3./ Sliby se skládají individuálně. Každý duchovní je volán k předsedovi ONV zvlášt.
- 4./ Se sliby započít u duchovních pokrokových. Nekatolické duchovní zvátí ke slibům až po všech duchovních katolických.
- 5./ Na jeden den pozvati asi 10 duchovních, nejlépe vždy z jedné části okresu.
- 6./ Text pozvánky je přiložen.

A/ Církevní tajemníci ONV:

- 1./ Projednají akci v církevní trojce do 14.I.
- 2./ Pořídí seznam duchovních slibujících u ONV do 14.I.
- 3./ Sestaví časový plán slibů u ONV a projednají jej s předsedou ONV do 16.I.
- 4./ Podají dne 17. ledna 1950 dopoledne kontrolní zprávu církevnímu tajemníkovi KNV. V ní mimo jiné uvedou, zda mají dostatečné množství formulářů pro sliby.
- 5./ ⁴ařídí individuální pozvánky duchovních.
- 6./ Zajistí výzdobu místností do 17.I.
- 7./ Připraví slavnostní závěr akce do 31.I.

III/ Provedení:

- 1./ Duchovního přijme předseda ONV nebo jeho zástupce v přítomnosti církevního tajemníka.
Na stole buďž mítí rozloženo několik podepsaných formulářů, jakmile první duchovní složí sliby/.
Pokud předsedové již mají úřední odznaky, vezmou si je k této příležitosti.

- 2./ Předseda zavede s duchovním krátký rozhovor, v němž vyzve ne co lidová demokracie vykonala pro duchovní a pro církev a zdůrazní, že počítáme se spoluprací každého duchovního. Ukáže, jak duchovní může pomáhati lidu v jeho budovatelském úsilí zvyšováním mravnosti, výzvou k pracovitosti, plnění občanských povinností a pod. Vyhne se každé zmínce o Vatikánu a reakční politice hierarchie i některých kněží. Nebude také mluvit o katolické akci. Přejde pak k samotnému slibu. Připomene duchovnímu, že sliby skládají všichni veřejní funkcionáři, i prezident republiky a že se tak děje předepsanou formou. Slučně, neútočně duchovnímu vyloží, že k předepsané formuli není možno připojovat žádné dodatky nebo výhrady. Jákýkoliv dodatek by znamenal totéž, jak o odepření slibu. Odepření slibu by mělo za následek, že by duchovní nemohl nadále vykonávati své kněžské povolání. „Konec duchovnímu vysvětlí, jak si má duchovní počínat /povstat, složit slib slovy „Slibuji,, a podáním ruky předsedovi/.
- 3./ Na ro předseda povstane / s ním všichni přítomní / a prohlásí:
Formule slibu jak ji předepisuje zákon zní:
„ Slibuji na svou čest a svědomí, že budu věren Československé republice a jejímu lidově- demokratickému zřízení a že nepodniknu nic, co by bylo proti jejímu zájmu, bezpečnosti a celistvosti. Budu jako občan lidově demokratického státu plnit svědomitě povinnosti, jež vyplývají z mého postavení a vynasnažím se podle svých sil podporovat budovatelské úsilí směřující k blahu lidu“.
- Duchovní řekne „Slibuji,, a potvrdí slib podáním ruky. Předseda jej požádá, aby slib potvrdil ještě svým podpisem na připraveném formuláři. Po duchovním podepíše formulář i předseda a církevní tajemník jako svědek.
- 4./ Kdyby duchovní slib odepřel / jakýkoliv dodatek k předepsané formuli rovná se rovněž odepření slibu/, vyloží mu předseda ještě jednou důsledky takového chování/ nejde jen o zastavení platu, ale o to, že kdo nesloží slib, nemůže vykonávati duchovenenskou činnost/. Pokusí se znovu na něho působiti, v nutném případě mu dá na rozmyšlenou 3 - 5 dní /takový duchovní bude volán ke slibu až po skončení akce/.
- 5./ Kdyby se duchovní nedostavil a omluvil se, bude pozván jiný den /podle důvodu v omluvě uvedeného/. Kdyby se duchovní nedostavil bez omluvy, bude pozván na jiný den s připomínkou, že nedostavení se bude pokutováti obnosem do 100.000.- Kčs. Kdyby se ani pak nedostavil, bude pozván naposledy s tím, že nedostavení se rovná odepření slibu, které má za následek zákaz duchovenenské činnosti.

IV. Hlášení:

- 1./ Církevní tajemníci ONV budou denně podávat o průběhu akce v době od 17. do 18 hodin telefonické hlášení církevním tajemníkům KNV. V hlášení uvedou, kolik duchovních toho dne slib složilo, kolik slib odepřelo a kolik se nedostavilo.
- 2./ O průběhu prvního dne a každého dalšího podají církevní tajemníci ONV podrobnou zprávu /písemnou s p ě š n ě krajskému národnímu výboru - církevnímu oddělení. V této zprávě zachytí zajímavé výroky kněží, charakteristické příhody a pod. Tuto zprávu odešlou dne 19.I. 1950 ráno s p ě š n ě. Důležité, připojí ke zprávě ihned fotografické snímky.
- 3./Po skončení celé akce podají církevní tajemníci ONV souhrnnou zprávu /písemně/ církevním tajemníkům KNV.

V. Závěr akce:

- 1./Doporučuje se, aby v okresech, kde jsou pro to podmínky /kde se dá předpokládat, že alespoň většina duchovních se ke slavnosti dostaví/ akce byla uzavřena slavnostním způsobem - beseda lidu s duchovními pod předsednictvím předsedy ONV. Slavnostní zakončení nutno připravit nejpozději do 31.I.1950.
- 2./K této besedě budou pozváni všichni duchovní, kteří v okrese složili sliby, dále zástupci závodů, úřadů, posádky, politických stran, masových organizací a pod.
- 3./Tam kde slavnostní záběr bude úřadověn, zajistěte propagační využití slavnosti /tisk, foto, film, rozhlas/. Neopomente předem upozornit KNV- církevní odděl, aby mohl zajistit případné filmování, nebo rozhlasovou reportáž.
- 4./Propagační materiál zašlete urychleně KNV - církevnímu oddělení.

Příloha II. ukazuje pečlivost přípravy kněžských slibů, s jasným stanovením dopadu na kněze v případě jejího neuskutečnění. Dále příloha dokazuje snahu organizátorů tento slib propagačně zneužít.

Příloha III.

Černá síť

Dojemná péče jeptišek o vůdce ilegální bandy • Vatikánu to opět nevyšlo • Otrněné svědectví o nelidskosti jeptišek

Za zdi kláštera

Saesiánského kněze Filipce jsme opustili právě ve chvíli, kdy v líptáckém klášteře zasedl za psací stroj. Pátý rok už seděl ve svém úkrytu a jak ubíhal rok za rokem, ztrácel poslední naděje, že se lidově demokratický režim zhroutí. Naopak, bylo to pro něho stále horší.

Bezpečnostní orgány dopadly již několik členů saesiánské bandy. Filipce cítil, jak se ruka spravedlnosti neupřesňuje blíží k jeho úkrytu.

Dosud tu šli jaké také v bezpečí. Měl vše, co potřeboval. Jeptišky se o něho dobře, že velmi dobře, staraly. «Čižhodná sestra Vladislava mu obstarávala s nevědní láskou vše — od žiletek až po prádlo. Kouply mu zřehobovaly ho papírem na výrobu protitátních brožur, pomáhaly mu je sešít.

Jeptišky si vůbec ve všem dovedly poradit. Když Filipce onemocněl, sehnaly mu i lékaře. Vždycky se našel lékář, příbuzný někdejší z jeptišek. Když bylo Filipcovi špatně, tak ho buď obveselila sestra Vladislava, nebo se seti rozpozřili duchovním cvičením s novicami kláštera.

Jeptiška Vladislava, vlastním jménem Marie Šumberová, šla ve své spěšce o Filipce tak daleko, že ho ukrývala v noci i ve své cele. Filipcovi to nikdy nepokázalo ve svatém horlení proti hříchu. V jedné své brožuře nabádal: «Hádejte zentit než zřehobíte».

Jinak měl v klášteře důmyně vybudované skryše Větsinou pod podlahou místnosti, kde se zdržoval. Jedna tajná chozba vedla do cely jeptišky Juliety. Jiná vedla pod základy budovy do zahrady kláštera. To všechno pro Filipcevo bezpečí spolu s ním vymyslela představená kláštera Pavlína, obyčejným neklášterním jménem Růžena Minaříková.

Žlutěnka a pomatenost

Jednoho dne přišel do kláštera telegram. Byl adresován jednomu slabomyslnému chlapci a obsahoval stručnou zprávu: «Maminka v nemocnici». To bylo smluvené znamení pro Filipce. Znamenalo, že Filipcova spojka, bývalý klerik Josef Honka, byl zabit.

Po tomto telegramu měly již události rychlý spád. Filipce se přestěho-

val do nové skryše u Josefa Migdaly v Líptáls a odtud později ke Gajdošičkům. Nikde se však necítil v bezpečí. Přechal před spravedlností. Jedné noci vyběhl z úkrytu a bloudil po lesích. Ráno zamřel k hranicím. Tam byl dopaden. Poslední z vůdců rozsáhlé černé sítě saesiánské v Očechách a na Moravě.

Již krátce poté, co Filipce opustil klášter, začala představená kláštera szametat stopy. Uvažovala, jak odstranit novickou Helenu Pruskovou, která byla spojkou Filipce. Pořádala Marii Pištkovou, rovněž bývalou rebelnet — Dagmar, která byla lékařkou v Hradci Králové, aby jí poslala nějaký přípravek, který by vyvolal příznaky infekční žlutěnky. Pištková, posudková lékařka RNv (?), neodmlula a poslala isbvtičku s tajemným obsahem. Prusková měla písmo nřizeno, aby pravidelně užívala tento sílsk.

Soutasné Minaříková našla, aby byl přípravek dáván také jednomu chlapci, kterého vybrala proto, že byl nezdůlivý, slabý — a dalo se proto očekávat, že se o něho příznaky žlutěnky objeví nešdřive. Chlapec však po kapkách sílsk zvrátil. Žlutěnka, kterou Minaříková tak toužebně očekávala, se stále neprojevovala.

Stejně tak selhala i další snemec. Minaříková předstřála pomatenost, aby unikla bezpečnostním orgánům. Chtěla se dostat do útstavu pro duševně choré. Jak zahrát choromyslnou, měla odkoukáno od reholnice Amáty, která se zřehobně z klášterního života pomřtla na rozum a musela být odvezena na psychiatrii.

Není bez zajímavosti, že podobnou metodu volil i Filipce. Také on po svém zatčení předstřál pomatenost. Hrdl to však ve srovnání s Minaříkovou velmi diletantsky. A tak žlutěnka i pomatenost selhaly.

Jeptišky a esesáci

Představená kláštera Minaříková byla za války v klášteře v Bojkovicích, kde byly vychovávány děti — sirotci. Působila tam jako vedoucí dětského domova. O této její činnosti vypovídají dvě ženy, které samy v dětských letech počtily v bojkovickém klášteře výchovné metody Minaříkové. Bylo to otrněné svědectví o nelidskosti.

Zatím co ubohé děti, které byly svěfeny sestře Pavlíně-Minaříkové, měly

hlád, v klášteře se pořádaly hostiny. Jedna svědkyně vypovídá, jak jí Minaříková posílala s balíky jídla, dortů a cukrovinek i šatů z kláštera do rodní místní honorace, s nimiž byla Minaříková ve styku.

V okupaci se nastřehovali do kláštera hitlerovští dšstojníci. Děti jim musely fšitit boty a poslobovat. Š křtým esesákem Lechnem udržovala poměr jeptiška Angelika, která s ním pak upechla před příchodem Sovětské armády. V klášteře se pro nacistické dšstojníky pořádaly večírky. Při těchto seanech bylo veselo. Svědkyně uvádí, jak si některé jeptišky vymřšlely zvláštní druh zřabvy. Hřezly patřil hitlerovských dšstojníků — čokoládové bonbony. Tak se pry bavila zejména sestra Angelika, která byla proslulá surovým zachzením se sirotky.

Umřelí komora jako výchovný prostředek

Obě svědkyně hovořily o tom, jak byly děti v klášteře týrány. Vypovídají, že na příklad sestra Gisela byla děti namořeným provazem, až se bolestí pomocily. Děti byly zavřeny a jeptišky si vymyslely zvláštní odsvovovací metody. Svědkyně vypovídá: «Mūsely jsme vši vyčesávat do umyvadla. Přitom jsme musely každou veš počítat a za každou dostalo dítě facku.» Udřeně máma jí jednu poslala do kláštera deset korun na hustý hřeben, kterému se trněně říkalo svěřtštko. Vyhladovělé dítě si těch deset korun schovalo a kupovalo si každý den housku.

Děle svědkyně vypráví: «Když na to přišla sestra Gisela, postavila mne do rohu ke zdi a fackovala mne tak dlouho, až mi litala hlava ode zdi ke zdi. Nakonec mě zavřela do umřelí komoory, a tam jsem byla o hladu celý den až asi do deseti hodin večer. Pak za mnou přišla sestra Gisela znovu, v ruce nesla buchtu a nabřzela mi je. Když jsem po nich sáhla, chytla mě za vlasy a znovu mě břila. Přitom mi hodila do obličje z druhé ruky hrst brambor a řekla: „Nažer se těch, když jsi dovedla utratit deset korun!“»

Kdyby chudák máma věděla, jak jeptišky zachřezí s jejím dítětem, muselo by jí to utřhnout srdce.

Protí lidu

Filipce během svého téměř pětiletého pobytu v klášteře napsal řadu štvavých brožur, dopisů a instrukcí. Saesiánsi používali přísně konspiračních metod. Posílali si na př. motýky, stoučené v cigaretech, které byly na okraji uchápány tabem, používali nevi-

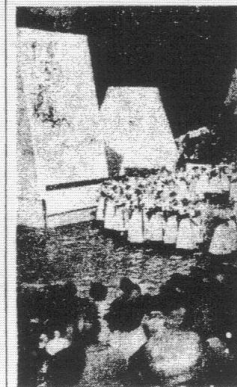
ditelného písma. Kněžš a klerici si počinai jako zkušeni špioni.

Prořistoval jsem výsledky Filipcovy téměř pětileté práce. Je to jakási směš výplodu nářzčenského fanatika a zapsiánského nepřítele republiky. Přímé otevřeně výzvy k rozbití republik se tu míst s vyhrůžkami a zastrážováním dášbim.

Filipce na příklad nazřoval klerikům, ab dělali aspon to, k čemu je vřzřivá rozlášová stanice «Svobodná Evropa» Jindy j zase zapřisahal: «Všy se nesmitě stát — k vašemu vlastnému šivotnému nešřtění — pitvorním vřtvorem komunistických lzře nřřř dušš.» A prorokoval: «Za komunismus zapadnou dšve lidského opozřeni a zapomenutí. — Český národ bude přiveden zpš do nářbře Kristovy.» O marxisticko-leninské šidologii prohlášoval, že je to dšlo vý myšlení satanem.

V brožuře «Osámšlým hřřdkám Panny Marie» vřbzlel kleriky k protitátním akcím. Šamš: schovanš za sukňem jeptišek, psal: «Klášři mužové, štřitš se spoludřivři změny. Naděje se ne snášš s čekáním v zřvěřři...»

ANTONÍN RŮŽICKA
(Pokračování přřřě)

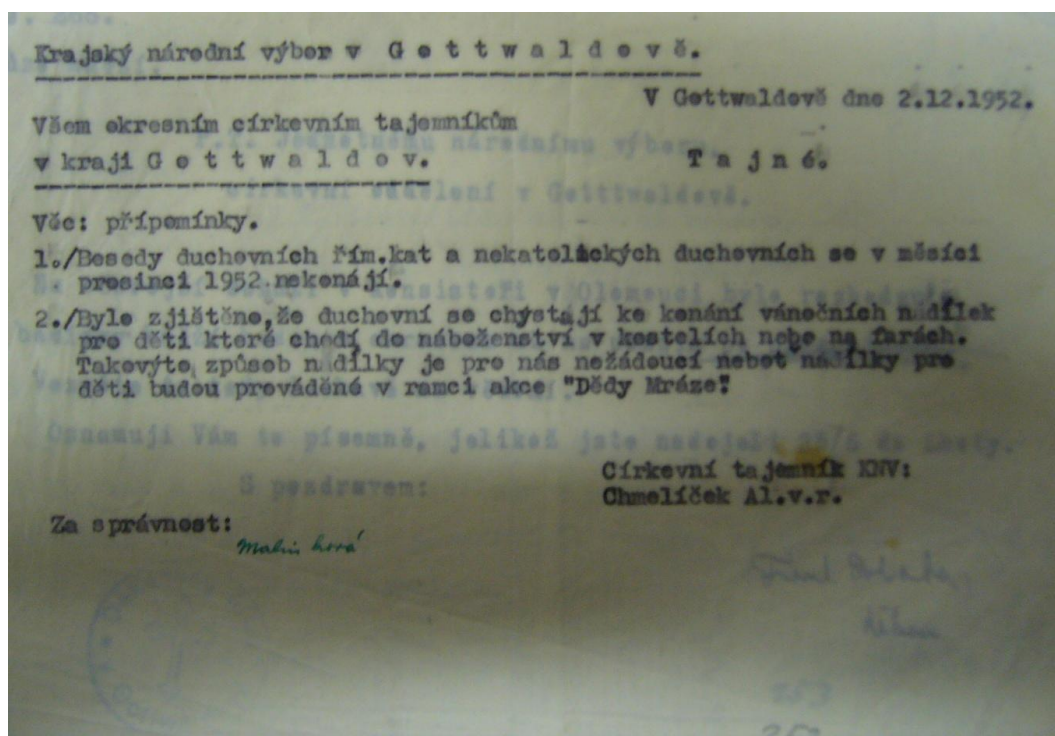

HANÁCKÉ DOŽINKY. V neděli 15. ze souboru.

2 • RUDÉ PŘÁVO
Ve středu dne 18. září 1957

Příloha III. ukazuje kam až byla ochotna zajít KSČ se svým bojem proti církvi.

Příloha IV.

Příloha IV. Ukazuje nepohodnost náboženských akcí.

Abstrakt

Barbořák, J. *Perzekuce Římskokatolické církve na Zlínsku Komunistickou Stranou Československa v letech 1948 – 1960 z pohledu archivních dokumentů.* **České Budějovice 2008. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra církevních dějin a patristiky. Vedoucí práce Doc. ThLic. PaedDr. Martin Weis, Th.D.**

Klíčové slova: Perzekuce – Římskokatolická církev – Komunistická Strana Československa – řády (církevní mužský a ženský) – Orel (organizace) – česká katolická charita – skaut – učitel náboženství – kněz – zákony.

Za téma diplomové práce jsem vybral Perzekuci Římskokatolické církve na Zlínsku Komunistickou Stranou Československa v letech 1948 – 1960 z pohledu archivních dokumentů.

V diplomové práci jsem si vytyčil dva cíle. Primárním cílem této práce je zmapování osudů všech církevních organizací, spolků a řádů, jenž se v tehdejší Gottwaldovském - Zlínském okrese vyskytovaly. Sekundárním cílem, který je doplněním primárního cíle, je ukázat část proticírkevních opatření, která církev na Gottwaldovsku postihla a jaký byl postoj kněží či laiků vůči nim. Práce je rozdělena do několika tématických okruhů, které popisují jednotlivé oblasti perzekuce místní církve.

Podstatou tohoto textu je otevřenost k dalšímu studiu daných oblastí perzekuce nejen na Gottwaldovsku. Táto práce má v tomto pomáhat právě svou uceleností hlavních dění v tehdejší době.

Abstract

Barbořák, J. *The Persecution of the Zlín-district-bound Roman Catholic Church by the Communist Party of Bohemia and Moravia in 1948 – 1960 from the Viewpoint of Archival Documents.* **Diploma Thesis. University of South Bohemia in České Budějovice. Theological Faculty. Department of Christian church history and patristics. The supervisor Doc. ThLic. PeaDr. Martin Weis, Th.D.**

Key terms: Persecution – Roman Catholic Church – Communist Party of Bohemia and Moravia – orders (male church and female church) – Orel (organization) – Czech Catholic Charity – Skaut (organization) – religion teacher – priest – laws.

As the topic for my diploma thesis I've chosen *The Persecution of the Zlín-district-bound Roman Catholic Church by the Communist Party of Bohemia and Moravia in 1948 – 1960 from the Viewpoint of Archival Documents.*

I've set up two goals for this thesis. The primary goal of this work is to map the fates of each church organization, institution and order that were present in then Gottwaldov – Zlín district. The secondary goal, which serves as a complement to the primary one, is to show a fracture of the anti-church measurements, which the Gottwaldov-district-bound church was struck by, and the attitude of clergymen as well as that of laics towards them. The thesis is divided into several thematic fields, which depict individual areas of local church's prosecution.

The essence of this text is the openness to further studying the given areas of the persecution, not only in the Gottwaldov district. This thesis is meant to be helpful in such study mainly for its compact depiction of the main events of that time period.